

**Een vergelijking tussen het aantal
Eilandsraadsleden in Caribisch Nederland
en het aantal
Gemeenteraadsleden in Europees Nederland**

UNIVERSITY of CURAÇAO (UoC)
DR. MOISES DA COSTA GOMEZ
Faculteit der Rechtsgeleerdheid

Masterscriptie
ir. Carlos Oscar Da Costa Gomez
31 mei 2019

Een vergelijking tussen het aantal Eilandsraadsleden in Caribisch Nederland en het aantal Gemeenteraadsleden in Europees Nederland

UNIVERSITY of CURAÇAO (UoC)
DR. MOISES DA COSTA GOMEZ
Faculteit der Rechtsgeleerdheid

ir. Carlos Oscar Da Costa Gomez
31 mei 2019

Masterscriptie (8 ECTS)
Staats-en bestuursrecht
Revisie 1-10071 woorden

Begeleiding: Prof. mr. L.J.J. Rogier

1. Inleiding	1
1.1 Aanleiding en onderzoekopzet	1
2. De eilandsraad in Caribisch Nederland	4
2.1 Wettelijke grondslag en wetsgeschiedenis van de WolBES	4
2.1.1 De Eilandenregeling Nederlandse Antillen (ERNA)	5
2.1.2 Het eerste concept en memorie van toelichting van de WolBES	6
2.1.3 De Kamerdiscussies over de WolBES	9
2.1.4 De “eerste” WolBES	11
2.2 Evaluatie uitwerking nieuwe staatkundige structuur Caribisch Nederland	11
2.2.1 De werking van de wetgeving (Pro Facto)	12
2.2.2 De werking van de nieuwe bestuurlijke structuur (Nauta) ..	14
2.2.3 De gevolgen voor de bevolking (Pommer en Bijl)	18
2.2.4 Vijf jaar verbonden: Bonaire, Sint Eustatius, Saba en Europees Nederland (Rapport Spies)	19
2.2.5 Effecten van Good Governance na 10.10.10 Een onderzoek naar de externe effecten van het nieuwe bestuursmodel van Bonaire (dissertatie Cecilia)	22
2.3 De actuele of huidige WolBES	23
2.4 Rechtspositie eilandsraadsleden BES-eilanden	25
3. De gemeenteraad in Europees Nederland	27
3.1 Wettelijke grondslag en wetsgeschiedenis van de Gemeentewet	27
3.1.1 De staffels naar inwonertal van de gemeenten	28
3.1.2 De overgang van monisme naar dualisme en de invloed ervan op het aantal gemeenteraadsleden in de huidige Gemeentewet	29
3.2 Rechtspositie gemeenteraadsleden Europees Nederland	30
4. Een beschouwing over de criteria waardoor de BES-eilanden zich wezenlijk onderscheiden van gemeenten in Europees Nederland	32
4.1 Volgens artikel 1 lid 2 Statuut (vervallen per 17-11-2017)	32
4.1.1 Economische en sociale omstandigheden	33
4.1.2 Grote afstand tot Europees deel van Nederland	34
4.1.3 Insulaire karakter	34
4.1.4 Kleine oppervlakte en bevolkingsomvang	35

4.2 Bijzondere omstandigheden uit artikel 132a lid 4 Grondwet (2017)	36
5. Conclusies	38
Literatuurlijst	41
Literatuur	41
Parlementaire stukken	43
Bijlagen	43

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en onderzoekopzet

Aanleiding tot het schrijven van deze scriptie was het door mij geconstateerde verschil tussen het aantal leden in de eilandsraad van de openbare lichamen van Caribisch Nederland Bonaire, Sint Eustatius en Saba en de gemeenteraden van gemeenten met een vergelijkbaar inwonersaantal in Europees Nederland.

Een extra aanleiding om het onderzoek te doen, was de observatie dat de oorspronkelijk in het concept WolBES voorgestelde bevoegdheid van de eilandsraad om met een eilandsverordening het aantal raadsleden te kunnen verhogen, was komen te vervallen.

Per 10 oktober 2010 (10-10-'10) werd het land Nederlandse Antillen opgeheven. De eilandgebieden Curaçao en Sint Maarten verkregen, evenals dit voor Aruba al per 1 januari 1986 was geschied, de status van Land binnen het Koninkrijk der Nederlanden¹, terwijl de eilandgebieden Bonaire, Sint Eustatius en Saba als openbare lichamen toetraden tot het Nederlandse staatsbestel.²

Artikel 1 lid 2 van het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden (verder te noemen Statuut) van 10 oktober 2010 vermeldde dat de eilanden Bonaire, Sint Eustatius en Saba deel uitmaken van het staatsbestel van Nederland en dat "voor deze eilanden afwijkende regels gesteld en specifieke maatregelen getroffen kunnen worden met het oog op omstandigheden en factoren waardoor zij zich wezenlijk onderscheiden van het Europees deel van Nederland."³

Bij de Grondwetswijziging van 17 november 2017 werd artikel 1 lid 2 uit het Statuut als artikel 132a in de Grondwet opgenomen, waarmee dit tweede lid in het Statuut is komen te vervallen.⁴

---

¹ Preambule, Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden.

² Memorie van toelichting, Wet openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba, p. 1.

³ Art. 1 lid 2 Statuut: Bonaire, Sint Eustatius en Saba maken elk deel uit van het staatsbestel van Nederland. Voor deze eilanden kunnen regels en andere specifieke maatregelen worden getroffen met het oog op de economische en sociale omstandigheden, de grote afstand tot het Europese deel van Nederland, hun insulaire karakter, kleine oppervlakte en bevolkingsomvang, geografische omstandigheden, het klimaat en andere factoren waardoor deze eilanden zich wezenlijk onderscheiden van het Europees deel van Nederland.

⁴ Art. 54 lid 1 Statuut: Bij wijziging van de Grondwet wordt artikel 1, tweede lid, vervallen verklaard op het moment dat bij de Grondwet wordt voorzien in de positie van Bonaire, Sint Eustatius en Saba binnen het staatsbestel van Nederland.

Opvallend is het verschil in bewoordingen tussen artikel 1 lid 2 uit het Statuut en artikel 132a in de Grondwet⁵, waarbij de Grondwet enkel aangeeft dat deze eilanden zich door “bijzondere omstandigheden” wezenlijk zouden kunnen onderscheiden.

Dit in contrast tot artikel 1 van de Grondwet dat luidt: “Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan.” Hierbij vooral aandacht voor de zinsnede “op welke grond dan ook”, waar er nu in geval van de BES-eilanden van afgeweken wordt.

Dit onderzoek zal zich voornamelijk concentreren op het aantal eilandsraadsleden in de BES-eilanden, vergeleken met het aantal gemeenteraadsleden in gemeenten in Nederland met vergelijkbare inwonersaantallen.

Samenvattend leidt dit tot de volgende onderzoeksvraag en subvragen:

2

De onderzoeksvraag:

Hoe verhoudt zich het aantal eilandsraadsleden in de openbare lichamen in Caribisch Nederland tot het aantal gemeenteraadsleden in Europees Nederland?

Subvragen

Hoe is voor de BES-eilanden het aantal eilandsraadsleden vastgesteld?

Hoe zijn de gemeentestaffels voor het aantal gemeenteraadsleden per inwonersaantal in Nederland bepaald?

Rechtvaardigen de aangevoerde argumenten deze verschillen?

---

⁵ Art. 132a lid 4 Grondwet: Voor deze openbare lichamen kunnen regels worden gesteld en andere specifieke maatregelen worden getroffen met het oog op bijzondere omstandigheden waardoor deze openbare lichamen zich wezenlijk onderscheiden van het Europese deel van Nederland.

Leeswijzer

Hoofdstuk 2 behandelt de overwegingen die hebben geleid tot het vaststellen van het aantal eilandsraadsleden in de WoIBES. Aangezien dit aantal gebaseerd is op de oude Eilandenregeling Nederlandse Antillen, worden ook de overwegingen hieruit in het kort behandeld.

Hoofdstuk 3 behandelt de Gemeentewet en de overwegingen met betrekking tot het aantal gemeenteraadsleden volgens inwonersaantal.

Hoofdstuk 4 behandelt criteria waardoor de openbare lichamen in Caribisch Nederland zich essentieel onderscheiden van de gemeenten in Europees Nederland op grond waarvan afwijkende regels voor de BES-eilanden (kunnen) worden gesteld. Hierbij wordt voornamelijk gelet op de invloed van het aantal raadsleden met betrekking tot hun taken en bevoegdheden.

Hoofdstuk 5 geeft de conclusies van het onderzoek.

2. De eilandsraad in Caribisch Nederland

2.1 Wettelijke grondslag en wetsgeschiedenis van de WolBES

Bij de ontmanteling van de Nederlandse Antillen adviseerde de Raad van State om de eilanden Bonaire, Sint Eustatius en Saba binnen het Nederlandse staatsbestel een positie te verschaffen die rekening houdt met de bijzondere eisen die aan het bestuur worden gesteld, waardoor het Nederlandse gemeentemodel niet zonder meer bruikbaar is. De Raad noemde onder meer de bevolkingsomvang, taken en problemen, de grote afstand tot Nederland, het insulaire karakter, met als gevolg eigen lucht en zeehavens op ieder eiland, de kleine oppervlakte, het moeilijk reliëf en economische afhankelijkheid van slechts enkele producten.⁶

In de memorie van toelichting op het wetsvoorstel worden de volgende opmerkingen gemaakt die voor dit onderzoek relevant worden geacht: “Door inrichting van de eilanden Bonaire, Sint Eustatius en Saba als openbaar lichaam, in plaats van gemeente, wordt de bijzondere positie van de eilanden in het Nederlandse staatsbestel tot uitdrukking gebracht (status sui generis). De bijzondere positie houdt in dat er op de drie eilanden – die deel uitmaken van het Nederlandse grondgebied – regels kunnen gelden die afwijken van de rechtsorde in het Europees deel van Nederland.”⁷ Voorts wordt vermeld: “Bij de onderhavige regeling van de bestuurlijke inrichting van de drie openbare lichamen wordt in beginsel de Gemeentewet gevolgd. De kleinschaligheid op de eilanden (inclusief nauwe familiebanden) maakt dat in bepaalde gevallen afwijkingen van de Nederlandse situatie gewenst zijn om de deugdelijkheid van bestuur te waarborgen. Daarnaast kan de grote afstand tot Nederland een grond vormen om de bestuurlijke inrichting op een andere wijze vorm te geven.”⁸

Er wordt een systematisch overzicht gegeven van de belangrijkste verschillen van de WolBES met de Gemeentewet en de motivering van deze verschillen.⁹

Voor dit onderzoek zijn vooral de verschillen tussen artikel 9 (bepaling omtrent het aantal leden) en artikel 11 (vereisten voor het lidmaatschap van de raad) van de WolBES en respectievelijk artikel 8 (bepaling van het aantal

---

⁶ Tweede Kamer, vergaderjaar 2008–2009, 31 954, nr. 3, p. 4.

⁷ Tweede Kamer, vergaderjaar 2008–2009, 31 954, nr. 3, p. 5.

⁸ Tweede Kamer, vergaderjaar 2008–2009, 31 954, nr. 3, p. 6.

⁹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2008–2009, 31 954, nr. 3, p. 121.

leden naar gelang aantal inwoners) en artikel 10 (vereisten voor het lidmaatschap) van de Gemeentewet van belang.

Bij de beschouwing van de veranderingen ten opzichte van de positie van de Nederlandse Antillen wordt vermeld dat de ERNA, oorspronkelijk gestoeld op de oude Gemeentewet, een tweetal fundamenteel andere uitgangspunten kende dan het huidige voorstel:

Ten eerste hadden de eilandgebieden een gewaarborgde autonomie, vastgelegd in een lijstenstelsel, met limitatieve opsomming van onderwerpen die niet tot de zorg van een eilandgebied behoorden¹⁰, terwijl in Nederland de nationale wetgever de bevoegdheid heeft om onderwerpen aan de eigen bevoegdheid van een gemeente te onttrekken en centraal te regelen.

Een tweede fundamentele verschil is dat het wetsvoorstel uitgaat van het dualisme, terwijl in de ERNA het monisme het uitgangspunt was. Dit betekent dat een gedeputeerde geen deel meer kan uitmaken van de eilandsraad.

2.1.1 De Eilandenregeling Nederlandse Antillen (ERNA)

In verband met bovengenoemde verwijzing naar de ERNA bij de vaststelling van het aantal eilandsraadsleden, worden hier relevante passages behandeld.

In de oorspronkelijke ERNA van 3 maart 1951 bestond de eilandsraad van Bonaire uit zeven leden, met de mogelijkheid om dit bij eilandsverordening op ten hoogste negen te stellen.¹¹ De toelichting hierop luidde: “met het oog op de geringe bevolkingssterkte het vertegenwoordigend lichaam klein in omvang kan zijn en dat het voor de hand ligt om mede ter voorkoming van hoge kosten de werkwijze zo sober mogelijk zal worden gehouden en personeelsvermeerdering en administratieve omslag zal worden vermeden”.¹²

In artikel 115 van de ERNA wordt het aantal eilandsraadsleden van het eilandgebied de Bovenwindse eilanden, omvattende de eilanden Saba, Sint Eustatius en het Nederlandse gedeelte van Sint Maarten, op vijftien leden vastgesteld. De ingezetenen van elk eiland kiezen vijf leden, die tezamen een

---

¹⁰ Artikel 1 Eilandenregeling Nederlandse Antillen (ERNA):

1. De eilandgebieden zijn zelfstandig ten aanzien van de verzorging van eigen aangelegenheden.

2. Alle onderwerpen, niet genoemd in de artikelen 2 en 2a, behoren tot de zorg van een eilandgebied.

¹¹ Artikel 106 ERNA van 3 maart 1951, P.B. 1951, no. 39.

¹² Van Helsdingen 1963, p.153: Toelichting bij artikel 106 ERNA.

afdeling van de raad vormen.¹³ In de toelichting bij dit artikel wordt er verder geen uitleg gegeven over de vaststelling van het aantal leden.

In de laatste ERNA waarin de eilandgebieden Bonaire, Saba, Sint Eustatius en Sint Maarten samen in de derde titel worden behandeld, wordt in artikel 106 het aantal leden per eilandsraad vastgesteld. Het eilandgebied Bonaire bestaat uit negen leden, met de mogelijkheid om dit bij eilandsverordening te verhogen tot ten hoogste elf. De eilandsraad van Sint Maarten bestaat uit zeven leden, met ingang van 2 juli 1987 uit negen leden. Per eilandsverordening kan het aantal op ten hoogste elf worden gesteld. De eilandsraden van de eilandgebieden Saba en Sint Eustatius bestaan elk uit vijf leden.¹⁴

Kennelijk werd het aantal eilandsraadsleden verhoogd bij een toename van de bevolkingsomvang en voorzag de Eilandenregeling in de bevoegdheid om per eilandsverordening het aantal raadsleden te kunnen verhogen tot een van tevoren vastgesteld maximum aantal.

Bijlage 1 geeft een historisch overzicht van het aantal inwoners.

2.1.2 Het eerste concept en memorie van toelichting van de WolBES

Het voorontwerp van dit wetsvoorstel werd ter consultatie aangeboden aan de bestuurscolleges van Bonaire, Sint Eustatius en Saba en aan de regering van de Nederlandse Antillen.

“De bestuurscolleges van Bonaire en Saba hebben in principe ingestemd met de hoofdlijnen van het voorstel, terwijl het bestuurscollege van Sint Eustatius niet had gereageerd, maar wel de gezaghebber. De regering van de Nederlandse Antillen heeft geconstateerd dat in het wetsvoorstel de bestuurlijke afspraken gemaakt op 11 oktober 2006 tussen Nederland, Bonaire, Sint Eustatius en Saba in acht waren genomen.”¹⁵

In het eerste concept van de WolBES¹⁶ van 29 mei 2009 wordt in artikel 9 het aantal eilandsraadsleden vastgesteld op negen voor Bonaire en vijf voor Sint Eustatius en Saba en heeft de eilandsraad de bevoegdheid om krachtens

---

¹³ Artikel 115 ERNA van 3 maart 1951, P.B. 1951, no. 39.

¹⁴ Artikel 106 ERNA van 31 maart 2010, P.B. 2010, no. 13.

¹⁵ Tweede Kamer, vergaderjaar 2008-2009, 31954, nr. 3, p. 16.

¹⁶ Tweede Kamer, vergaderjaar 2008-2009, 31954, nr. 2, p. 2.

een eilandsverordening het aantal leden te verhogen tot ten hoogste vijftien voor Bonaire en tot ten hoogste negen voor Sint Eustatius en Saba.¹⁷

Dit maximum aantal eilandsraadsleden waartoe de eilandsraad zou kunnen verhogen, was gebaseerd op de inwonerstaffel in de gemeentewet en het inwonertal per 1 januari 2007. Met de inwonersaantallen per 1 januari 2019¹⁸ zou het aantal raadsleden volgens de gemeentestaffel bedragen: negentien voor Bonaire, elf voor Sint Eustatius en negen voor Saba. Voor Bonaire zou het aantal gedeputeerden dan volgens de Gemeentewet van drie naar vier verhoogd kunnen worden (bijlage 1).

In de memorie van toelichting wordt beargumenteerd dat de overgang van het monistisch naar het dualistisch stelsel al een uitbreiding van het aantal politici betekent en dat verhoging van het aantal eilandsraadsleden volgens de gemeentestaffel voor problemen zou kunnen zorgen vanwege de kleine bevolkingsomvang van de eilanden. Daarom wordt voorgesteld om in beginsel het huidige aantal eilandsraadsleden te handhaven.¹⁹

Om flexibel in te kunnen spelen op de invoering van het dualistisch bestuurssysteem en de wijziging van het takenpakket, wordt voorgesteld de eilandsraad de bevoegdheid te verlenen het aantal leden hoger vast te stellen.²⁰

---

¹⁷ Artikel 9 WolBES:

1. Het aantal leden van de eilandsraad bedraagt:
  - a. negen in het openbaar lichaam Bonaire;
  - b. vijf in de openbare lichamen Sint Eustatius en Saba.
2. De eilandsraad kan bij eilandsverordening bepalen dat het aantal leden van de eilandsraad op een hoger aantal wordt gesteld dan het aantal, genoemd in het eerste lid, met dien verstande dat het aantal leden van de eilandsraad een oneven aantal bedraagt en het aantal leden niet hoger gesteld wordt dan:
  - a. vijftien voor het openbaar lichaam Bonaire;
  - b. negen voor de openbare lichamen Sint Eustatius en Saba.
3. Een eilandsverordening als bedoeld in het tweede lid wordt ten minste vier maanden voor de dag van kandidaatstelling voor de verkiezing van de leden van de eilandsraad vastgesteld.
4. Vermeerdering of vermindering van het aantal leden van de eilandsraad treedt eerst in bij de eerste samenkomst van de eilandsraad na de eerstvolgende periodieke verkiezing van de eilandsraad.

¹⁸ <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/83698NED/table?ts=1552899771845> (22 maart 2019)

¹⁹ Met het huidige aantal eilandsraadsleden wordt gerefereerd naar het aantal dat wordt vermeld in de Eilandenregeling Nederlandse Antillen (ERNA).

Artikel 106 lid 1: De eilandsraad van het eilandgebied Bonaire bestaat uit negen leden. Bij eilandsverordening kan dit aantal op ten hoogste elf worden gesteld. (...).

Artikel 106 lid 3: De eilandsraden van de eilandgebieden Saba en sint Eustatius bestaan elk uit vijf leden. (...).

²⁰ Tweede Kamer, vergaderjaar 2008-2009, 31954, nr. 3, p. 20.

In artikel 11 wordt gesteld dat, in tegenstelling tot de Gemeenteraad, alleen Nederlanders lid kunnen worden van de Eilandsraad.²¹

Voor wat betreft de toename van het aantal politici bij overgang naar het dualisme en de capaciteit van de eilanden om deze te leveren, is de volgende analyse gemaakt: Ten tijde van de ERNA had Bonaire negen raadsleden en drie gedeputeerden, waarbij tenminste de helft van de gedeputeerden door de raad uit zijn midden werd gekozen.²² Als alle gedeputeerden ook lid van de eilandsraad zouden zijn, zou het aantal benodigde politici negen bedragen. Naast de politici in de eilandsraad had Bonaire drie leden in de Staten van de Nederlandse Antillen²³, resulterend in totaal twaalf politici. Na opheffing van de Staten per 10-10-'10 en invoering van het dualisme, bedroeg het aantal benodigde politici negen eilandsraadsleden en drie gedeputeerden, wat op een gelijkblijvend aantal van twaalf politici uitkomt.

8

Saba en Sint Eustatius hadden ieder vijf eilandsraadsleden, waaronder twee gedeputeerden die tevens lid van de eilandsraad waren en één Statenlid²⁴, dus totaal zes politici. Na invoering van het dualisme en afschaffing van de Staten zou hier het aantal politici vijf eilandsraadsleden en twee gedeputeerden bedragen, wat één extra politicus betekent.

Het aantal beschikbare "politici" op de eilanden is getoetst aan het aantal partijen en voor zover bekend ook het aantal kandidaten bij de laatste verkiezingen (bijlage 2).

Het aantal kandidaten moet worden geplaatst in het kader van de toen geldende Kieswet, waarbij een kandidatenlijst door tenminste vijfentwintig kiezers ondersteund diende te worden.²⁵ Tevens was het maximum aantal

---

²¹Artikel 11 WolBES:

1. Voor het lidmaatschap van de eilandsraad is vereist dat men Nederlander en ingezetene van het openbaar lichaam is, de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt en niet is uitgesloten van het kiesrecht.

2. Onder ingezetene wordt verstaan hij die zijn werkelijke woonplaats in het openbaar lichaam heeft.

3. Hij die als ingezetene met een adres is ingeschreven in de bevolkingsadministratie van een openbaar lichaam, wordt, behoudens bewijs van het tegendeel, geacht werkelijke woonplaats te hebben in het openbaar lichaam.

²² Artikel 106 lid 1, 107 lid 1 en artikel 47 lid 2 ERNA.

²³ Artikel 44 lid 3 Staatsregeling Nederlandse Antillen.

²⁴ Artikel 106 lid 3, 107 lid 3, 47 lid 2 ERNA.

²⁵ Artikel 16 lid 1, Nederlands-Antilliaanse Kiesreglement P.B. 2001, no. 159.

kandidaten op een lijst vastgesteld op ten hoogste acht kandidaten meer dan het aantal te verkiezen zetels.²⁶ Dus voor Bonaire ten hoogste zeventien kandidaten en voor Sint Eustatius en Saba ten hoogste dertien kandidaten op de verkiezingslijst van een politieke partij.

Dit is in tegenstelling tot hetgeen in de thans geldende Kieswet staat, waarbij voor deelname aan de verkiezingen per kandidatenlijst een minimum van tien schriftelijke ondersteuning overgelegd dienen te worden²⁷ en op de lijst ten hoogste vijftig kandidaten kunnen worden geplaatst.²⁸

Duidelijk is te zien dat het aantal partijen en het aantal kandidaten sinds de overgang naar openbaar lichaam zijn toegenomen en het aantal eilandsraadsleden volgens de gemeentestaffel, Bonaire zeventien of negentien, Sint Eustatius elf en Saba negen, gemakkelijk ingevuld had kunnen worden.

2.1.3 De Kamerdiscussies over de WoIBES

Nadat het conceptwetsvoorstel ter consultatie aan de besturen van de openbare lichamen en de Nederlandse Antillen was aangeboden en door hen becommentarieerd was, werd het verder in de Tweede Kamer behandeld. Het werd door de Tweede en Eerste Kamer als wet aangenomen, geldend voor de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba.

Op de opmerking van een van fracties van de Tweede Kamer dat de Gemeentewet als leidraad diende, maar dat waar hiervan werd afgeweken het meestal ten nadele van de eilandelijke zeggenschap was, antwoordde de regering dat zij een structuur nastreefde waarbinnen de bestuursorganen optimaal zouden kunnen functioneren en deugdelijk bestuur werd bevorderd.²⁹

Enkele fracties stelden vragen over het aantal eilandsraadsleden, waarbij vooral kanttekeningen werden geplaatst bij de flexibiliteit om per eilandsverordening het aantal eilandsraadsleden te kunnen verhogen, terwijl volgens de memorie van toelichting verhoging van het aantal leden vanwege

---

²⁶ Artikel 17 lid 2, Nederlands-Antilliaanse Kiesreglement P.B. 2001, no. 159.

²⁷ Artikel H4 lid 1 onder a, Kieswet.

²⁸ Artikel H6 lid 2, Kieswet.

²⁹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2009-2010, 31954, nr. 7, p. 10, 11.

de geringe bevolkingsomvang van de eilanden voor problemen zou kunnen zorgen.³⁰

Een van de fracties zag de noodzaak niet om de eilandsraad deze bevoegdheid te geven en vroeg om duidelijkheid door het aantal vast te leggen.³¹

Een andere fractie vroeg waarom de situatie op de drie eilanden zodanig anders werd beschouwd als gemeenten van vergelijkbare omvang en vroeg of de regering ook van mening was dat de staffel in de Gemeentewet te hoog is vastgesteld voor gemeenten van vergelijkbare omvang.³²

Voorts werd er gevraagd naar consequenties voor de omvang van de eilandsraad in verband met de veronderstelde stijging van de bestuurslast als gevolg van de geleidelijke invoering van de Nederlandse wetgeving.³³

Tweede Kamerlid Remkes stelde bij amendement voor om het aantal eilandsraadsleden zoals in het conceptwetsvoorstel gepresenteerd, aan te houden en de bevoegdheid van de eilandsraad om dit aantal te kunnen verhogen, te schrappen. In zijn toelichting gaf hij aan dat in verband met de dualisering het aantal leden al groter werd dan het geval was. Hij gaf er de voorkeur aan om bij de evaluatie te bezien of dit aantal toereikend was en op basis daarvan het aantal van de eilandsraadsleden definitief vast te stellen (bijlage 3).³⁴

Op de vraag wat de staatkundige opties waren bij de evaluatie, antwoordde de regering dat, in het geval de status van openbaar lichaam niet werd gehandhaafd, er in beginsel maar twee opties zijn: gemeente of provincie. Aangezien het provinciemodel vanwege de kleinschaligheid en de aard van de taken van eilandsbesturen niet voor de hand lag, zou het gemeentemodel de enige optie zijn.³⁵

Gelet op laatstgenoemd antwoord zal dit onderzoek zich verder richten op een vergelijking tussen het aantal raadsleden in het huidige model van openbaar lichaam en het gemeentemodel en zal er geen aandacht worden besteed aan eventuele alternatieve bestuursmodellen.

---

³⁰ Tweede Kamer, vergaderjaar 2009-2010, 31954, nr. 7, p. 22, 23.

³¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2009-2010, 31954, nr. 7, p. 23.

³² Tweede Kamer, vergaderjaar 2009-2010, 31954, nr. 7, p. 26.

³³ Tweede Kamer, vergaderjaar 2009-2010, 31954, nr. 7, p. 26.

³⁴ Tweede Kamer, vergaderjaar 2009-2010, 31954, nr. 10. (Bijlage 3).

³⁵ Tweede Kamer, vergaderjaar 2009-2010, 31954, nr. 15, p.12.

2.1.4 De “eerste” WolBES

Na verschillende wijzigingen en amendementen werd op 9 maart 2010 het wetsvoorstel aangenomen en werd de Wet openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba (WolBES) een feit. Hierin was conform het amendement van Tweede Kamerlid Remkes het aantal raadsleden vastgesteld op negen voor Bonaire, vijf voor Sint Eustatius en vijf voor Saba, zonder de bevoegdheid van de eilandsraad om bij eilandsverordening het aantal raadsleden te kunnen verhogen.

Mijns inziens impliceert dit dat verhoging van het aantal bestuursleden op de BES-eilanden nu alleen via een formele wetswijziging van de WolBES, met behandeling in Tweede en Eerste Kamer, tot stand kan komen. Dit in tegenstelling tot de Gemeentewet, waar bij de groei van de bevolking het aantal gemeenteraadsleden en het daarmee samenhangend aantal gedeputeerden volgens de inwonerstaffel verhoogd kan worden.³⁶

In artikel 239 WolBES was opgenomen dat de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties binnen zes jaar na de inwerkingtreding van deze wet aan de beide Kamers der Staten-Generaal een verslag zal uitbrengen over de doeltreffendheid en de effecten van deze wet in de praktijk.

2.2 Evaluatie uitwerking nieuwe staatkundige structuur Caribisch Nederland

In de Slotverklaring van de Miniconferentie over de nieuwe staatkundige structuur van Bonaire, Sint Eustatius en Saba op 11 november 2006 is vastgelegd, dat vijf jaar na de transitie de uitwerking van deze nieuwe staatkundige structuur wordt geëvalueerd door Nederland en de drie eilanden gezamenlijk. Deze verplichting tot evaluatie is in de WolBES vastgelegd in artikel 239: “Onze Minister zendt binnen zes jaar na inwerkingtreding van deze wet aan de beide kamers der Staten-Generaal een verslag over de doeltreffendheid en de effecten van deze wet in praktijk.”

In overeenstemming met bovengenoemde afspraak en verplichting werd “de commissie uitwerking van de nieuwe staatkundige structuur Caribisch Nederland” per Ministerieel besluit van 26 september 2014

---

³⁶ Artikel 8 en artikel 36 Gemeentewet.

ingesteld³⁷ en werd het definitieve onderzoeksrapport op 12 oktober 2015 aan de regering aangeboden.³⁸

Het onderzoek was onderverdeeld in drie afzonderlijke studies: “De werking van de wetgeving” uitgevoerd door Pro Facto, “De werking van de nieuwe bestuurlijke structuur” uitgevoerd door Nauta van de DSP-groep en “De gevolgen voor de bevolking” uitgevoerd Pommer en Bijl. De bevindingen van deze drie deelstudies werden geconsolideerd in het uiteindelijke onderzoeksrapport “Vijf jaar verbonden: Bonaire, Sint Eustatius, Saba en Europees Nederland”, het zogenaamde Rapport Spies.

In verband met de afbakening van mijn onderzoek zal de analyse van deze evaluatierapporten in de navolgende paragrafen zich voornamelijk richten op bevindingen die betrekking hebben op de eilandsraden en het aantal eilandsraadsleden.

Bevindingen over ‘de kenmerken waardoor de eilanden zich van Nederlandse gemeenten onderscheiden’, worden in hoofdstuk 4 behandeld.

2.2.1 De werking van de wetgeving (Pro Facto)

In dit rapport bestudeert Pro Facto de invoering van nieuwe wetgeving die tot een taak van de eilandsraad gerekend mag worden. Als belangrijke begrippen worden genoemd: decentralisatie, lokale autonomie en subsidiariteit.³⁹

---

³⁷ Staatscourant 2014 nr. 27294, 26 september 2014.

³⁸ Spies, Vijf jaar verbonden: Bonaire, Sint Eustatius, Saba en Europees Nederland, 12 oktober 2015.

³⁹ Pro Facto p. 28: Bij de transitie zijn de begrippen decentralisatie, lokale autonomie en het daarmee samenhangende beginsel van subsidiariteit eveneens belangrijk. Bij deze begrippen hebben we te maken met de taak- en bevoegdheidsverdeling tussen het Koninkrijk, het land Nederland en de openbare lichamen van Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Met het begrip (lokale) autonomie wordt bedoeld dat de eilanden zelfstandig zijn ten aanzien van de verzorging van de eigen aangelegenheden. Sinds de transitie wordt de autonomie van de eilanden gewaarborgd door de WolBES en wordt niet meer gewerkt met het lijstenstelsel uit de Eilandenregeling Nederlandse Antillen (ERNA) waarin was opgenomen welke bevoegdheden op landsniveau lagen. Hierdoor heeft er met de transitie een fundamentele wijziging in de positie van Bonaire, Sint Eustatius en Saba ten opzichte van het land waarvan zij deel uitmaken plaatsgevonden; zij behoren nu tot een gedecentraliseerde eenheidsstaat, waarbij op landsniveau wordt bepaald wat de landstaken zijn, in plaats van de federale structuur met een limitatief takenpakket voor het land. Dat de Caribische eilanden de status van openbaar lichaam hebben zonder een gemeente te zijn, maakt dit niet wezenlijk anders. Uitgangspunt blijft dat zoveel mogelijk taken op eilandniveau worden uitgevoerd (subsidiariteitsbeginsel).

Pro Facto p. 29: Het beginsel van decentralisatie houdt onder meer in dat onnodige inmenging van de wetgever met taken van de openbare lichamen wordt vermeden en dat wanneer bepaalde wetgeving noodzakelijk wordt geacht, de openbare lichamen van de eilanden zoveel mogelijk bij de uitvoering worden betrokken. Daarbij dient de openbare lichamen een optimale beleidsruimte te worden gelaten en moet er terughoudendheid worden betracht met betrekking tot het regelen van eventueel toezicht.

Pro Facto beperkt zich in het rapport tot wetten in formele zin die voor Bonaire, Sint Eustatius en Saba gelden en die zijn ingevoerd in de periode 10 oktober 2010 tot en met maart 2015. In totaal zijn tweehonderdnevenenvijftig gewijzigde of nieuwe regelingen geanalyseerd, waarbij sprake is van vierhonderdvijfentwintig wetswijzigingen. Daaronder zijn er zestien nieuwe Nederlandse wetten die specifiek voor Caribisch Nederland tot stand zijn gebracht, alsmede drie wetten die in voorbereiding zijn.⁴⁰

Voor de vergelijking tussen het aantal raadsleden in de BES-eilanden en Nederlandse Gemeenten en de rechtvaardiging gebaseerd op de eigenheid van de eilanden zijn twee clusters van onderzoeksvragen van Pro Facto relevant: De vragen met betrekking tot de rol van de eilanden in het beleidsvormingsproces en consultatie⁴¹ en de vragen met betrekking tot de eigenheid van de eilanden⁴².

In verband met deze scriptie spelen de volgende vragen een belangrijke rol: Hoe heeft de invoering van nieuwe wetgeving plaatsgevonden, hoe zijn de eilandsraden met hun beperkt aantal leden hiermee omgegaan? Waren de eilandsraden in staat en bij machte om invloed uit te oefenen op het wetgevingsproces?

Volgens Pro Facto blijkt dat er (slechts) in de memorie van toelichting van vijftig wetten of andere parlementaire stukken wordt vermeld dat de vertegenwoordigers van de eilanden zijn geconsulteerd.⁴³ Pro Facto geeft verdere details over de consultatie: met wie (eilandelijke overheid, doelgroep of maatschappelijke organisatie); hoe (schriftelijk, mondeling of niet

---

⁴⁰ Pro Facto, Vijf jaar Caribisch Nederland, De werking van wetgeving p. 5.

⁴¹ Pro Facto, p. 15: De eilanden in het beleidsvormingsproces en consultatie: *“Op welke wijze zijn de eilanden betrokken geweest bij de totstandkoming van nieuwe wetgeving en het beleidsvormingsproces dat ten grondslag ligt aan de nieuwe wetgeving?; In hoeverre is de wettelijke consultatieplicht nageleefd?; Heeft de consultatieplicht geleid tot het aanpassen van de oorspronkelijk voorgenomen wetgeving?; In hoeverre zijn de eilanden betrokken bij eventuele wijzigingen in de wet- en regelgeving na de consultatiefase?”*

⁴² Pro Facto, p. 15: Eigenheid van de eilanden: *In hoeverre is bij de invoering van Nederlandse wetgeving rekening gehouden met de eigenheid van de drie (afzonderlijke) eilanden? Welke redenen worden door de wetgever genoemd om een afwijkende regeling voor Caribisch Nederland ten opzichte van Europees Nederlandse wetgeving te treffen? Zijn deze redenen terug te koppelen naar artikel 1 Grondwet en artikel 1, tweede lid, Statuut, of zijn er andere factoren die een rol spelen? Welke redenen worden genoemd voor verschil in wetgeving tussen de eilanden onderling?*

⁴³ Pro Facto, p. 44.

gespecificeerd); in welk stadium van de regelgeving (voorafgaand aan het opstellen of aanpassen, tijdens het opstellen of aanpassen, tijdens de parlementaire behandeling of na het vaststellen van de regelgeving).

Het resultaat van de consultatie wordt vermeld als zijnde: “leidde tot aanpassing van de regelgeving”, “had op andere wijze invloed” of “had geen genoemde invloed”.

Over de consultatie, die ook tot een taak van de eilandsraad kan worden gerekend, vermeldt het rapport:

“Het gebrek aan capaciteit, tijd en materiedeskundigheid, aan traditie, ervaring en vaardigheid in het omgaan met consultatieprocessen, en anderszins aan evenwichtigheid in de verhouding tussen eiland en ‘Den Haag’, heeft er in hun perceptie toe geleid dat de consultatie in het algemeen verre van een succes is. De onderzoekers constateren dat de ministeries weliswaar ruim gelegenheid tot consultatie hebben geboden, maar dat niet op zodanige wijze hebben ingevuld, dat daarmee werd tegemoetgekomen aan de – gezien de kenmerken van kleinschaligheid op voorhand bekende – beperkingen voor de eilanden om de geboden gelegenheid daadwerkelijk te kunnen benutten.”⁴⁴

14

Ondanks bovengenoemde opmerkingen wordt er in het rapport geen verband gelegd tussen de belasting en het geringere aantal eilandsraadsleden vergeleken met een vergelijkbare gemeente in Nederland.

2.2.2 De werking van de nieuwe bestuurlijke structuur (Nauta)

In dit rapport onderzoekt Nauta de werking van de nieuwe bestuurlijke structuur. Centraal in het onderzoek staat het functioneren van de openbare lichamen en de samenwerking tussen de openbare lichamen en het Rijk.⁴⁵

De onderzoeker vermeldt dat er uitgebreid veldwerk is verricht op de drie eilanden, waarbij vertegenwoordigers van het eilandbestuur belangrijke gesprekspartners waren. Vanwege de deadline voor rapportage werd het onderzoek uitgevoerd in een politiek onrustige periode waarin de coalitieonderhandelingen nog gaande waren en is er – met uitzondering van Saba - alleen gesproken met demissionaire bestuurscolleges en eilandsraden.

---

⁴⁴ Pro Facto, p. 6, 7.

⁴⁵ Nauta, p. 8.

De interviews beperkten zich tot het functioneren van het nieuwe bestuurlijke bestuur vóór de eilandsraadverkiezingen van 18 maart 2015. In hoeverre de nieuwe bestuurlijke structuur nadien functioneert, is niet onderzocht. Maar gezien de aard van de bevindingen verwacht de onderzoeker dat de karakterisering van de bestuurspraktijken ook na die datum van toepassing is.⁴⁶

Ook bij de analyse van dit rapport zal voornamelijk gelet worden op die bevindingen die betrekking hebben op of terug te leiden zijn tot het aantal eilandsraadsleden en bijzondere kenmerken van de eilanden.

Nauta wijst op een aantal bijzondere uitdagingen die het openbaar bestuur in Caribisch Nederland kent en in Europees Nederland minder spelen. Deze zouden deels samenhangen met de kleinschaligheid van de eilanden en deels met een aantal unieke maatschappelijke karakteristieken.

Als eerste factor van betekenis ten aanzien van de kwaliteit van het openbaar bestuur, vermeldt het rapport de kwaliteit van het overheidspersoneel: vanwege de kleinschaligheid is de rekruteringsgrond relatief beperkt waardoor personen ambtelijke posities verkrijgen die hun in Nederland gezien hun opleiding en ervaring niet snel zouden toevallen.⁴⁷

Een tweede factor die ook samenhangt met de kleinschaligheid is de bevoegdhedenconcentratie: *het aantal taken dat belegd is bij een overheidsfunctie is even groot als in Europees Nederland, maar het aantal personen dat aan die functie invulling moet geven is kleiner, hetgeen een rol speelt bij de eilandsraad en het bestuurscollege, maar ook op ambtelijk niveau.*

Hier wordt dus uitdrukkelijk melding gemaakt van het verschil in aantal raadsleden op de BES-eilanden vergeleken met de Nederlandse gemeenten.⁴⁸

Een derde factor die van invloed is op de kwaliteit van het openbaar bestuur, is de geringe afstand tussen bestuurders en bevolking als gevolg van de overlap van sociale en professionele rollen.

---

⁴⁶ Nauta, p. 8.

⁴⁷ Nauta, p. 22.

⁴⁸ Nauta, p. 22. "Naar Nederlandse gemeente maatstaven zou, gelet op bevolkingsgrootte, een flink hoger aantal eilandsraadsleden (en -gedeputeerden) zijn voorgeschreven". Met in noot 11: "Zou de gemeentelijke norm voor de openbare lichamen worden toegepast dan heeft Bonaire zeventien raadsleden in plaats van negen en vijf gedeputeerden in plaats van de huidige drie. Voor Statia komt het aantal raadsleden op elf in plaats van de huidige vijf en het aantal gedeputeerden blijft gelijk. Op Saba zou het aantal raadsleden negen bedragen in plaats van de huidige vijf. Het aantal van twee gedeputeerden is niet lager dan de Nederlandse norm."

Een vierde factor is de politieke cultuur waarin politieke leiders voor het behoud van hun positie afhankelijk zijn van electorale steun en dienen te handelen naar de normen die in het sociale verkeer van de betreffende samenleving algemeen aanvaard zijn.

Als vijfde factor wordt de sociaaleconomische situatie gezien als reden die aantasting van goed bestuur kan bewerkstelligen, doordat politici een zekere druk voelen om overheidsdiensten in te zetten als ruilmiddel voor electorale steun.⁴⁹

Volgens Nauta functioneert de eilandsraad in de nieuwe bestuurlijke structuur in de praktijk niet in de geest van de WolBES: *“Noch de onafhankelijke controle, noch de kaderstellende functie zoals die met het politiek dualisme versterkt hadden moeten worden, komen goed uit de verf.”*⁵⁰

Als factoren voor de zwakke controle van het bestuurscollege door de eilandsraad worden genoemd: *het beperkte lokale aanbod van geschikte kandidaten voor de eilandsraden, wat niet alleen te wijten is aan het geringe aantal inwoners, maar ook nog eens wordt veroorzaakt door incompatibiliteiten in de WolBES; een groter aantal dossiers per eilandsraadslid vanwege het geringere aantal eilandsraadsleden vergeleken met een Nederlandse gemeente van vergelijkbare grootte, terwijl het aantal bestuurlijke dossiers op zijn minst even groot is; het gebrek aan tijd van de meeste eilandsraadsleden omdat ze naast het lidmaatschap van de raad een (voltijd) baan hebben; de gebrekkige of onvolledige informatieverstrekking vanuit het bestuurscollege en het ambtelijk apparaat; de inadequate ambtelijke ondersteuning en de onduidelijkheid bij de eilandsraadsleden over wat ze wel en niet mogen en hoe de bestuursprocessen formeel zijn ingericht.*⁵¹

De invloed van het aantal raadsleden op het toezicht wordt door Nauta nog eens benadrukt in zijn opsomming van de verschillen per eiland, waar hij voor Bonaire meldt: *“Het horizontale toezicht zoals uitgeoefend door de eilandsraad lijkt van alle drie de openbare lichamen nog het sterkst. In de eerste plaats heeft dit met de kwantiteit te maken: de eilandsraad telt negen leden in*

---

⁴⁹ Nauta, p. 22, 23, 24.

⁵⁰ Nauta, p. 33.

⁵¹ Nauta, p. 34, 35.

tegenstelling tot de andere openbare lichamen, waardoor meer capaciteit aanwezig is.” Verder vermeldt Nauta dat Bonaire ook in kwalitatieve zin in een betere startpositie verkeert vanwege het relatief grote aantal inwoners en het feit dat de aanzuigende werking van hoogopgeleid personeel door het Rijksdienst Caribisch Nederland (RCN) de rekruteringsgrond voor eilandsraadsleden vergroot. Desondanks wijdt Nauta de onvoldoende bestuurskracht van de Bonairiaanse eilandsraad om effectieve controle uit te oefenen enerzijds aan het ontbreken van de beschikbare tijd en expertise en anderzijds aan het feit dat binnen de politieke traditie van Bonaire de coalitiepartijen doorgaans gezamenlijk met het bestuurscollege optrekken.⁵²

De volgende conclusies van Nauta op zijn onderzoeksvragen worden voor deze scriptie van belang geacht in verband met het aantal eilandsraadsleden:

“Naast het gebrek aan geschikte kandidaten wordt de effectiviteit waarmee de eilandsraad het bestuurscollege controleert verder uitgehold door het feit dat het aantal raadsleden ten opzichte van Europees Nederland relatief gering is. Het aantal bestuurlijke dossiers is daarentegen juist groter waardoor het gemiddeld aantal onderwerpen per raadslid hoger ligt dan in een gemeente. De parttime bezoldiging zorgt ervoor dat de raadsleden doorgaans een (voltijd) baan naast hun raadswerkzaamheden uitoefenen en daardoor onvoldoende tijd hebben om echt diep in onderwerpen te duiken.

Begrotingen worden vaak zonder noemenswaardige discussies goedgekeurd en van het initiatiefrecht of het recht van amendement wordt niet of nauwelijks gebruik gemaakt.”⁵³

In zijn analyse van bijzonderheden per eiland vermeldt Nauta dat op Bonaire het politiek dualisme het meest uit de verf lijkt te komen, wat waarschijnlijk komt door de relatief grote eilandsraad en het ruimere aanbod van eilandsraadkandidaten, hoewel ook op Bonaire onderkend wordt dat de eilandsraad niet voldoende tijd en kwaliteit heeft om het bestuurscollege nauwgezet te volgen.⁵⁴

Op Saba wordt het politiek dualisme niet breed omarmd: “binnen het eilandsbestuur wordt de opvatting gedeeld dat het niet gepast is dat een

---

⁵² Nauta, p. 85.

⁵³ Nauta, p. 149.

⁵⁴ Nauta, p. 156.

eilandsraadslid met slechts een fractie van het aantal stemmen van dat wat de gedeputeerde heeft, de betreffende gedeputeerde te veel van oppositie bedient.”⁵⁵ Taal blijkt eveneens een barrière te zijn voor de controlefunctie door de eilandsraad, omdat de stukken in het Nederlands als officiële bestuurstaal zijn geschreven en door sommige raadsleden niet altijd goed worden begrepen.⁵⁶

Sint Eustatius werd van de drie eilanden gekenmerkt door de grootste politieke instabiliteit, met in de periode 2011-2015 vijf wisselingen in het bestuurscollege. Dit zou te wijten zijn aan de politieke heterogeniteit vanwege het grote aantal politieke partijen. Ook hier heeft het dualisme niet gefunctioneerd, omdat de besluitvorming door het bestuurscollege in fractieverband wordt voorbereid en de oppositie daarbij nauwelijks wordt betrokken.⁵⁷

Nauta concludeert uit zijn onderzoek dat de nieuwe bestuurlijke structuur niet in staat is geweest de bestuurlijke uitdagingen die al voor 10 oktober 2010 bestonden, te elimineren en eindigt met de vraag of het systeem van ‘checks and balances’ in de nieuwe structuur wel voldoende toegesneden is op de bijzondere context waarbinnen het openbaar bestuur in Caribisch Nederland moet functioneren.⁵⁸

Alhoewel Nauta - zoals hierboven aangegeven - in verschillende passages heeft gewezen op het relatief beperkt aantal eilandsraadsleden vergeleken met Nederlandse gemeenten, wordt dit naar mijn mening in zijn algehele bevindingen niet genoeg belicht als een van de mogelijke oorzaken van het niet optimaal functioneren van het openbaar bestuur van Bonaire, Sint Eustatius en Saba.

2.2.3 De gevolgen voor de bevolking (Pommer en Bijl)

Pommer en Bijl onderzoeken als onderdeel van de evaluatie de gevolgen voor de bevolking. Het onderzoek is uitgevoerd in de eerste helft van 2015 en richtte zich op de gevolgen van de transitie voor de bevolking van de eilanden. Het diende een zo feitelijk en objectief mogelijk beeld te geven van de effecten

---

⁵⁵ Nauta, p. 157, 158.

⁵⁶ Nauta, p. 158.

⁵⁷ Nauta, p. 159.

⁵⁸ Nauta, p. 159, 160.

voor de bevolking ten aanzien van het voorzieningenniveau op het gebied van onderwijs, volksgezondheid, sociale zekerheid, veiligheid en infrastructuur.⁵⁹ In de opdracht voor het onderzoek is bepaald dat er geen beleidsaanbevelingen in het rapport worden opgenomen. Evenmin is er een toets op de beleidsveronderstellingen uitgevoerd.⁶⁰

Voor wat betreft de bestuurlijke afspraken wordt verwezen naar de slotverklaring van 10 en 11 oktober 2006 te Den Haag, waar de afspraak is gemaakt dat bij de overgang naar de nieuwe staatsrechtelijke positie, de bestaande Nederlands-Antilliaanse wetgeving van kracht blijft en dat geleidelijk de Nederlandse wetgeving zal worden ingevoerd. Verder zouden zoveel mogelijk taken op eilandsniveau worden uitgevoerd, onder het motto 'centraal wat moet, decentraal wat kan.'⁶¹

Pommer en Bijl besteden geen specifieke aandacht aan de eilandsraad. Hun bevindingen hebben meer betrekking op de beleving van de nieuwe situatie door de bevolking en de verschillen tussen de openbare lichamen en Europees Nederland. Dit zal in hoofdstuk 4 besproken worden.

2.2.4 Vijf jaar verbonden: Bonaire, Sint Eustatius, Saba en Europees Nederland (Rapport Spies)

Bij de interpretatie van het Rapport Spies moet in ogenschouw worden genomen dat de evaluatie opdracht luidde: evaluatie van de wijze waarop invulling is gegeven aan gemaakte afspraken waarbij de gemaakte afspraken en gekozen uitgangspunten niet ter discussie stonden. Het rapport geeft zoveel mogelijk feitelijk materiaal en conclusies, maar geen aanbevelingen.⁶²

---

⁵⁹ Pommer en Bijl, p. 9.

⁶⁰ Pommer en Bijl, p. 7.

⁶¹ Pommer en Bijl, p. 47.

⁶² Spies, p. 7, 8. "Volgens de evaluatieopdracht heeft de evaluatie betrekking op de wijze waarop invulling van de gemaakte afspraken heeft plaatsgevonden. De afspraken en de gekozen uitgangspunten staan als zodanig in de evaluatie niet ter discussie. Een debat over een eventuele wijziging van de staatkundige verhoudingen is geen onderdeel van de evaluatie zelf. Het doel van de evaluatie is om door middel van een terugblik vast te stellen wat er is bereikt. Hoe hebben de wetgeving en het bestuur gefunctioneerd en wat zijn de gevolgen van de transitie geweest voor de bevolking?"

De evaluatieopdracht stelt dat met de evaluatie wordt beoogd zoveel mogelijk feitelijk materiaal te verzamelen over de wijze waarop invulling is gegeven aan de nieuwe staatkundige positie van Bonaire, Sint Eustatius en Saba. De commissie formuleert in het rapport conclusies. Conform de opdracht bevat het rapport geen aanbevelingen, het rapport dient als basis voor de afgewogen besluitvorming die na afronding van de evaluatie over de invulling van de afspraken en de eventuele aanpassing daarvan moet plaatsvinden.

Zoals aangegeven in de paragrafen 'Werkwijze van de commissie' en 'Leeswijzer' is het rapport gebaseerd op bovengenoemde drie onderzoeksrapporten geschreven door drie onafhankelijke onderzoekteams over de onderwerpen: De werking van de wetgeving, De werking van de nieuwe bestuurlijke structuur en De gevolgen voor de bevolking.⁶³

Het rapport is verder aangevuld met eigen bevindingen van de commissie op basis van gesprekken en aangeleverde documentatie.⁶⁴

Voor wat betreft de eilandsraad zijn de belangrijkste bevindingen van het rapport Spies *dat het aantal bestuurlijke dossiers dat door de eilandsraad behartigd wordt groter lijkt dan in Nederland, bijvoorbeeld omdat de eilanden ook landsfuncties kennen en aan andere landen grenzen, waardoor het aantal onderwerpen per raadslid hoger ligt dan in een gemeente*. Bovendien ervaren de eilandsraadsleden meer druk omdat zij de enige lokale volksvertegenwoordiging zijn in relatie tot de overheid. Daarnaast hebben de meeste raadsleden een (voltijd)baan vanwege de parttime bezoldiging voor het eilandsraadslidmaatschap. Hierdoor worden begrotingen vaak zonder noemenswaardige discussies aangenomen en wordt er weinig gebruik gemaakt van het initiatiefrecht of amendementsrecht. Het feit dat de 'bestuurscultuur' in de praktijk nog steeds monistisch is, waarbij de gedeputeerden met de leden van de coalitiepartijen afstemmen, maakt dat de controle van het bestuurscollege door de eilandsraad niet optimaal is.⁶⁵

In het hoofdstuk 'Bevindingen per eiland' vermeldt het rapport Spies dat alle drie de eilanden van mening zijn dat bij de wetgevingsoperatie in de aanloop naar de transitie op 10 oktober 2010 in de wet- en regelgeving bijna geen onderscheid binnen Caribisch Nederland is gemaakt.⁶⁶

Op Bonaire staat het duale politieke stelsel nog in de kinderschoenen, vindt de controle van het bestuurscollege door de eilandsraad niet nauwgezet plaats en worden niet alle stukken tijdig met de raad gedeeld.⁶⁷

Op Sint Eustatius heerste er politieke instabiliteit als gevolg van de vele wisselingen in het bestuurscollege dat onder andere werd veroorzaakt door het

---

⁶³ Spies, p. 8, 11.

⁶⁴ Spies, p. 11.

⁶⁵ Spies, p. 38; Passage is vrijwel letterlijk overgenomen uit het rapport van Nauta.

⁶⁶ Spies, p. 89, 93, 97.

⁶⁷ Spies, p. 89.

relatief grote aantal politieke partijen en komt het duale politieke stelsel niet uit de verf.⁶⁸

Op Saba heeft het bestuurscollege sinds lange tijd dezelfde samenstelling, wat leidt tot rust en continuïteit. Het dualistisch bestuursstelsel wordt niet breed omarmd, de samenwerking met de eilandsraad, zowel met de coalitie als de oppositie, wordt als goed ervaren, hoewel de raad maar weinig bijeenkomt. De onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal bemoeilijkt de controlefunctie van de eilandsraad.⁶⁹

In de slotconclusies wordt het lokale bestuur van de drie BES-eilanden aangeduid als “kwetsbaar” en wordt dit toegeschreven aan de kleine schaal van de eilanden en de beperkte capaciteit. Hierdoor is het moeilijk om de kwaliteit van het bestuur en de ambtelijke organisatie duurzaam te waarborgen. De mogelijkheden voor de eilandsraden om tegenwicht te bieden, worden omschreven als ‘in praktijk beperkt’.

“De invoering van het Nederlands dualistische model heeft daarin nog geen verbetering gebracht. Er is onvoldoende aansluiting tussen gedeputeerden en het ambtelijk apparaat waardoor gecombineerd met de gebrekkige democratische controle de beleidsvorming nauwelijks uit de verf komt en er ruimte blijft voor willekeur.”⁷⁰

Het rapport Spies vermeldt een gebrekkige democratische controle op de beleidsvorming, maar legt geen verband met het aantal eilandsraadsleden.

Dit blijkt ook na bestudering van de evaluatieopdracht. Onder het hoofdstuk “Werking van de nieuwe bestuurlijke bestuur” (sic) bij “Allereerst de vraag naar de mate van deugdelijkheid van het bestuur” was als voorbeeld van mogelijke evaluatievragen opgenomen: “Zijn de afwijkingen in de WolBES en FinBES ten opzichte van de Gemeentewet effectief gebleken en proportioneel ter waarborging van de deugdelijkheid van het bestuur?”⁷¹

Het is duidelijk dat er geen aandacht is besteed aan deze vraag.

---

⁶⁸ Spies, p. 93.

⁶⁹ Spies, p. 97.

⁷⁰ Spies, p. 105, 106.

⁷¹ Spies, bijlage bij bijlage 1: Evaluatieopdracht: Besluitenlijst Bestuurlijke Overleg Evaluatie Caribisch Nederland, 19 juni 2014 te Den Haag, p.5.

Conclusie: Het rapport Spies heeft in de evaluatie geen specifieke aandacht besteed aan verschillen tussen de WolBES en de Gemeentewet. Evenmin is aandacht besteed aan het verschil in aantal raadsleden tussen de BES-eilanden en de Nederlandse gemeenten. Kennelijk is het voorstel van Remkes om bij de evaluatie te bezien of het aantal eilandsraadsleden toereikend was, niet gehonoreerd (bijlage 3).

2.2.5 Effecten van Good Governance na 10.10.10 Een onderzoek naar de externe effecten van het nieuwe bestuursmodel van Bonaire (dissertatie Cecilia)

Cecilia rapporteert in zijn dissertatie van 19 april 2018 de bevindingen van zijn onderzoek naar de perceptie en het begrip van burgers en maatschappelijke instellingen van Good Governance in het openbaar lichaam Bonaire en de belemmeringen bij de implementatie, na invoering van het nieuwe bestuursmodel per 10-10-'10.

Cecilia vermeldt in de introductie van zijn management samenvatting: "(...) Het nieuwe bestuursmodel is gericht op een verandering van de interne en externe functioneren van het lokaal bestuur. [sic] De externe effecten van het nieuwe bestuursmodel hebben betrekking op de relatie tussen de lokale politiek en de plaatselijke samenleving. Dit onderzoek heeft tot doel inzicht te genereren in de perceptie van organisaties en groeperingen in de samenleving alsook burgers voor wat betreft het functioneren van het lokaal bestuur en de belemmeringen." [sic]⁷²

In het kader van deze scriptie die zich concentreert op de eilandsraad, zijn de volgende conclusies van het onderzoek van Cecilia relevant: "De burgers van Bonaire zijn over het algemeen betrekkelijk negatief over het functioneren van de lokale democratie. Statistisch gezien is bij dit onderzoek geen ondersteuning voor de externe effecten 'herkenbaarheid' en 'responsiviteit' gevonden. Grofweg kunnen er wel vier verschillende problemen worden onderscheiden: a. Verantwoording; b. Toegankelijkheid; c. Betrokkenheid; d. Efficiëntie en effectiviteit."⁷³ Cecilia onderbouwt zijn conclusies over de perceptie van het functioneren van het eilandbestuur met de resultaten van zijn enquête onder 272 respondenten: Wat betreft de toegankelijkheid vindt

---

⁷² Cecilia, management samenvatting, introductie.

⁷³ Cecilia, p. 196.

48% van de burgers dat er niet meer interesse is voor de vergaderingen van de eilandsraad dan vroeger en heeft 48% geen interesse in de discussies in de eilandsraad. 51% vindt dat ze geen invloed hebben op de politiek op Bonaire.⁷⁴ Wat betreft de betrokkenheid vindt 77% van de ondervraagden dat de eilandsraadsleden niet hun best doen om zich te informeren over wat er onder de burgers leeft.⁷⁵

Cecilia, die griffier van de eilandsraad van Bonaire is, heeft door de afbakening en het accent van zijn onderzoek geen link gelegd tussen bovengenoemde bevindingen en het aantal eilandsraadsleden, waarschijnlijk omdat men gewend was aan negen eilandsraadsleden en dit als een vaststaand gegeven werd beschouwd.

Mijns inziens zou de overgang naar een nieuw dualistisch bestuursmodel als openbaar lichaam binnen Nederland zowel voor de eilandsraadsleden en gedeputeerden als voor de bevolking duidelijker zijn geweest, als er een duidelijk zichtbare verandering had plaatsgevonden. Denk bijvoorbeeld aan de situatie dat het aantal eilandsraadsleden zou zijn toegenomen naar het aantal volgens de berekening in de Gemeentewet (toentertijd vijftien en nu inmiddels negentien) in plaats van de huidige negen leden, waaraan men in het oude systeem gewend was.

2.3 De actuele of huidige WoIBES

Na de inwerkingtreding van de WoIBES per 10-10-'10, is deze al zes keer gewijzigd, waarbij ze steeds meer in lijn met de Gemeentewet werd gebracht.⁷⁶

In de laatste wijziging per 1 augustus 2018, zijn artikel 7 (over de wijze van verkiezingen van de eilandsraad) en artikel 8 (zittingsduur van de eilandsraad) komen te vervallen, nadat de inhoud van deze artikelen bij de Grondwetwijziging van 17 november 2017 werden opgenomen in artikel 129 jo artikel 132a.

Voor dit onderzoek met betrekking tot de eilandsraad en het aantal eilandsraadsleden is de wijziging in artikel 11 WoIBES van belang. Hierin werd bepaald dat ook niet-Nederlandse ingezetenen die meer dan vijf jaar

---

⁷⁴ Cecilia, p. 196, 203.

⁷⁵ Cecilia, p. 197, 203

⁷⁶ <https://www.navigators.nl/document/686bdebfb79e25865fec5bf676be6afa?ctx=8983a377d5eb9b525e048817b4f5b6fb>

rechtmatig op het eiland verblijven, zitting kunnen nemen in de Eilandsraad, omdat ook zij kiesrecht moeten hebben voor de meest nabije bestuurslaag.⁷⁷

Ik krijg de indruk dat na de evaluatie van het rapport Spies, waarin mijns inziens niet voldoende aandacht is besteed aan de impact van het aantal eilandsraadsleden op het functioneren van de eilandsraad, het aantal eilandsraadsleden zoals in de “eerste originele” WolBES vastgelegd, nu als definitief wordt beschouwd. Er wordt geen aandacht meer besteed aan het verschil tussen het aantal raadsleden in de BES-eilanden en gemeenten in Nederland bij een vergelijkbaar aantal inwoners.

Dit blijkt onder andere uit het feit dat er in enkele toonaangevende studieboeken, na de evaluatie van Spies, geen aandacht meer wordt besteed aan het verschil in aantal leden tussen de Eilandsraden in de BES-eilanden en de Gemeenteraden in Nederland:

Rogier schrijft in zijn boek ‘Beginselen van Caribisch Staatsrecht’ uit 2012: “De eilandsraad vertegenwoordigt de gehele bevolking van het eiland. In afwijking van de berekeningswijze die in de Gemeentewet wordt aangehouden heeft de eilandsraad van Bonaire negen leden en hebben de eilandsraden van Sint Eustatius en Saba er vijf. Verder zijn de regels voor de eilandsraad in de WolBES voor het overgrote deel identiek aan die voor de gemeenteraad in de Gemeentewet.”⁷⁸

In 2018 wijdt Rogier in zijn boek ‘Beginselen van het Curaçaose Staatsrecht’ maar een enkel paragraaf aan de BES-eilanden en gaat hij niet in op details zoals het verschil in aantal leden tussen de eilandsraad en gemeenteraad.⁷⁹

In 2014 schrijft Elzinga⁸⁰ in Van der Pot in de paragraaf ‘Bijzondere gemeenten in het Caribisch gebied’: (...) De genoemde eilandgebieden - ook BES - eilanden genoemd - zijn strikt genomen geen gemeenten naar Nederlands recht, maar ‘andere openbare lichamen’ in de zin van art. 134 Gw.

---

⁷⁷ Tweede Kamer, vergaderjaar 2016–2017, 34 782, nr. 3, p. 1.

⁷⁸ Rogier 2012, Beginselen van Caribisch Staatsrecht, p. 75.

⁷⁹ Rogier 2018, Beginselen van het Curaçaose Staatsrecht, p. 77-79.

⁸⁰ Van der Pot 2014, Handboek van het Nederlandse Staatsrecht, voorwoord, p. VII.

De inrichting van deze openbare lichamen volgt evenwel in menig opzicht het stelsel van de Nederlandse gemeenten. De gemeenteraad heet *eilandsraad*, het college van burgemeester en wethouders functioneert in het Caribisch gebied onder de naam *bestuurscollege*, terwijl de burgemeester gezaghebber heet. (...).⁸¹

In het 'Handboek Caribisch Staatsrecht' van Van Rijn uit 2019, wordt in het voorwoord vermeld dat Rogier de beschrijving van de staatsinrichting van de BES-eilanden voor zijn rekening heeft genomen.⁸² In het deel over Bonaire, Sint Eustatius en Saba in paragraaf 17.2 schrijft Rogier over de eilandsraad bij 'Samenstelling en verkiezing': "De eilandsraad vertegenwoordigt de gehele bevolking van het eiland (art. 6 WolBES). De eilandsraad van Bonaire bestaat uit negen leden, de eilandsraden van Sint Eustatius en Saba elk uit vijf leden (art. 9 WolBES). (...)."⁸³

2.4 Rechtspositie eilandsraadsleden BES-eilanden

In tegenstelling tot de Nederlandse gemeenten, zijn er voor de BES-eilanden geen studies bekend van de werkzaamheden, tijdsbesteding en vergoedingen van eilandsraadsleden.

Ter vergelijking met de gemeenteraadsleden in Europees Nederland wordt hier uitgegaan van de rechtspositie van de eilandsraadsleden op de BES-eilanden. Artikel 2 'Rechtspositiebesluit politieke gezagdragers BES'⁸⁴ geeft een indeling naar inwonersklasse waar onder andere de vergoedingen voor eilandsraadsleden op gebaseerd zijn:

klasse 1: 0-10.000; klasse 2: 10.001-15.000; klasse 3: 15.0001-20.000; klasse 4: 20.001-25.000; klasse 5: 25.001 of meer.

Met het inwonersaantal per 1 januari 2019 vallen Sint Eustatius en Saba in klasse 1 en Bonaire in klasse 4.

Voor een schatting van de tijdsbesteding aan werkzaamheden voor de eilandsraad wordt gebruik gemaakt van artikel 38 lid 1 en 2 van het

---

⁸¹ Van der Pot 2014, p. 945.

⁸² Van Rijn 2019, Handboek Caribisch Staatsrecht, p. 5.

⁸³ Van Rijn 2019, Handboek Caribisch Staatsrecht, p. 766.

⁸⁴ Rechtspositiebesluit gezagsdragers BES <https://wetten.overheid.nl/BWBR0033694/2019-03-07>

'Rechtspositiebesluit ambtenaren BES'⁸⁵: Een ambtenaar die lid is van de eilandsraad kan aanspraak maken op vrijstelling van dienst in verband met zijn werkzaamheden voor de eilandsraad.

Op Bonaire wordt uitgegaan van een taakduur van 24 uur per week, en op Sint Eustatius en Saba een taakduur van 12 uur per week. Gebaseerd op deze maatstaven zouden de werkzaamheden van de totale eilandsraad van Sint Eustatius en Saba ieder $5 \times 12 = 60$ uur en die van Bonaire $9 \times 24 = 176$ uur aan tijd per week vergen.

---

⁸⁵ Rechtspositiebesluit ambtenaren BES <https://wetten.overheid.nl/BWBR0028693/2019-03-07>
Artikel 38 lid 2: Indien de ambtenaar verkozen is tot eilandraadslid en zijn functie op grond van artikel 14, vierde lid, van de Wet openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba verenigbaar is met het eilandraadslidmaatschap, verleent het bevoegd gezag hem met inachtneming van het derde lid op diens schriftelijke verzoek vrijstelling van dienst wegens bijzondere omstandigheden voor het bijwonen van vergaderingen en zittingen van de eilandsraad en voor het verrichten van werkzaamheden die voortvloeien uit het lidmaatschap van de eilandraad.
Artikel 38 lid 3: Voor de toepassing van het tweede lid wordt uitgegaan van een taakduur van 24 uur per week voor een lid van de eilandraad van Bonaire en van een taakduur van 12 uur per week voor een lid van de eilandraad van Sint Eustatius of Saba.

3. De gemeenteraad in Europees Nederland

3.1 Wettelijke grondslag en wetsgeschiedenis van de Gemeentewet

Na de bespreking van de WolBES in het vorige hoofdstuk volgt vervolgens een analyse van de Gemeentewet, met allereerst een beschrijving van de term “gemeente”.

Volgens Burger en Nieuwenhuizen vormen de gemeenten de laagste groep van de gebiedscorporaties en slaat de term *gemeenten* op alle lichamen die tot deze groep behoren. De staatsregeling van 1801 kende aan de gemeenten een zekere mate van autonomie toe. De constitutie van 1806 eiste een wet die de wijze moest regelen waarop de leden van de gemeentebesturen werden verkozen en de manier waarop de gemeentebesturen bevoegd waren tot het regelen van hun huishoudelijke belangen.⁸⁶

Van der Pot beschrijft de gemeente als volgt: “Het woord gemeente in de zin van de laagste, verder niet gesplitste, territoriale gemeenschap met een eigen bestuur, is een vertaling van het Franse *commune* en ook als begrip van Franse herkomst.”⁸⁷

Van der Pot beschrijft verder de oorsprong en ontwikkeling van de gemeenten in Nederland, met name door de ontwikkeling van de grondwet onder invloed van Thorbecke en schrijft het ontstaan van de gemeentewet van 28 juni 1851, die elk verschil tussen steden en het platteland deed verdwijnen, toe aan artikel 138 e.v. van de Grondwet 1848 dat een algemene wettelijke regeling van de gemeentebesturen eiste: “Rechtstreekse verkiezing van de raad, verkiezing voor een bepaald aantal jaren (dus niet zoals voorheen voor het leven), de autonomie beschermd tegen koninklijke bevelen en financiële zelfstandigheid behoudens toezicht van het provinciaal bestuur (...)”⁸⁸

“De grondwetsherziening van 1983 leidde tot een nieuwe Gemeentewet in 1992 welke per 1 januari 1994 in werking trad. Ondanks de talrijke wijzigingen, bleef de gemeentewet van Thorbecke in wezen behouden. Pas met de Wet dualisering gemeentebestuur van 2002 is een aantal grondslagen van het gemeenterecht gewijzigd, hoewel formeel de dualiseringswet een wijziging van de Gemeentewet 1992 is.”⁸⁹

---

⁸⁶ Burger en Nieuwenhuizen 1969, p. 221, 222.

⁸⁷ Van der Pot 2014, p. 905.

⁸⁸ Van der Pot 2014, p. 908.

⁸⁹ Van der Pot 2014, p. 908, 909.

3.1.1 De staffels naar inwonertal van de gemeenten

Wat betreft de gemeenteraad vermelden Burger en Nieuwenhuizen: “De raad bestaat uit een aantal leden – afhankelijk van het aantal inwoners – tussen 7 en 45. Voor de raadsleden gelden bepaalde vereisten, verboden betrekkingen (artikel 25) en verboden handelingen (artikel 26).”⁹⁰

Van der Pot beschrijft de verkiezing van de leden van de gemeenteraad, de vereisten voor het lidmaatschap en regels met betrekking tot de vergadering, en met betrekking tot het aantal leden: “Het aantal leden van de raad wisselt van 9 tot 45, al naar gelang het aantal inwoners van de gemeente (art. 8).”⁹¹

De Raad van State vermeldt in zijn advies van 2 februari 2012 over de evaluatie van het wetsvoorstel om het aantal raadsleden te verminderen: “De gemeentewet bevat sinds 1851 een tabel, waarin het aantal leden van de gemeenteraad - afhankelijk van het aantal inwoners - wettelijk is vastgelegd (bijlage 4). Die tabel is twee keer gewijzigd.”⁹²

“In 1897 werd een rij toegevoegd, waarin het aantal raadszetels voor gemeenten met meer dan 200.000 inwoners werd gesteld op 45. (...).

In 1992 werd het aantal raadszetels voor gemeenten met minder dan 6001 inwoners verhoogd van 7 naar 9, omdat het ongewenst werd geacht dat bij afwezigheid van enkele raadsleden bij een raadsvergadering het college van burgemeesters en wethouders evenveel leden telt als het aantal overige raadsleden.”⁹³

Verder vermeldt de Raad van State dat het niet zo gemakkelijk is om een objectieve norm te vinden voor het juiste aantal leden van een gemeenteraad, wat echter niet betekent dat een objectieve norm per definitie

---

⁹⁰ Burger en Nieuwenhuizen 1969, p. 222.

⁹¹ Van der Pot 2014, p. 910.

⁹² Raad van State, advies W04.11.0490/I, 2 februari 2012; Noot 1: Artikel 8 van de huidige Gemeentewet. Het aantal raadsleden werd aanvankelijk bepaald door het aantal zielen dat de gemeente telde; dit werd veranderd in het aantal inwoners. Getalsmatig maakt dit waarschijnlijk geen verschil.

⁹³ Raad van State, advies W04.11.0490/I, 2 februari 2012; Kamerstukken II 1985/86, 19403, nr. 3, p. 75.

Mijns inziens is dit argument na de invoering van het dualistisch stelsel in 2002 komen te vervallen omdat toen de gedeputeerden niet meer deel uitmaakten van de gemeenteraad. Het gemeentebestuur bestond eerst uit 7 raadsleden, waarvan 2 gedeputeerden. Na de dualisering bestond het gemeentebestuur uit 7 gemeenteraadsleden en 2 gedeputeerden. Ook vergaderen College van burgemeester en wethouders en gemeenteraad na de dualisering onafhankelijk van elkaar.

in de getallen uit het verleden is gelegen, omdat die evenzeer iets willekeurig hebben. De inwonersstaffels zijn in 1851 vastgesteld en sindsdien vrijwel niet gewijzigd.⁹⁴

Uit het bovenstaande kan geconcludeerd worden dat sinds 1992 het minimumaantal gemeenteraadsleden, voor gemeenten met minder dan 3000 inwoners, negen bedraagt. Dit punt zal straks in de conclusies bij de vergelijking tussen de BES-eilanden en de Nederlandse gemeenten worden besproken.

3.1.2 De overgang van monisme naar dualisme en de invloed ervan op het aantal gemeenteraadsleden in de huidige Gemeentewet

Bij de dualisering van het gemeentebestuur in 2002 werden samenstelling, taken en bevoegdheden van de raad en het college van bestuur van elkaar gescheiden. Wethouders konden niet langer lid van de gemeenteraad zijn. Daardoor nam het aantal leden van de raad feitelijk toe. Het aantal raadsleden werd daar niet op aangepast.⁹⁵

Er zijn verschillende wetsvoorstellen geweest om het aantal raadsleden zodanig te verminderen dat het totaal van gemeenteraadsleden en wethouders gelijk zou zijn aan het aantal gemeenteraadsleden van voor de dualisering.

In 2005 verrichte de commissie-De Grave een evaluatie van de dualisering en stelde voor om het aantal gemeenteraadsleden te verkleinen. Echter, in het coalitieakkoord van het tweede kabinet-Balkenende werd afgesproken deze 'dualiseringscorrectie' te schrappen.⁹⁶

In 2012 diende het Tweede Kamerlid Heijnen weer een wetsvoorstel in om het aantal gemeenteraadsleden te verminderen, maar ook dit wetsvoorstel werd afgewezen.

Het komt er dus op neer dat het aantal gemeenteraadsleden per aantal inwoners als sinds 1851 vrijwel ongewijzigd is gebleven.

---

⁹⁴ Raad van State, advies W04.11.0490/I, 2 februari 2012, p. 2.

⁹⁵ Raad van State, advies W04.11.0490/I, 2 februari 2012; Noot 3: Artikel zoals gewijzigd in de Wet dualisering gemeentebestuur.

⁹⁶ Raad van State, advies W04.11.0490.I, 2 februari 2012, p. 1, 2.

3.2 Rechtspositie gemeenteraadsleden Europees Nederland

Het bestuurskundig onderzoeks- en adviesbureau “Daadkracht voor de overheid” uit Nijmegen, heeft over de jaren 2007⁹⁷, 2009⁹⁸, 2012⁹⁹, 2014¹⁰⁰ en 2017¹⁰¹ (trend) onderzoek verricht naar de werkzaamheden, tijdsbesteding en vergoeding van gemeenteraadsleden.

Het doel van het Nationaal Raadsledenonderzoek is het meten van de gemiddelde tijdsbesteding van gemeenteraadsleden aan bestuurlijke en volksvertegenwoordigende activiteiten over de jaren heen en het in kaart brengen van de vergoeding die raadsleden voor deze activiteiten ontvangen.¹⁰²

De resultaten zijn onderverdeeld naar type werkzaamheden en gegroepeerd naar gemeentegrootte voor de volgende inwonersaantallen: kleiner dan 14.000; 14.001 – 30.000; 30.0001 – 50.000; 50.001 – 100.000; 100.001 – 150.000; groter dan 150.000.¹⁰³ Deze groepering is in overeenstemming met de indeling van gemeenten in inwonersklassen uit artikel 3.2 Rechtspositiebesluit decentrale politieke ambtsdragers van 15 oktober 2018.¹⁰⁴

30

De werkzaamheden zijn onderverdeeld in “bestuurlijke activiteiten” en “volksvertegenwoordigende activiteiten.”¹⁰⁵

Bestuurlijke activiteiten bestaan uit: Lezen van vergaderstukken, nota’s en rapporten, Raadsvergadering, Commissievergadering, Fractievergadering, Coalitievergadering, Partijvergadering/bijeenkomsten, Stadhuiswerk: maken van notities en opstellen van schriftelijke vragen, Telefonische contacten, en Internetactiviteiten: e-mail, social media, blogs, fora.

Als volksvertegenwoordigende activiteiten worden beschouwd: Persoonlijk contact met (groepen van) burgers, Activiteiten in maatschappelijke organisaties, Buurt- en wijkbijeenkomsten, Werkbezoeken, Politieke avond/spreekuur, Internetactiviteiten: e-mail, social media, blogs, fora en Contact met media.

---

⁹⁷ Daadkracht 2007.

⁹⁸ Daadkracht 2009.

⁹⁹ Daadkracht 2012.

¹⁰⁰ Daadkracht 2014.

¹⁰¹ Daadkracht 2017.

¹⁰² Nationaal Raadsledenonderzoek 2017, p. 2.

¹⁰³ Daadkracht 2017, Tabel 1, p. 6.

¹⁰⁴ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0041522/2019-03-28>

¹⁰⁵ Daadkracht 2017, Tabel 1, p. 6.

De belangrijkste conclusies van de studies zijn dat in de loop der jaren de totale tijdsbesteding over de gehele linie een kleine oplopende trend vertoont en dat naarmate de gemeenten groter zijn het raadslid gemiddeld meer tijd besteedt aan raadswork.

In gemeenten beneden de 14.000 inwoners besteedde een raadslid in 2017 gemiddeld 13 uur per week aan raadswork, terwijl dat in de gemeenten met tussen de 14.001 en 30.000 inwoners gemiddeld iets meer dan 14 uur was.

Deze cijfers over de totale tijdsbesteding zullen later bij de vergelijking tussen het functioneren van de Eilandsraad en de Gemeenteraad verder besproken worden.

In tegenstelling tot het Rechtspositiebesluit ambtenaren BES geeft artikel 125c lid 2 Ambtenarenwet geen indicatie van de hoeveelheid buitengewoon verlof die aan een ambtenaar wordt verleend voor de vervulling van werkzaamheden in verband met een functie in publiekrechtelijke colleges.¹⁰⁶

Andere werknemers kunnen volgens artikel 7:643 Burgerlijk Wetboek 7¹⁰⁷, van hun werkgever verlangen dat hij hun verlof zonder behoud van loon verleent voor het bijwonen van vergaderingen in verband met een functie in publiekrechtelijke colleges.

---

¹⁰⁶ Ambtenarenwet: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0001947/2018-07-28>

¹⁰⁷ Burgerlijk Wetboek 7: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0005290/2019-03%2016>

4. Een beschouwing over de criteria waardoor de BES-eilanden zich wezenlijk onderscheiden van gemeenten in Europees Nederland

4.1 Volgens artikel 1 lid 2 Statuut (vervallen per 17-11-2017)

De rechtsgrond voor afwijkingen tussen Caribisch Nederland en Europees Nederland was oorspronkelijk te vinden in artikel 1 lid 2 Statuut:

“Bonaire, Sint Eustatius en Saba maken elk deel uit van het staatsbestel van Nederland. Voor deze eilanden kunnen regels worden gesteld en andere specifieke maatregelen worden getroffen met het oog op de economische en sociale omstandigheden, de grote afstand tot het Europese deel van Nederland, hun insulaire karakter, kleine oppervlakte en bevolkingsomvang, geografische omstandigheden, het klimaat en andere factoren waardoor deze eilanden zich wezenlijk onderscheiden van het Europese deel van Nederland.”

In de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel WoIBES staat: “De eilanden onderscheiden zich ook naar taken en problemen sterk. De grote afstand, het insulaire karakter (met bijgevolg eigen lucht- en zeehavens op elk der eilanden), de kleine oppervlakte, moeilijk reliëf en de economische afhankelijkheid van slechts enkele producten, zouden redenen zijn dat afwijkende voorzieningen van de Nederlandse wetgeving getroffen moeten worden.”¹⁰⁸

Over dit punt zegt het Rapport Spies: “De opname van Bonaire, Saba en Sint Eustatius in het Nederlandse staatsbestel elk als een openbaar lichaam in de zin van artikel 134 Grondwet, bracht logischerwijs met zich mee dat de Nederlandse Grondwet vanaf 10 oktober 2010 op de eilanden van toepassing werd. Dat gold ook voor het gelijkheidsbeginsel en het daaraan verwante discriminatieverbod zoals neergelegd in artikel 1 van de Grondwet.”¹⁰⁹

Spies vervolgt met: “Gelijke gevallen moeten op grond van deze bepaling gelijk behandeld worden, onverschillig of men zich in het Europees of Caribisch deel van Nederland bevindt. Tegelijkertijd brengt het gelijkheidsbeginsel mee dat ongelijke gevallen, ongelijk dienen te worden behandeld. Bij de toepassing van het gelijkheidsbeginsel geldt dus dat

---

¹⁰⁸ Tweede Kamer, vergaderjaar 2008–2009, 31 954, nr. 3, p. 5.

¹⁰⁹ Spies, p. 19.

nadrukkelijk ook rekening moet worden gehouden met relevante verschillen.”¹¹⁰

Bij de behandeling van de evaluatiecriteria zegt Spies: “Voor zover situaties in het Europees deel van Nederland en op de eilanden ongelijk worden behandeld, dient daarvoor een objectieve en gemotiveerde rechtvaardiging te zijn.” (...). “Het gaat daarbij niet om de toepassing als zodanig, maar vooral om de vraag of en zo ja welke objectieveerbare en gemotiveerde rechtvaardiging voor differentiatie bestaat.”¹¹¹

Bij de grondwetswijziging van 17 november 2017, waarbij de BES- eilanden in de grondwet van Nederland werden opgenomen, kwam het artikel 1 lid 2 van het Statuut te vervallen en werd dit vervangen door een nieuw artikel 132a lid 4 in de Grondwet: “Voor deze openbare lichamen kunnen regels worden gesteld en andere specifieke maatregelen worden getroffen met het oog op bijzondere omstandigheden waardoor deze openbare lichamen zich wezenlijk onderscheiden van het Europese deel van Nederland”

Er werden dus geen specifieke omstandigheden meer vermeld waardoor de eilanden zich zouden kunnen onderscheiden, maar er werd enkel melding gemaakt van “bijzondere omstandigheden”. Dit geeft een grotere mate van beleidsvrijheid om onderscheid te maken tussen de Europees Nederlandse gemeenten en de BES-eilanden.

In het kader van dit onderzoek zal vervolgens bekeken worden welke van bovengenoemde omstandigheden kunnen worden geacht van invloed te zijn op het takenpakket en het aantal benodigde eilandsraadsleden om het takenpakket naar behoren uit te kunnen voeren. Hierbij worden zowel de discussies in de Tweede Kamer, alsook eventuele bevindingen van de evaluatieonderzoeken in ogenschouw genomen.

4.1.1 Economische en sociale omstandigheden

Pommer en Bijl belichten in het rapport “Vijf jaar Caribisch Nederland Gevolgen voor de bevolking” de economische en sociale verschillen. Beargumenteerd wordt dat, als hetzelfde voorzieningenniveau als dat van Europees Nederland

---

¹¹⁰ Spies, p. 19.

¹¹¹ Spies, bijlage 3: Onderzoeksopzet en evaluatiecriteria, p. 6.

zou worden ingevoerd, dit een aanzuigende werking zou hebben op migranten uit de regio.

Men kan zich voorstellen dat het zoeken naar oplossingen om de armoede te bestrijden de nodige aandacht en tijd van de eilandsraadsleden vraagt.

4.1.2 Grote afstand tot Europees deel van Nederland

Dit is een geografisch gegeven waar geen verandering in gebracht kan worden.

De implicaties hiervan en de oplossing hiervoor zijn kort samengevat:¹¹²

De provinciale bevoegdheden die in Nederland gelden, zullen deels aan de regering van Nederland moeten worden toegekend en deels – in het bijzonder wat betreft bepaalde verordenende bevoegdheden – door de eilanden zelf moeten worden uitgeoefend.¹¹³

Verder wordt gesteld dat de Provinciale regelgevende en bestuursbevoegdheden op het terrein van medebewindregelgeving in beginsel en voor zover relevant, bij de eilandsbesturen zelf zal worden neergelegd.¹¹⁴

Dit is een essentieel verschil met de gemeenten in Europees Nederland, dat een uitbreiding van de portefeuilles van de eilandsbesturen kan betekenen en van invloed kan zijn op het aantal benodigde eilandsraadsleden.

4.1.3 Insulaire karakter

In de memorie van toelichting wordt bij het 'insulaire karakter' van de BES-eilanden enkel verwezen naar 'eigen lucht – en zeehavens op elk der

---

¹¹² Tweede Kamer, vergaderjaar 2009–2010, 31 954, nr. 15, p. 7.

Provinciale taken

Vraag: Mevrouw Van Gent vraagt of de provinciale laag wel gemist kan worden voor de BES-eilanden. Wie gaat de provinciale taken uitvoeren voor de BES-eilanden? Gaat de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties deze taken uitvoeren?

Antwoord: "Een belangrijke constatering vooraf is dat Bonaire, Sint Eustatius en Saba zich ver van het grondgebied van een van de bestaande Nederlandse provincies bevinden. Daarmee is de «natuurlijke» rol van provincies ten aanzien van gemeenten afwezig. Dat brengt met zich dat er op provinciaal niveau geen voorsprong in kennis en kunde van de eilanden is. De oog en oor functie die provincies hebben ten aanzien van de gemeenten kan derhalve niet als vanzelfsprekend voor Bonaire, Sint Eustatius en Saba worden uitgeoefend. Vandaar dat de BES niet bij een bestaande provincie zijn ingedeeld. Voorts werd het niet wenselijk geacht voor de BES een aparte provinciale laag in te stellen. De provincie heeft een algemene toezichthoudende rol op de gemeenten, zowel bestuurlijk als financieel. Voor de BES zijn deze taken ondergebracht bij de Rijksvertegenwoordiger en de minister van BZK, al dan niet gemandateerd aan het College Financieel Toezicht. Wat betreft de taken die provincies in medebewind vervullen, deze zijn ofwel toebedeeld aan de openbare lichamen ofwel aan de desbetreffende minister. De afweging verschilt per geval."

¹¹³ Tweede Kamer, vergaderjaar 2008–2009, 31954, nr. 3, p. 5.

¹¹⁴ Tweede Kamer, vergaderjaar 2008–2009, 31954, nr. 3, p. 7.

eilanden'.¹¹⁵ Deze twee factoren hebben enkel betrekking op de bereikbaarheid van de eilanden.

Mijns inziens zijn er door het insulaire karakter tal van andere verschillen met gemeenten in Nederland die tot een hogere bestuurslast voor de eilanden kunnen leiden, doordat bepaalde voorzieningen - waarvan de kosten in Nederland door de gezamenlijke gemeenten worden gedragen - op de BES-eilanden door ieder eiland alleen worden gedragen. Voorbeelden hiervan zijn: Import van brandstoffen, elektriciteit en watervoorziening, radio, televisie en telefonie, infrastructuur en wegennet, openbaar vervoer, medische zorg: specialisten, ziekenhuizen en ambulances, onderwijs: scholen voor voortgezet en hoger onderwijs.

4.1.4 Kleine oppervlakte en bevolkingsomvang

Allereerst acht ik relevant de overwegingen van de Raad van State om niet zonder meer het model van de Nederlandse gemeente over te nemen:

“Naar bevolkingsomvang zijn de drie eilanden kleiner (twee ervan veel kleiner) dan voor een gemeente wenselijk wordt geacht.”¹¹⁶

Dit klopt voor Saba en Sint Eustatius die naar oplopende bevolkingsaantal na de drie kleinste gemeenten (Schiermonnikoog, Vlieland en Rozendaal) volgen, maar niet voor Bonaire die met om en nabij 20.000 inwoners de tachtigste plaats inneemt tussen de driehonderdvijfenvijftig gemeenten van Nederland (bijlage 5A).

Wat betreft de oppervlakte acht ik relevant dat in Nederland gemeenten qua oppervlakte variëren van 7 tot 527 km² met een gemiddelde oppervlakte van 95 km². Saba staat met 13 km² de 18de plaats, Sint Eustatius met 21 km² op de 42ste plaats en Bonaire met een oppervlakte van 288 km² op de 340ste plaats tussen de 355 gemeenten.¹¹⁷ (bijlage 5B)

De overwegingen voor de bewering dat vanwege de geringe bevolkingsaantal en kleine oppervlakte het Nederlandse gemeentemodel niet zonder meer bruikbaar zou zijn¹¹⁸, zijn naar mijn mening niet gebaseerd op concrete data en zijn dan ook niet steekhoudend.

---

¹¹⁵ Tweede Kamer, vergaderjaar 2008-2009, 31954, nr. 3, p. 7.

¹¹⁶ Tweede Kamer, vergaderjaar 2008-2009, 31 954, nr. 3, p. 5.

¹¹⁷ <http://www.metatopos.eu/Gemtab.php>: indeling gemeenten per 1-1-2019, aantal inwoners per 1-1-2018

¹¹⁸ Tweede Kamer, vergaderjaar 2008-2009, 31 954, nr. 3, p. 7.

4.2 Bijzondere omstandigheden uit artikel 132a lid 4 Grondwet (2017)

Bij de Grondwetswijziging van 17 november 2017 werden de BES- eilanden als openbare lichamen in de Grondwet opgenomen.¹¹⁹ Om een botsing met artikel 1 Grondwet¹²⁰ te voorkomen, werd in artikel 132a lid 4 een bepaling opgenomen om ongelijke behandeling van de (inwoners van de) BES-eilanden te kunnen rechtvaardigen.¹²¹ Met deze wijziging van de Grondwet is artikel 1 lid 2 uit het Statuut komen te vervallen, zoals was voorzien in artikel 54 van het Statuut.¹²²

Het vervangende artikel 132a lid 4 Grondwet is minder specifiek dan het eerdere artikel 1 lid 2 Statuut en vermeldt enkel: “bijzondere omstandigheden waardoor deze openbare lichamen zich wezenlijk onderscheiden van het Europese deel van Nederland.”

36

Van Rijn schrijft over het gelijkheidsbeginsel: “Het vereiste van gelijke behandeling in gelijke gevallen omvat tevens de verplichting tot ongelijke behandeling in ongelijke gevallen, zulks naar de mate van evenredigheid waarin die gevallen ongelijk zijn. De gelijkheid van gevallen wordt niet vastgesteld door alle aspecten van de gevallen met elkaar te vergelijken, maar door slechts die aspecten in aanmerking te nemen die in de gegeven situatie relevant zijn.”¹²³

Over het gelijkheidsbeginsel en discriminatieverbod uit artikel 1 Grondwet schreef Spies: “Gelijke gevallen moeten op grond van deze bepaling gelijk worden behandeld, onverschillig of men zich in het Europees of Caribisch deel van Nederland bevindt. Tegelijkertijd brengt het gelijkheidsbeginsel mee dat ongelijke gevallen, ongelijk dienen te worden behandeld. Bij de toepassing

---

¹¹⁹ Artikel 132a lid 2 Grondwet: Bij de wet kunnen in het Caribische deel van Nederland andere territoriale openbare lichamen dan provincies en gemeenten worden ingesteld en opgeheven.

¹²⁰ Artikel 1 Grondwet: Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan.

¹²¹ Artikel 132a lid 4 Grondwet: Voor deze openbare lichamen kunnen regels worden gesteld en andere specifieke maatregelen worden getroffen met het oog op bijzondere omstandigheden waardoor deze openbare lichamen zich wezenlijk onderscheiden van het Europese deel van Nederland.

¹²² Artikel 54 Statuut (10-10-2010) 1. Bij wijziging van de Grondwet wordt artikel 1, tweede lid, vervallen verklaard op het moment dat bij de Grondwet wordt voorzien in de positie van Bonaire, Sint Eustatius en Saba binnen het staatsbestel van Nederland.

2 Dit artikel vervalt indien onder toepassing van het voorgaande lid artikel 1, tweede lid, vervallen wordt verklaard.

¹²³ Van Rijn 2019, p 132.

van het gelijkheidsbeginsel geldt dus dat nadrukkelijk ook rekening moet worden gehouden met relevante verschillen.”¹²⁴

Opgemerkt dient te worden dat het rapport Spies was geschreven vóór de grondwetswijziging van 17 november 2011, toen in artikel 1 lid 2 van het Statuut nog enkele specifieke gronden voor differentiatie vermeld werden.

In het hoofdstuk Wetgeving gaat Spies in haar evaluatierapport in op de totstandkoming, inhoud en werking van de wetgeving: welke wetgeving is per 10-10’10 van kracht geworden? Worden de eilanden betrokken bij het opstellen bij de nieuwe regelgeving en wijkt die veel af van die in Europees Nederland? Hoe wordt er omgegaan met het gelijkheidsbeginsel (artikel 1 Grondwet) en met de differentiatiebepaling (artikel 1, lid 2 Statuut)?¹²⁵

Met betrekking tot afwijkende wetgeving schrijft Spies als conclusie in haar evaluatierapport onder andere: “Differentiatie in de wetgeving komt niet vaak voor. Aanzienlijk vaker wordt gedifferentieerd tussen Europees en Caribisch Nederland. De argumenten voor differentiatie zijn divers. Meestal wordt zij gerechtvaardigd met een verwijzing naar de gronden van artikel 1, tweede lid Statuut. De motivering daarbij is veelal oppervlakkig. Meestal wordt niet ingegaan op de specifieke omstandigheden die het maken van onderscheid rechtvaardigen.”¹²⁶

Geconcludeerd kan worden dat er gelet op de bijzondere omstandigheden, waardoor de BES-eilanden zich wezenlijk onderscheiden van Europees Nederland, wel sprake is van ongelijke gevallen. Echter, deze ongelijke behandeling is niet goed gemotiveerd.

---

¹²⁴ Spies, p. 19.

¹²⁵ Spies 2015, p. 25.

¹²⁶ Spies 2015, p. 33.

5. Conclusies

Bij de ontmanteling van de Nederlandse Antillen per 10-10-'10 werden de eilanden Bonaire, Sint Eustatius en Saba als openbare lichamen opgenomen in het staatsbestel van Nederland. Het conceptwetsvoorstel voor de WolBES was gebaseerd op de Gemeentewet in Nederland. Een essentieel verschil hiertussen is dat het aantal raadsleden en gedeputeerden niet werd vastgesteld volgens het inwonertal zoals bij de gemeenten.

De overwegingen voor de bewering dat vanwege het geringe bevolkingsaantal en de kleine oppervlakte het Nederlandse gemeentemodel niet zonder meer bruikbaar zou zijn, zijn niet in overeenstemming met concrete data en zijn mijns inziens dan ook niet steekhoudend.

Voor wat betreft het aantal eilandsraadsleden werd ervoor gekozen om dit aantal gelijk te houden aan het aantal dat gold ten tijde van de Nederlandse Antillen en om de eilandsraad de bevoegdheid te verlenen het aantal te kunnen verhogen tot maximaal het aantal volgens de inwonersstaffels uit de Gemeentewet. Dit, omdat men ervan uitging dat de eilanden op dat moment niet in staat zouden zijn het aantal benodigde politici te leveren.

Opmerkelijk is dat al bij de invoering van de gemeentewet in 1851 de gemeenteraden in Nederland in staat werden geacht het voorgeschreven aantal raadsleden (bijlage 4) te kunnen leveren terwijl de BES-eilanden hiertoe anno 2010 nog niet in staat geacht worden.

Bij amendement werd voorgesteld om het aantal eilandsraadsleden vast te stellen op het huidige aantal, de bevoegdheid om per eilandsverordening het aantal te verhogen te laten vervallen, bij de evaluatie te bezien of dit aantal toereikend is en op basis daarvan het aantal leden van de eilandsraden definitief vast te stellen (bijlage 3).

In zijn onderzoek vermeldt Nauta in verschillende passages het beperkt aantal eilandsraadsleden als mogelijke oorzaak voor het niet optimaal functioneren van het openbaar bestuur van Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Dit wordt echter in zijn algehele bevindingen niet genoeg benadrukt en is waarschijnlijk daardoor ook niet door de commissie Spies opgemerkt.

Spies heeft in haar evaluatie over de uitwerking van de nieuwe staatkundige structuur geen specifieke aandacht besteedt aan verschillen tussen de WolBES en Gemeentewet en met name niet aan het verschil in aantallen raadsleden tussen de BES-eilanden en de Nederlandse gemeenten.

In de memorie van toelichting van de WolBES werd beargumenteerd om vanwege het gebrek aan politici, het aantal eilandsraadsleden gelijk te houden aan dat ten tijde van de Nederlandse Antillen en niet volgens de inwonerstaffels van de Gemeentewet te verhogen. Echter, een overzicht van het aantal partijen en kandidaten bij de laatste verkiezingen in de BES-eilanden (bijlage 2) laat zien dat er wel genoeg politici beschikbaar zijn om het aantal eilandraadsleden en gedeputeerden in overeenstemming met de inwonersstaffels uit de Gemeentewet te kunnen vervullen.

Er zijn door het insulaire karakter tal van verschillen met gemeenten in Nederland die tot een hogere bestuurslast voor de eilanden kunnen leiden. Immers, bepaalde voorzieningen waarvan de lasten in Nederland vaak door gemeenten gezamenlijk worden gedragen, dienen op de BES-eilanden door ieder eiland apart te worden gedragen.

Klaarblijkelijk wordt na de evaluatie van Spies in 2015 het aantal eilandsraadsleden zoals in artikel 9 WolBES vermeld nu als een vaststaand feit aangenomen. Er wordt ook in toonaangevende studieboeken niet (meer) gewezen op het verschil tussen het aantal raadsleden in de BES-eilanden en gemeenten in Nederland met een vergelijkbaar aantal inwoners.

Enkele berekeningen (zie bijlage 6) tonen de grote discrepantie aan tussen de mogelijke totale tijdsbesteding van de eilandsraden van de BES-eilanden met de huidige aantal leden en gemeenteraden van gemeenten met vergelijkbare inwonersaantallen die aanmerkelijk meer raadsleden hebben.

Hoewel dit valt buiten het kader van dit onderzoek, wordt opgemerkt dat volgens de Gemeentewet het aantal wethouders ten hoogste twintig procent (afgerond naar het dichtstbijgelegen gehele getal) van het aantal raadsleden bedraagt. Zou de Gemeentewet op Bonaire toegepast worden dan zou, met

het aantal inwoners per 1 januari 2019, bij een eilandsraad van negentien eilandsraadsleden, het aantal gedeputeerden van drie naar vier verhoogd moeten worden.

Geconcludeerd kan worden dat er sprake is van 'bijzondere omstandigheden waardoor de BES-eilanden zich wezenlijk onderscheiden van Europees Nederland' en dat er dus sprake is van ongelijke gevallen. Het is echter niet duidelijk waarom gelet daarop het aantal eilandsraadsleden en gedeputeerden van een BES-eiland dient af te wijken van het aantal gemeenteraadsleden en wethouders van een gemeente.

Literatuurlijst

Literatuur

Bijl en Pommer 2015

R. Bijl & E. Pommer (red.), *Vijf jaar Caribisch Nederland: Gevolgen voor de bevolking*, Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau 2015.

Burger en Nieuwenhuizen 1969

B. Burger & A.J. Nieuwenhuizen, *Hoofdzaken van de Staatsinrichting van Nederland*, 's-Gravenhage: Vuga Boekerij/Uitgeverij 1969.

Cecilia 2017

W.A. Cecilia, *Effecten van good governance na 10.10.10, Een onderzoek naar de externe effecten van het nieuwe bestuursmodel op Bonaire*, Willemstad: Intercontinental University of the Caribbean 2017.

Daadkracht 2007

W.E.J. Post & G. de Lange, *Het gemeenteraadslid: Onderzoek naar de tijdsbesteding en werkzaamheden van gemeenteraadsliden*, Nijmegen: Daadkracht B.V. 2008.

Daadkracht 2009

G. de Jager-de Lange, B.J. Flos & E.J. Snijder, *Nationaal Raadsledenonderzoek 2009: Trendonderzoek naar de tijdsbesteding en werkzaamheden van gemeenteraadsliden: één-meting*, Nijmegen: Daadkracht Advies 2010.

Daadkracht 2012

B-J Flos e.a. (red.), *Nationaal Raadsledenonderzoek 2012: Trendonderzoek naar de tijdsbesteding en werkzaamheden van gemeenteraadsliden: tweemeting*, Nijmegen: Daadkrachtmedia 2012.

Daadkracht 2014

A. de Jager – de Lange, B-J Flos, & B. van Rens (red.), *Nationaal Raadsledenonderzoek 2014: Trendonderzoek naar de tijdsbesteding en*

werkzaamheden van gemeenteraadsleden: driemeting, Nijmegen: Daadkrachtmedia 2014.

Daadkracht 2017

B.-J. Flos e.a. (red.), *Nationaal Raadsledenonderzoek 2017: Vijfde trendonderzoek naar de tijdsbesteding en werkzaamheden van gemeenteraadsleden*, Nijmegen: Daadkrachtmedia 2017.

Van Helsdingen 1956

W.H. van Helsdingen, *De Staatsregeling van de Nederlandse Antillen van 1955*, 's-Gravenhage: Staatsdrukkerij- en Uitgeverijbedrijf 1956.

Van Helsdingen 1963

W.H. van Helsdingen, *De Eilandenregeling van de Nederlandse Antillen met toelichting*, 's-Gravenhage: Staatsdrukkerij- en Uitgeverijbedrijf 1963.

Nauta 2015

O. Nauta, *Vijf jaar Caribisch Nederland. Werking van de nieuwe bestuurlijke structuur*, Amsterdam: 2015.

42

Van der Pot 2014

D.J. Elzinga, G. Hoogers & R. de Lange, *Van der Pot. Handboek van het Nederlandse staatsrecht*, Deventer: Kluwer 2014.

Pro Facto 2015

H. Winter e.a., *Vijf jaar Caribisch Nederland. De werking van wetgeving*, Groningen: Pro Facto 2015.

van Rijn 2019

A. van Rijn, *Handboek Caribisch Staatsrecht*, Den Haag: Boom juridisch 2019.

Rogier 2012

L.J.J. Rogier, *Beginselen van Caribisch Staatsrecht*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2012.

Rogier 2018

L.J.J. Rogier, *Beginnselen van het Curaçaose Staatsrecht*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2018.

Spies 2015

J.W.E. Spies e.a., *Vijf jaar verbonden: Bonaire, Sint Eustatius, Saba en Europees Nederland. Rapport van de commissie evaluatie uitwerking van de nieuwe staatkundige structuur Caribisch Nederland*, Den Haag: 2015.

Parlementaire stukken

Kamerstukken II, 2008/09, 31954, 2.

Kamerstukken II, 2008/09, 31954, 3.

Kamerstukken II, 2009/10, 31954, 7.

Kamerstukken II, 2009/10, 31954, 10.

Kamerstukken II, 2009/10, 31954, 15.

Kamerstukken II, 2016/17, 34782, nr. 3.

Bijlagen

- Bijlage 1: Aantal inwoners Bonaire, Sint Eustatius en Saba 1818 - 2019.
- Bijlage 2A: Beschikbare "politici" op de eilanden gebaseerd op aantal partijen en kandidaten bij de verkiezingen.
- Bijlage 2B: Zetelverdeling Eilandsraad 2015 voor Bonaire, Sint Eustatius en Saba bij, bij huidige aantal raadsleden volgens WolBES en projectie bij aantal raadsleden volgens Gemeentewet.
- Bijlage 2C: Vergelijking zetelverdeling Eilandsraad BES-eilanden en vergelijkbare gemeente naar inwonertal in Europees Nederland.
- Bijlage 3: Amendement Remkes op conceptwetsvoorstel WolBES.
- Bijlage 4: Ontwerp gemeentewet 1851, met artikel 4: aantal raadsleden naar gelang het aantal "zielen" (= inwoners) in een gemeente.
- Bijlage 5A: Gemeenten van Nederland naar oplopende inwonertal.
- Bijlage 5B: Gemeenten van Nederland naar oplopende oppervlakte.
- Bijlage 6A: Vergelijking mogelijke tijdsbesteding Eilandsraad(lid) BES-eilanden en vergelijkbaar Gemeenteraad in Europees Nederland.
- Bijlage 6B: Correspondentie met 'Daadkracht' over het Raadsledenonderzoek

Bijlage 1
Inwoners BES-eilanden 1818 - 2020

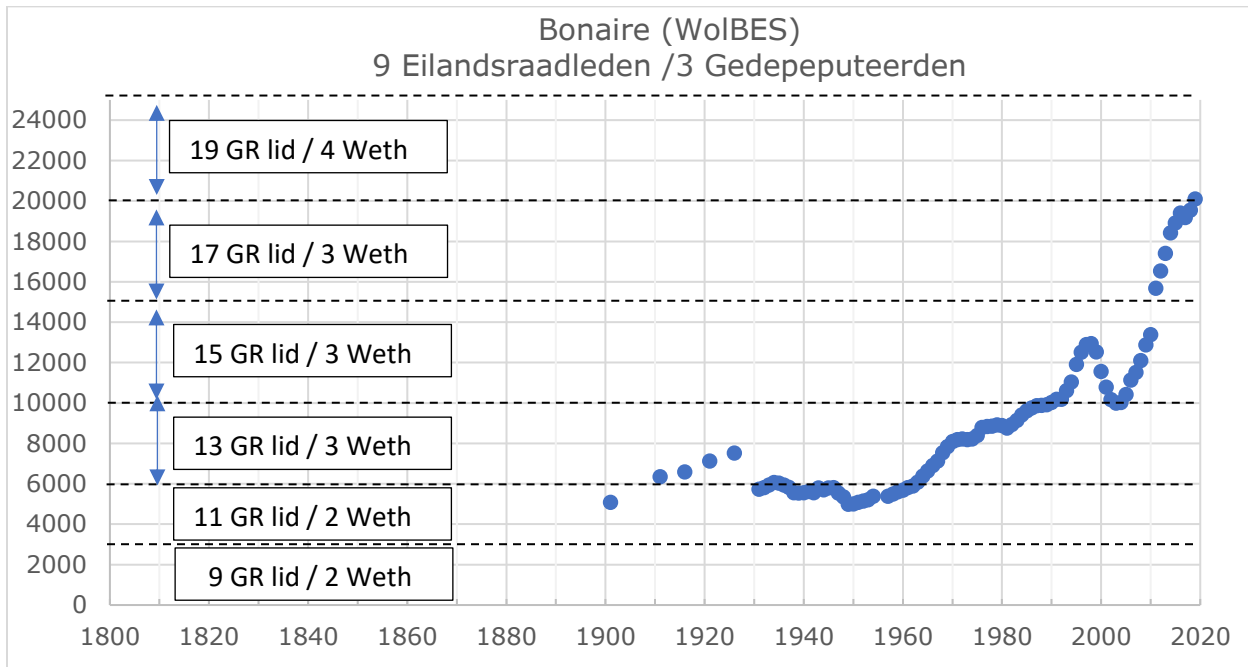
Aantal inwoners Bonaire, Sint Eustatius en Saba van 1818 - 2020							
JAAR	Bonaire	Sint Eustatius	Saba	JAAR	Bonaire	Sint Eustatius	Saba
1818	1135	2591	1145	1965	6638	1146	1025
1851	2159	1932	1663	1966	6908	1222	1013
1901	5086	1334	2177	1967	7134	1281	1020
1911	6353	1325	2387	1968	7537	1324	1036
1912				1969	7844	1335	1005
1913				1970	8099	1341	972
1914		1408	2447	1971	8191	1358	956
1915		1437	2449	1972	8212	1386	968
1916	6592	1431	2488	1973	8181	1401	971
1917		1410	2239	1974	8213	1421	965
1918		1390	2249	1975	8400	1411	951
1919		1368	2229	1976	8785	1363	991
1920		1350	1741	1977	8838	1363	979
1921	7119	1315	1661	1978	8861	1345	999
1922		1276	1682	1979	8918	1176	1017
1923		1213	1699	1980	8879	1256	1015
1924		1135	1655	1981	8753	1358	965
1925		1103	1615	1982	8925	1394	957
1926	7521	1086	1597	1983	9146	1429	954
1927		1048	1599	1984	9401	1466	965
1928		1023	1494	1985	9608	1515	995
1929		987	1439	1986	9763	1703	1021
1930		965	1408	1987	9872	1704	1077
1931	5733	955	1457	1988	9884	1780	1073
1932	5805	1004	1512	1989	9912	1855	1070
1933	5940	1049	1510	1990	10031	1833	1090
1934	6066	1129	1495	1991	10190	1844	1102
1935	6028	1199	1483	1992	10191	1839	1130
1936	5939	1198	1416	1993	10615	1873	1141
1937	5827	1203	1403	1994	11045	1914	1200
1938	5565	1193	1246	1995	11903	1981	1264
1939	5536	1209	1121	1996	12518	2068	1340
1940	5563	1194	1129	1997	12893	2167	1423
1941	5616	1130	1210	1998	12938	2194	1404
1942	5556	1146	1213	1999	12522	2194	1381
1943	5796	1119	1238	2000	11561	2250	1367
1944	5709	1062	1221	2001	10790	2293	1359
1945	5798	1092	1194	2002	10173	2296	1446
1946	5816	976	1203	2003	9996	2399	1388
1947	5550	970	1143	2004	10018	2525	1424
1948	5356	945	1150	2005	10415	2584	1434
1949	4995	921	1125	2006	11136	2587	1471
1950	5011	955	1110	2007	11515	2694	1522
1951	5079	970	1129	2008	12093	2739	1537
1952	5153	1015	1098	2009	12877	2845	1597
1953	5218	1008	1111	2010	13389	2886	1737
1954	5386	1004	1103	2011	15679	3611	1797
1955		1025	1050	2012	16541	3792	1971
1956		1055	1050	2013	17408	3897	1991
1957	5378	1071	1014	2014	18413	4020	1846
1958	5491	1040	977	2015	18905	3877	1811
1959	5603	1014	966	2016	19408	3193	1947
1960	5683	1011	975	2017	19179	3250	2010
1961	5812	1014	980	2018	19549	3348	2155
1962	5896	1044	1013	2019	20104	3138	1915
1963	6086	1069	1020	2020			
1964	6381	1103	1022				
1965	6638	1146	1025				

Bijlage 1

Historisch overzicht aantal inwoners BES eilanden.

Huidig aantal ER leden en Gedeputeerden conform WolBES.

Ter vergelijking: aantal Gemeenteraadsleden en Wethouders volgens Gemeentewet.

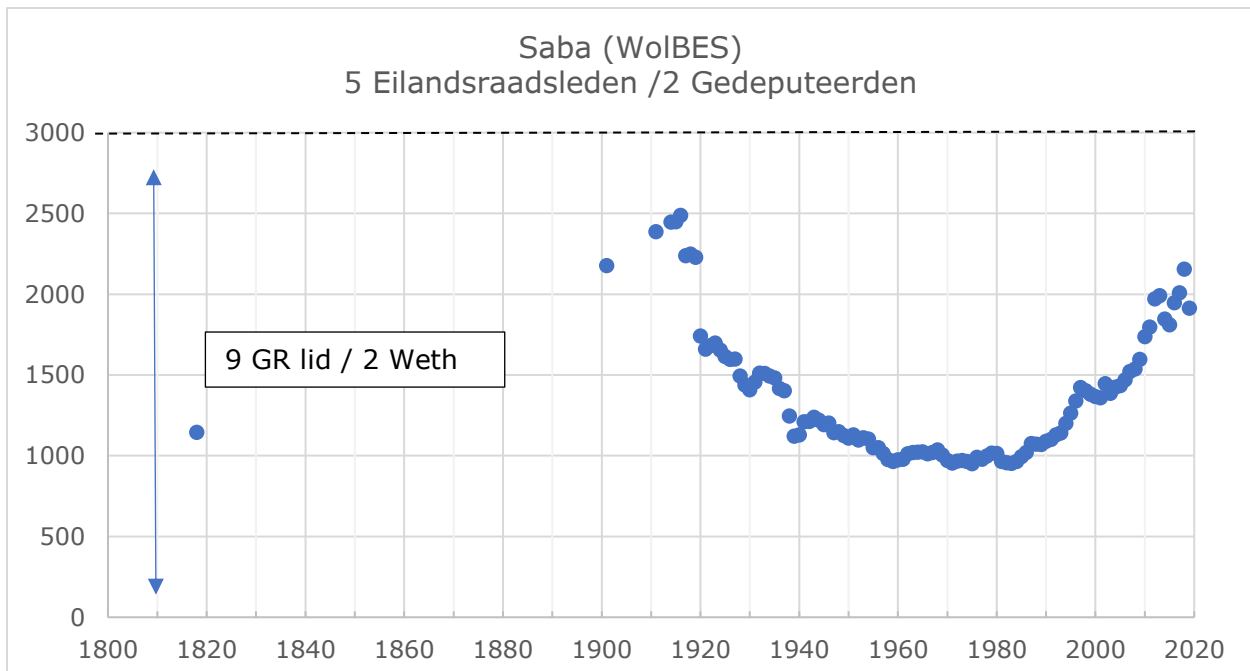
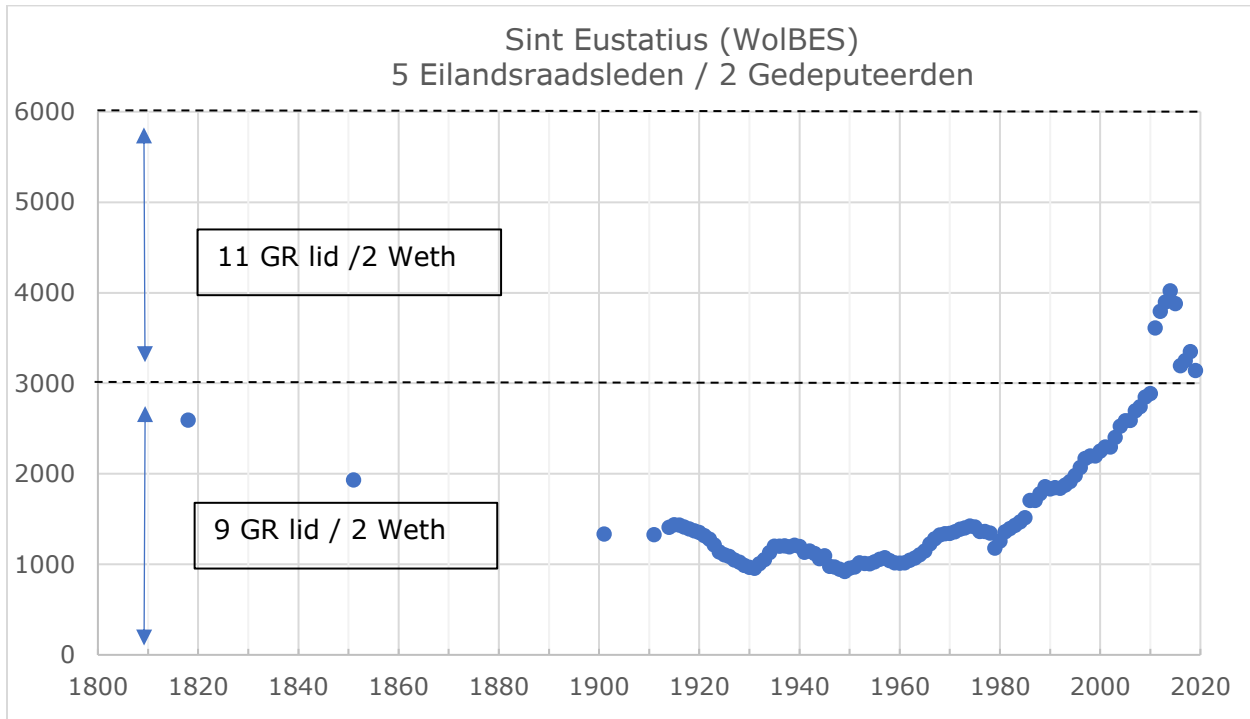

Bijlage 1

Historisch overzicht aantal inwoners BES eilanden.

Huidig aantal ER leden en Gedeputeerden conform WolBES.

Ter vergelijking: aantal Gemeenteraadsleden en Wethouders volgens Gemeentewet.

BIJLAGE 2A

Beschikbare Politici op de BES eilanden

Aantal partijen bij de verkiezingen / Aantal partijen in de Eilandsraad

En voor zover bekend ook het totaal aantal kandidaten

	Bonaire		Sint Eustatius		Saba	
Inwoners 1-1-2018	19549		3348		2155	
1-1-2019	20104		3138		1915	
Zetels volgens Gemeente wet	1-1-2018 → 17 1-1-2019 → 19		11		9	
Zetels volgens WoIBES	9		5		5	
Verkiezing Jaar	Partijen / in ER	Totaal aantal Kandidaten	Partijen / in ER	Totaal aantal Kandidaten	Partijen / in ER	Totaal aantal Kandidaten
2019 0322	8 / 3	126	X	X	3 / 1	14
2015 0315	7 / 3	141	6 / 3	35	2 / 2	
2011 0302	5 / 4		5 / 4		2 / 2	9
2007 0420	4 / 2		4 / 2		2 / 2	
2003 0710	2 / 2		3 / 2		3 / 2	
1999 0507	3 / 3		2 / 2		3 / 2	
1995 0512	3 / 3		2 / 2		2 / 2	
1991 0412	3 / 3		2 / 2		2 / 2	
1987					3 / 2	

BIJLAGE 2A

Beschikbare Politici op de BES eilanden

Aantal partijen bij de verkiezingen / Aantal partijen in de Eilandsraad

En voor zover bekend ook het totaal aantal kandidaten

Kieswet BES eilanden

<https://www.kiesraad.nl/kieswet-in-het-kort/afwijkende-regels-verkiezingen-in-bonaire-sint-eustatius-en-saba/verkiezingen-bonaire-sint-eustatius-en-saba-hoofdstuk-ya-1-46>

Met de nieuwe kieswet maximum 50 kandidaten per lijst.

Tijdens de ERNA Bonaire maximum 17 kandidaten, Sint Eustatius en Saba 13 kandidaten per partij.

2019

<http://www.eilandsraad.nl/dsresource?objectid=9540&type=org&disposition=inline>

<http://www.saba-news.com/central-voting-bureau-ascertains-candidates-lists-for-island-council-election/>

2015

<https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/ER20150318>

<https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/ER20150318/664266>

<https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/ER20150318/664267>

2011

<https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/ER20110302>

<https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/ER20110302/663276>

<https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/ER20110302/663280>

2007

[https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=2007 Bonaire general election&oldid=872429747](https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=2007_Bonaire_general_election&oldid=872429747)

[https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=2007 Sint Eustatius general election&oldid=872564194](https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=2007_Sint_Eustatius_general_election&oldid=872564194)

Saba data per email correspondentie

https://nl.wikipedia.org/wiki/Sint_Eustatius

<https://nl.wikipedia.org/wiki/Bonaire>

https://nl.wikipedia.org/wiki/Staten_van_de_Nederlandse_Antillen

BIJLAGE 2B:

Zetelverdeling bij aantal Eilandsraadleden volgens WoIBES
 en projectie zetelverdeling bij aantal Eilandsraadleden volgens Gemeentewet
 Eilandsraadverkiezingen 2015 en 2019

Bonaire 2015					
Inwoners					
per 01-01-2014	18413				
Per 01-01-2015	18905				
Kiesgerechtigden	12372				
Opkomst	9632				
Blanco	54				
Ongeldig	162				
Geldig	9416				
Partij	Stemmen		Actueel resultaat bij 9 zetels	Projectie verdeling bij 17 zetels	
			Zetels+ Restzetel	Zetels+ Restzetel	Aantal Kandidaten
Kiesdeler			1046	554	
Movimentu di Pueblo Boneriano (MPB)	2755		2+1= 3	4+1= 5	50
Demokraat	2726		2+1= 3	4+1= 5	23
Union Patriotiko Boneriano (UPB)	2301		2+1= 3	4+1= 5	21
P.H.U.	649		0	1+1= 2	18
Lijst 7 (blanco lijst)	405		0	0	8
1 Tim magno	365		0	0	15
Aliansa Kristian Boneriano	215		0	0	6
Totaal zetels			9	17	
			Totaal aantal kandidaten		141

Bonaire

<https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/ER20150318/664265>

Inwonersdata:

<https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/83698NED/table?ts=1533135249566>

BIJLAGE 2B:

Zetelverdeling bij aantal Eilandsraadleden volgens WoIBES
 en projectie zetelverdeling bij aantal Eilandsraadleden volgens Gemeentewet
 Eilandsraadverkiezingen 2015 en 2019

Sint Eustatius 2015						
Inwoners						
per 01-01-2014	4020					
Per 01-01-2015	3877					
Kiezers	2435					
Opkomst	1594					
Blanco	6					
Ongeldig	8					
Geldig	1580					
			Actueel resultaat bij 5 zetels		Projectie verdeling bij 11 zetels	
Partij	Stemmen		Zetels + Restzetel		Zetels+ Restzetel	Aantal Kandidaten
Kiesdeler			316		144	
Progressive Labour Party	481		1+1= 2		3+1= 4	9
Democratische Partij	473		1+1= 2		3+0= 3	9
United People's Coalition	244		1		1+1= 2	7
Lijst 6 (blanco lijst)	182		0		1+0= 1	4
St.Estatius Empowerment Party	134		0		1+0= 1	4
SLAM	66		0		0	2
Totaal zetels			5		11	
Totaal aantal kandidaten						35

Sint Eustatius

<https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/ER20150318/664266>

BIJLAGE 2B:

Zetelverdeling bij aantal Eilandsraadleden volgens WoIBES
 en projectie zetelverdeling bij aantal Eilandsraadleden volgens Gemeentewet
 Eilandsraadverkiezingen 2015 en 2019

Saba 2015					
Inwoners					
per 01-01-2014	1846				
per 01-01-2015	1811				
Kiezers	1058				
Opkomst	966				
Blanco	4				
Ongeldig	10				
Geldig	952				
			Actueel resultaat bij 5 zetels	Projectie verdeling bij 9 zetels	
Partij	Stemmen		Zetels + Restzetel	Zetels+ Restzetel	Aantal Kandidaten
Kiesdeler			190	106	
Windward Islands People's Movement	545		2+1= 3	5+0= 5	
Saba Labour Party	407		2+0= 2	3+1= 4	
Totaal zetels			5	9	
Totaal aantal kandidaten					

Saba

<https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/ER20150318/664267>

BIJLAGE 2B:

Zetelverdeling bij aantal Eilandsraadleden volgens WolBES
 en projectie zetelverdeling bij aantal Eilandsraadleden volgens Gemeentewet
 Eilandsraadverkiezingen 2015 en 2019

Zetelverdeling Eilandsraad Bonaire indien aantal eilandsraadleden in
 overeenstemming met artikel 8 van de Gemeentewet wordt gebracht

Bonaire 2019					
Inwoners per	1-1-2018	19549			
	1-1-2019	20104			
Kiesgerechtigden		14114			
Opkomst		9060			
Blanco		118			
Ongeldig		97			
Geldige stemmen		8845			
Zetelverdeling Volle zetels + Restzetels					
Partij	Aantal Kandidaten op lijst	Stemmen	Actueel Resultaat bij 9 zetels	Projectie verdeling bij 17 zetels	Projectie verdeling bij 19 zetels
Kiesdeler→			982.78 6 + 3	520.29 13 + 4	465.53 15 + 4
MPB	35	3575	3 + R2 = 4	6 + R3 = 7	7+R2+R4 = 9
DEMOKRAT	23	2132	2 + R3 = 3	4 = 4	4 + R3 = 5
U.P.B.	21	1791	1 + R1 = 2	3 + R4 = 4	3 + R1 = 4
ERA NOBO	13	394	0	0 + R2 = 1	0
LIJST 5	1	63	0	0	0
FSP	12	479	0	0 + R1 = 1	1 = 1
1 UNION	14	367	0	0	0
LIST 8	7	44	0	0	0
	126	8845	9	17	19

<https://www.bonairestemt.nl/uitslagen-eilandsraadverkiezingen/>

BIJLAGE 2B:

Zetelverdeling bij aantal Eilandsraadleden volgens WoIBES
 en projectie zetelverdeling bij aantal Eilandsraadleden volgens Gemeentewet
 Eilandsraadverkiezingen 2015 en 2019

Zetelverdeling Eilandsraad Saba indien aantal eilandsraadleden in
 overeenstemming met artikel 8 van de Gemeentewet wordt gebracht

Saba 2019				
Inwoners per	1-1-2018	2155		
	1-1-2019	1915		
Kiesgerechtigden	1078			
Opkomst	993			
Blanco	4			
Ongeldig	6			
Geldige stemmen	983			
		Zetelverdeling: Volle Zetels + Restzetels		
Partij	Aantal kandidaten op lijst	Aantal stemmen	Actueel resultaat bij 5 zetels	Projectie verdeling bij 9 zetels
Kiesdeler→			196.6	109.2
Windward Islands People's Movement	8	777	3 + 2 = 5	7
Saba Labour Party	5	125	0	1
Dave Levenstone	1	81	0	1
Totaal	14	983	5	9

Data van proces-verbaal verkiezingen verkregen van kiesraad.nl

BIJLAGE 2B:

Zetelverdeling bij aantal Eilandsraadleden volgens WolBES
en projectie zetelverdeling bij aantal Eilandsraadsleden volgens Gemeentewet
Eilandsraadverkiezingen 2015 en 2019

Artikel 8 Gemeentewet

1. De raad bestaat uit:

9 leden in een gemeente beneden de 3 001 inwoners;

11 leden in een gemeente van 3 001- 6 000 inwoners;

13 leden in een gemeente van 6 001- 10 000 inwoners;

15 leden in een gemeente van 10 001- 15 000 inwoners;

17 leden in een gemeente van 15 001- 20 000 inwoners;

19 leden in een gemeente van 20 001- 25 000 inwoners;

21 leden in een gemeente van 25 001- 30 000 inwoners;

23 leden in een gemeente van 30 001- 35 000 inwoners;

25 leden in een gemeente van 35 001- 40 000 inwoners;

27 leden in een gemeente van 40 001- 45 000 inwoners;

29 leden in een gemeente van 45 001- 50 000 inwoners;

31 leden in een gemeente van 50 001- 60 000 inwoners;

33 leden in een gemeente van 60 001- 70 000 inwoners;

35 leden in een gemeente van 70 001- 80 000 inwoners;

37 leden in een gemeente van 80 001-100 000 inwoners;

39 leden in een gemeente van 100 001-200 000 inwoners;

45 leden in een gemeente boven de 200 000 inwoners.

2. Vermeerdering of vermindering van het aantal leden van de raad, voortvloeiende uit wijziging van het aantal inwoners van de gemeente, treedt eerst in bij de eerstvolgende periodieke verkiezing van de raad.

Artikel 36 Gemeentewet

1. Het aantal wethouders bedraagt ten hoogste twintig procent van het aantal raadsleden, met dien verstande dat er niet minder dan twee wethouders zullen zijn.

2. De raad kan besluiten dat het wethouderschap in deeltijd wordt uitgeoefend.

3. Indien het tweede lid toepassing vindt bedraagt, in afwijking van het eerste lid, het aantal wethouders ten hoogste vijftien procent van het aantal raadsleden, met dien verstande dat de tijdsbestedingsnorm van de wethouders gezamenlijk ten hoogste tien procent meer bedraagt dan de tijdsbestedingsnorm van de wethouders gezamenlijk zou hebben bedragen indien het tweede lid geen toepassing had gevonden.

4. De raad stelt bij de benoeming van de wethouders de tijdsbestedingsnorm van elke wethouder vast.

5. Bij de berekening van het maximale aantal wethouders, bedoeld in het eerste en het derde lid, wordt afgerond tot het dichtstbijgelegen gehele getal.

In overeenstemming met artikelen 8 en 36 van de Gemeentewet zou Bonaire met het inwonertal per 1-1-2019 in aanmerking komen voor 19 Eilandsraadleden en 4 Gedeputeerden

Bijlage 2C

Vergelijking zetelverdeling

Eilandsraad 2015 BES-eilanden en

Gemeenteraad van vergelijkbare gemeente in Europees Nederland

Gemeente/ Openbaar lichaam	Aantal Inwoners per 1-1-2017	Aantal Raads leden	Aantal Partijen /Aantal Fracties	Aantal Wet houders	Burger meester + Secretaris	Inwoner /Raadslid
Schier- monnikoog	941	9	4 / 4	2	1 + 1	105
Rozendaal	1498	9	3 / 3	2	1 + 1	166
Saba	2010	5	2 / 2	2	1 + 1	402
<i>*Saba*</i>	<i>2010</i>	9	2 / 2			223
Sint Eustatius	3250	5	6 / 3	2	1 + 1	650
<i>*Sint Eustatius*</i>	<i>3250</i>	<i>11</i>	<i>6 / 5</i>			295
Ameland	3633	11	6 / 6	3	1 + 1	330
Westerveld	19084	17	6 / 6	3	1 + 1	1123
Bonaire	19179	9	7 / 3	3	1 + 1	2131
<i>*Bonaire*</i>	<i>19179</i>	<i>17</i>	<i>7 / 4</i>			1128
Drechter- land	19384	17	5 / 5	3	1 + 1	1140

Bonaire, **Sint Eustatius** en **Saba**

Gerekend met aantal eilandsraadsleden volgens gemeentestaffel.

https://www.schiermonnikoog.nl/s-bestuur-en-organisatie/politieke-fracties_42837/

https://www.schiermonnikoog.nl/s-bestuur-en-organisatie/college_42830/

<https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/GR20180321/671537>

[http://www.rozendaal.nl/Organisatie en bestuur/Gemeenteraad/Samenstelling Gemeenteraad](http://www.rozendaal.nl/Organisatie_en_bestuur/Gemeenteraad/Samenstelling_Gemeenteraad)

[http://www.rozendaal.nl/Organisatie en bestuur/College van B W/Samenstelling](http://www.rozendaal.nl/Organisatie_en_bestuur/College_van_B_W/Samenstelling)

<https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/GR20180321/671624>

-----
https://www.ameland.nl/bestuur/raadsleden_42570/

https://www.ameland.nl/bestuur/collegeprogramma_42566/

<https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/GR20180321/671530>

[https://www.gemeentewesterveld.nl/bis/De gemeenteraad/Samenstelling](https://www.gemeentewesterveld.nl/bis/De_gemeenteraad/Samenstelling)

[https://www.gemeentewesterveld.nl/Bestuur en organisatie/College van B W/College/Samenstelling van het college](https://www.gemeentewesterveld.nl/Bestuur_en_organisatie/College_van_B_W/College/Samenstelling_van_het_college)

<https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/GR20180321/671554>

<https://drechterland.notubiz.nl/leden>

<https://www.drechterland.nl/college-van-burgemeester-en-wethouders-0>

<https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/GR20180321/671672>

Vergaderjaar 2009–2010

31 954

Regels met betrekking tot de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba (Wet openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba)

Nr. 10

AMENDEMENT VAN HET LID REMKES

Ontvangen 14 januari 2010

De ondergetekende stelt het volgende amendement voor:

Artikel 9 wordt als volgt gewijzigd:

I

De aanduiding «1.» vóór het eerste lid vervalt.

II

Het tweede lid vervalt.

III

Het derde lid vervalt.

IV

Het vierde lid vervalt.

Toelichting

De bevoegdheid van de toekomstige eilandsraden van Bonaire, Sint Eustatius en Saba om het aantal leden van de eilandsraad hoger vast te stellen dan nu in principe wordt voorgesteld moet naar het oordeel van de indiener worden geschrapt. Feitelijk wordt het aantal leden al groter dan nu het geval is in verband met de dualisering. Het verdient de voorkeur bij de evaluatie te bezien of dit aantal toereikend is en op basis daarvan het aantal leden van de eilandsraden definitief vast te stellen.

Remkes

Regeling van de zamenstelling, inrigting en bevoegdheid der gemeentebesturen.
(Koninklijke Boodschap; Ontwerp van Wet.)

[LXV. 1.]

KONINKLIJKE BOODSCHAP, *ingekomen in de zitting*
van den 3den Maart 1851.

MIJNE HEEREN !

Wij bieden U hiernevens ter overweging aan een Ontwerp van Gemeentewet.

De gronden, waarop dit Ontwerp rust, zijn in de bijgevoegde Memorie van Toelichting ontwikkeld.

En hiermede, Mijne Heeren, bevelen Wij U in Godes heilige bescherming.

's Gravenhage, den 1sten Maart 1851.

WILLEM.

[LXV. 2.]

ONTWERP VAN WET tot *regeling van de zamenstelling,*
inrigting en bevoegdheid der gemeentebesturen.

WIJ WILLEM III, ENZ.

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat eene wet, regelende de zamenstelling, inrigting en bevoegdheid der gemeentebesturen door de Grondwet wordt gevorderd,

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

EERSTE AFDEELING.

Van de zamenstelling en inrigting der gemeentebesturen.

TITEL I.

Algemeene bepalingen.

Art. 1. Het bestuur van elke gemeente bestaat uit een Raad, een burgemeester en wethouders.

Art. 2. In elke gemeente is een secretaris en een ontvanger.

In gemeenten evenwel van 5000 zielen en daar beneden is, naar Gedeputeerde Staten het nuttig oordeelen, de burgemeester tevens met de taak van secretaris belast.

De bevolking eener gemeente wordt geacht te bestaan uit het door de laatste openbare volkstelling daarin aangewezen getal inwoners.

Art. 3. Dezelfde persoon kan zijn burgemeester, of secretaris, of ontvanger van meer dan ééne gemeente, mits de bevolking van geene dier gemeenten 5000 zielen te boven ga, de gemeenten aan elkander grenzen en haar gezamenlijk zielental 10,000 niet overtreffe.

TITEL II.

Van den Raad.

Iste HOOFDSTUK.

Van de leden van den Raad.§ 1. *Van hun getal.*

Art. 4. De Raad, onverschillig of de burgemeester er al, dan niet lid van zij, bestaat uit:

7 leden in gemeenten beneden de	3,000 zielen;
9 " " " van 3,000 tot	6,000 "
11 " " " " 6,001 " "	10,000 "
13 " " " " 10,001 " "	15,000 "
15 " " " " 15,001 " "	20,000 "
17 " " " " 20,001 " "	25,000 "
19 " " " " 25,001 " "	30,000 "
21 " " " " 30,001 " "	35,000 "
23 " " " " 35,001 " "	40,000 "
25 " " " " 40,001 " "	45,000 "
27 " " " " 45,001 " "	50,000 "
29 " " " " 50,001 " "	60,000 "
31 " " " " 60,001 " "	70,000 "
33 " " " " 70,001 " "	80,000 "
35 " " " " 80,001 " "	100,000 "
39 " " " " boven de	100,000 "

§ 2. *Van de benoeming der leden van den Raad.*

Art. 5. De leden van den Raad worden gekozen door hen, die op de in art. 6 der wet, regelende het kiesregt, bedoelde lijst van kiezers voor den Gemeenteraad zijn gebragt.

Om kiezer van leden van den Gemeenteraad te zijn, moet men in de directe belastingen de helft betalen van de som, in de kiezers van leden der Tweede Kamer van de Staten-Generaal gevorderd.

Art. 6. De gemeenten kunnen in afdeelingen, ter inlevering der stembriefjes, worden verdeeld.

In gemeenten van 25,000 zielen en daarboven moet dit geschieden.

Eene plaatselijke verordening, aan Gedeputeerde Staten mede te deelen, stelt die verdeeling vast.

Art. 7. De gewone tijd, ter verkiezing der leden van den Raad, is de 3de Dingsdag der maand Julij.

Alsdan wordt voorzien in de vervulling van de plaatsen der leden, die met den volgende 1sten Dingsdag van September, volgens den bij art. 27 bedoelden rooster, moeten aftreden.

Art. 8. De verkiezing ter vervulling der plaatsen, die door ontslag, overlijden of om eene andere reden openvallen, geschiedt binnen twee maanden na dat openvallen, op den door het collegie van burgemeester en wethouders te bepalen dag.

Art. 9. De verkiezing geschiedt, waar de gemeente in afdeelingen is verdeeld, in alle afdeelingen op denzelfden dag.

Art. 10. Bij de eerste stemming wordt niemand benoemd, dan met volstrekte meerderheid van stemmen.

Bij herstemming, noodzakelijk wanneer die meerderheid bij de eerste stemming niet is verkregen, wordt men benoemd met de meeste stemmen.

Indien de stemmen staken, is de oudste in jaren de benoemde.

In geval van gelijken ouderdom beslist het lot.

Art. 11. Wanneer bij eene eerste stemming geene volstrekte meerderheid is verkregen, wordt onmiddellijk door het bureau van stemopneming, waarbij de opening der stembriefjes is geschied, eene lijst opgemaakt, bevattende twee maal zooveel namen, als er personen te benoemen zijn.

Op de lijst worden gebragt zij, die bij de eerste stemming de meeste stemmen hebben erlangd.

In geval bij de eerste stemming de stemmen tusschen meer, dan het in de 1ste zinsnede bedoeld getal personen waren verdeeld, worden op de lijst allen gebragt, die aldus de meeste stemmen hebben verkregen.

Deze lijst wordt, met den brief van oproeping, aan de kiezers rondgezonden.

De stemming over de op de lijst vermelde personen geschiedt binnen veertien dagen na de dagteekening van het in art. 67 der wet, regelende het kiesregt, bedoeld proces-verbaal.

Art. 12. Het bureau van stemopneming, waarbij de opening der stembriefjes is geschied, zendt ten spoedigste aan den benoemde een door den voorzitter en een der stemopnemers geteekend afschrift van het in art. 67 der wet, regelende het kiesregt, bedoeld proces-verbaal.

Het zendt hem, is hij bij herstemming gekozen, afschrift zoo van het verbaal der eerste stemming, als van dat der herstemming.

Dit afschrift strekt den benoemde tot geloofsbrief.

Art. 13. De benoemde geeft, bij het bekomen van het afschrift, een bewijs van ontvang daarvoor af, en binnen drie dagen, of, zoo hij zich buiten de gemeente bevindt, binnen acht dagen na de dagteekening van dat bewijs, kennis aan burgemeester en wethouders, of hij de benoeming aanneemt.

Hij wordt, laat hij dien tijd zonder kennisgeving voorbijgaan, geacht de benoeming niet aan te nemen.

Art. 14. Wanneer een benoemde zijne benoeming niet aanneemt, of de in het vorig artikel bepaalde tijd verstreken is, geschiedt binnen veertien dagen eene nieuwe keuze.

Art. 15. De dag voor de, ter verkiezing van een lid van den Raad noodige, herstemming of nieuwe stemming wordt bepaald door burgemeester en wethouders.

Art. 16. Burgemeester en wethouders zorgen, dat Gedeputeerde Staten van de in art. 12 bedoelde processen-verbaal afschrift bekomen, en geven hun kennis van het al of niet aannemen der benoeming door een gekozone en van den dag, waarop, naar aanleiding der artt. 8 en 14, eene verkiezing zal plaats hebben.

Art. 17. De tot lid van den Raad benoemde legt, nevens zijn geloofsbrief, aan den Raad over:

een uittreksel uit de geboorteregisters, bij gemis daarvan, eene acte van bekendheid, waaruit tijd en plaats zijner geboorte blijken;

eene verklaring van den burgemeester, getuigende, dat hij, gedurende het laatste aan zijne verkiezing voorafgaande jaar, zijne woonplaats binnen de gemeente gehad heeft;

eene door hem zelve af te geven verklaring, vermeldende alle openbare betrekkingen, die hij bekleedt.

Gemeenten per 1-1-2019	Aantal inwoners per 1-1-2018	Oppervlakte (km2)	Bevolkingsdichtheid (inw per km2)	Provincie	Gemeenteraad / Eilandsraad / Staten	Wethouders / Gedeputeerden / Ministers
BENEDEN 3,000						
1 Schiermonnikoog - (WADDEN)	932	37.04	25.2	Friesland		
2 Vlieland - (WADDEN)	1,132	35.44	31.9	Friesland		
3 Rozendaal	1,575	27.9	56.5	Gelderland		
SABA	2,155	13	165.8	Caribisch NL	Eilandsraad 5	Gedeputeerden 2
3,001 tot 6,000						
SINT EUSTATIUS						
4 Ameland - (WADDEN)	3,654	58.65	62.3	Friesland		
5 Terschelling - (WADDEN)	4,906	83.45	58.8	Friesland		
6 Renswoude	5,175	18.42	280.9	Utrecht		
6,001 tot 10,000						
7 Baarle-Nassau	6,799	76.16	89.3	Noord-Brabant		
8 Noord-Beveland	7,314	85.88	85.2	Zeeland		
9 Mook en Middelaar	7,768	17.38	447.0	Limburg		
10 Zoeterwoude	8,430	21.26	396.5	Zuid-Holland		
11 Eemnes	9,112	31.04	293.6	Utrecht		
12 Beemster	9,550	70.58	135.3	Noord-Holland		
13 Loppersum	9,732	111.04	87.6	Groningen		
14 Oostzaan	9,735	11.53	844.3	Noord-Holland		
15 Scherpenzeel	9,751	13.79	707.1	Gelderland		
16 Vaals	9,874	23.89	413.3	Limburg		
10,001 tot 15,000						
17 Alphen-Chaam	10,083	93.03	108.4	Noord-Brabant		
18 Oudewater	10,180	39.07	260.6	Utrecht		
19 Boekel	10,502	34.51	304.3	Noord-Brabant		
20 Simpelveld	10,561	16.03	658.8	Limburg		
21 Blaricum	10,795	11.15	968.2	Noord-Holland		
22 Mill en Sint Hubert	10,831	52.23	207.4	Noord-Brabant		
23 Laren	11,146	12.41	898.1	Noord-Holland		
24 Doesburg	11,328	11.55	980.8	Gelderland		
25 Landsmeer	11,435	22.53	507.5	Noord-Holland		
26 Opmeer	11,526	41.52	277.6	Noord-Holland		
27 Sint Anthonis	11,577	99.27	116.6	Noord-Brabant		
28 Appingedam	11,801	23.78	496.3	Groningen		
29 Hattum	12,154	23.08	526.6	Gelderland		
30 Pekela	12,245	49.07	249.5	Groningen		
31 Voerendaal	12,390	31.51	393.2	Limburg		
32 Grave	12,419	27.18	456.9	Noord-Brabant		
33 Kapelle	12,720	37.13	342.6	Zeeland		
34 Woudenberg	13,021	36.53	356.4	Utrecht		
35 Reusel-De Mierden	13,040	77.92	167.4	Noord-Brabant		
36 Bergen	13,106	103.47	126.7	Limburg		
37 Beesel	13,444	28.08	478.8	Limburg		
38 Ouder-Amstel	13,496	24.08	560.5	Noord-Holland		
39 Uitgeest	13,520	19.17	705.3	Noord-Holland		
40 Texel - (WADDEN)	13,584	161.18	84.3	Noord-Holland		
41 Montfoort	13,879	37.64	368.7	Utrecht		
42 Haaren	14,103	57.71	244.4	Noord-Brabant		
43 Gulpen-Wittem	14,196	73.18	194.0	Limburg		
44 Lopik	14,395	75.66	190.3	Utrecht		
45 Westvoorne	14,508	53.15	273.0	Zuid-Holland		
15,001 tot 20,000						
46 Westervoort	15,015	7.03	2,135.8	Gelderland		
47 Bunnik	15,214	36.97	411.5	Utrecht		
48 Landerd	15,332	70.36	217.9	Noord-Brabant		
49 Hilvarenbeek	15,366	94.9	161.9	Noord-Brabant		
50 Harlingen	15,783	24.96	632.3	Friesland		
51 Heeze-Leende	15,886	104.01	152.7	Noord-Brabant		
52 Beek	15,895	21.03	755.8	Limburg		
53 Wormerland	15,995	38.59	414.5	Noord-Holland		
54 Valkenburg aan de Geul	16,431	36.73	447.3	Limburg		
55 Heumen	16,462	39.82	413.4	Gelderland		
56 Asten	16,719	70.17	238.3	Noord-Brabant		
57 Son en Breugel	16,753	25.95	645.6	Noord-Brabant		
58 Staphorst	16,797	134.18	125.2	Overijssel		
59 Zandvoort	16,970	32.11	528.5	Noord-Holland		
60 Nederweert	17,038	99.86	170.6	Limburg		
61 Brielle	17,040	27.54	618.7	Zuid-Holland		
62 Gennepe	17,052	47.66	357.8	Limburg		
63 Waalre	17,075	22.39	762.6	Noord-Brabant		
64 Waterland	17,259	52.11	331.2	Noord-Holland		
65 Ommen	17,630	179.96	98.0	Overijssel		
66 Hardinxveld-Giessendam	17,958	16.92	1,061.3	Zuid-Holland		
67 Olst-Wijhe	18,023	113.99	158.1	Overijssel		
68 Bergeijk	18,398	101.01	182.1	Noord-Brabant		
69 Enkhuizen	18,476	12.68	1,457.1	Noord-Holland		
70 Oirschot	18,558	101.78	182.3	Noord-Brabant		
71 Heerde	18,603	78.74	236.3	Gelderland		
72 Druten	18,701	37.7	496.0	Gelderland		
73 Eersel	18,778	82.46	227.7	Noord-Brabant		
74 West Maas en Waal	18,891	77.17	244.8	Gelderland		
75 Dantumadiel	18,904	84.91	222.6	Friesland		
76 Meerssen	19,039	26.96	706.2	Limburg		
77 Someren	19,120	80.27	238.2	Noord-Brabant		
78 Weesp	19,147	22.8	839.8	Noord-Holland		
79 Westerveld	19,152	278.5	68.8	Drenthe		
80 Midden-Delfland	19,338	47.35	408.4	Zuid-Holland		
81 Drechterland	19,440	58.95	329.8	Noord-Holland		
BONAIRE	19,549	288	67.9	Caribisch NL	Eilandsraad 9	Gedeputeerden 3
82 Rhenen	19,816	42.08	470.9	Utrecht		

Gemeenten per 1-1-2019	Aantal inwoners per 1-1-2018	Oppervlakte (km2)	Bevolkingsdichtheid (inw per km2)	Provincie	Gemeenteraad / Eilandsraad / Staten	Wethouders / Gedeputeerden / Ministers
20,001 tot 25,000						
83 Alblasterdam	20,014	8.79	2,276.9	Zuid-Holland	Gemeenteraad 19	Wethouders 4
84 Bladel	20,144	75.37	267.3	Noord-Brabant		
85 Cranendonck	20,336	76.36	266.3	Noord-Brabant		
86 Urk	20,544	13.51	1,520.7	Flevoland		
87 Roerdalen	20,728	88.22	235.0	Limburg		
88 Brummen	20,771	83.96	247.4	Gelderland		
89 Tubbergen	21,213	147.01	144.3	Overijssel		
90 Bunschoten	21,266	30.44	698.6	Utrecht		
91 Geertruidenberg	21,517	26.65	807.4	Noord-Brabant		
92 Zundert	21,525	120.7	178.3	Noord-Brabant		
93 Stede Broec	21,670	14.55	1,489.3	Noord-Holland		
94 Woensdrecht	21,800	91.68	237.8	Noord-Brabant		
95 Hillegom	21,812	12.87	1,694.8	Zuid-Holland		
96 Veere	21,867	132.75	164.7	Zeeland		
97 Laarbeek	22,158	55.36	400.3	Noord-Brabant		
98 Rucphen	22,401	64.41	347.8	Noord-Brabant		
99 Zeewolde	22,407	247.48	90.5	Flevoland		
100 Zwartewaterland	22,468	82.67	271.8	Overijssel		
101 Losser	22,547	98.76	228.3	Overijssel		
102 Reimerswaal	22,555	101.84	221.5	Zeeland		
103 Koggenland	22,659	80.32	282.1	Noord-Holland		
104 Borsele	22,716	141.74	160.3	Zeeland		
105 Lisse	22,746	15.69	1,449.7	Zuid-Holland		
106 Nuenen, Gerwen en Nederwetten	23,019	33.72	682.7	Noord-Brabant		
107 Heiloo	23,099	18.7	1,235.2	Noord-Holland		
108 Elburg	23,107	63.82	362.1	Gelderland		
109 Loon op Zand	23,120	50.01	462.3	Noord-Brabant		
110 Borne	23,124	26	889.4	Overijssel		
111 Bloemendaal	23,208	39.72	584.3	Noord-Holland		
112 Oldebroek	23,504	97.65	240.7	Gelderland		
113 Sluis	23,526	279.36	84.2	Zeeland		
114 Neder-Betuwe	23,615	59.99	393.6	Gelderland		
115 Goirle	23,621	42.09	561.2	Noord-Brabant		
116 Wijdemeren	23,659	47.61	496.9	Noord-Holland		
117 Wijk bij Duurstede	23,678	47.62	497.2	Utrecht		
118 Maasgouw	23,697	45.71	518.4	Limburg		
119 Oegstgeest	23,887	7.3	3,272.2	Zuid-Holland		
120 De Wolden	23,917	224.68	106.4	Drenthe		
121 Wierden	24,258	94.73	256.1	Overijssel		
122 Haaksbergen	24,291	104.82	231.7	Overijssel		
123 Voorst	24,310	123.08	197.5	Gelderland		
124 Putten	24,313	85.21	285.3	Gelderland		
125 Maasdriel	24,350	66.13	368.2	Gelderland		
126 Baarn	24,630	32.54	756.9	Utrecht		
127 Westerwolde	24,684	275.77	89.5	Groningen		
128 Steenbergen	24,781	146.37	169.3	Noord-Brabant		
129 Delfzijl	24,863	133.13	186.8	Groningen		
130 Cuijk	24,911	51.15	487.0	Noord-Brabant		
131 Stein	24,987	21.1	1,184.2	Limburg		
25,001 tot 30,000						
132 Sliedrecht	25,020	12.83	1,950.1	Zuid-Holland	Gemeenteraad 21	Wethouders 4
133 Albrandswaard	25,218	21.73	1,160.5	Zuid-Holland		
134 Borger-Odoorn	25,351	274.51	92.4	Drenthe		
135 Aa en Hunze	25,390	276.25	91.9	Drenthe		
136 Duiven	25,438	33.9	750.4	Gelderland		
137 Voorschoten	25,453	11.17	2,278.7	Zuid-Holland		
138 Ooststellingwerf	25,459	223.97	113.7	Friesland		
139 Eijsden-Margraten	25,566	77.43	330.2	Limburg		
140 Tholen	25,583	146.77	174.3	Zeeland		
141 Weststellingwerf	25,720	220.71	116.5	Friesland		
142 Dongen	25,777	29.29	880.1	Noord-Brabant		
143 Beuningen	25,798	43.65	591.0	Gelderland		
144 Wassenaar	26,084	51.16	509.9	Zuid-Holland		
145 Oisterwijk	26,132	63.86	409.2	Noord-Brabant		
146 Dinkelland	26,291	175.71	149.6	Overijssel		
147 Gilze en Rijen	26,313	65.49	401.8	Noord-Brabant		
148 Buren	26,365	134.05	196.7	Gelderland		
149 Vught	26,418	33.5	788.6	Noord-Brabant		
150 Kaag en Braassem	26,625	63.27	420.8	Zuid-Holland		
151 Ermelo	26,793	85.63	312.9	Gelderland		
152 Aalten	26,962	96.54	279.3	Gelderland		
153 Drimmelen	27,063	95.46	283.5	Noord-Brabant		
154 Heemstede	27,080	9.18	2,949.9	Noord-Holland		
155 Nunspeet	27,114	128.79	210.5	Gelderland		
156 Leiderdorp	27,197	11.55	2,354.7	Zuid-Holland		
157 Hulst	27,472	201.61	136.3	Zeeland		
158 Veendam	27,508	76	361.9	Groningen		
159 Waddinxveen	27,578	27.96	986.3	Zuid-Holland		
160 Langedijk	27,836	23.9	1,164.7	Noord-Holland		
161 Achtkarspelen	27,935	102.26	273.2	Friesland		
162 Zaltbommel	28,014	79.61	351.9	Gelderland		
163 Diemen	28,121	11.99	2,345.4	Noord-Holland		
164 Culemborg	28,195	29.29	962.6	Gelderland		
165 Brunssum	28,241	17.21	1,641.0	Limburg		
166 Dalfsen	28,242	165.12	171.0	Overijssel		
167 Nieuwkoop	28,269	78.27	361.2	Zuid-Holland		
168 Sint-Michielsgestel	28,673	58.43	490.7	Noord-Brabant		
169 Boxmeer	28,853	111.44	258.9	Noord-Brabant		
170 Winterswijk	28,987	137.95	210.1	Gelderland		
171 Krimpen aan den IJssel	29,306	7.68	3,815.9	Zuid-Holland		
172 Uithoorn	29,445	18.22	1,616.1	Noord-Holland		
173 Best	29,497	34.3	860.0	Noord-Brabant		
174 Oost Gelre	29,672	109.64	270.6	Gelderland		
175 Opsterland	29,753	224.48	132.5	Friesland		
176 Leusden	29,755	58.61	507.7	Utrecht		
177 Halderberge	29,888	74.48	401.3	Noord-Brabant		
178 Bergen	29,941	97.1	308.4	Noord-Holland		

Gemeenten per 1-1-2019	Aantal inwoners per 1-1-2018	Oppervlakte (km2)	Bevolkingsdichtheid (inw per km2)	Provincie	Gemeenteraad /Eilandsraad /Staten	Wethouders /Gedeputeerden /Ministers	
30,001 tot 35,000							
179	Gemert-Bakel	30,340	122.22	248.2	Noord-Brabant	Gemeenteraad 23	Wethouders 5
180	Bernheze	30,550	89.73	340.5	Noord-Brabant		
181	Valkenswaard	30,654	54.9	558.4	Noord-Brabant		
182	Boxtel	30,672	63.73	481.3	Noord-Brabant		
183	Hendrik-Ido-Ambacht	30,677	10.61	2,891.3	Zuid-Holland		
184	Renkum	31,338	45.95	682.0	Gelderland		
185	Aalsmeer	31,499	20.13	1,564.8	Noord-Holland		
186	Echt-Susteren	31,751	103.11	307.9	Limburg		
187	Tytsjerksteradiel	31,870	149.28	213.5	Friesland		
188	Oldenzaal	31,915	21.55	1,481.0	Overijssel		
189	Deurne	32,137	116.93	274.8	Noord-Brabant		
190	Stadskanaal	32,258	117.64	274.2	Groningen		
191	Papendrecht	32,264	9.41	3,428.7	Zuid-Holland		
192	Noordenveld	32,370	200.16	161.7	Drenthe		
193	Maassluis	32,518	8.49	3,830.2	Zuid-Holland		
194	Epe	32,863	156.23	210.4	Gelderland		
195	Midden-Drenthe	33,172	340.75	97.3	Drenthe		
196	Meppel	33,410	55.55	601.4	Drenthe		
197	Tynaarlo	33,462	143.32	233.5	Drenthe		
198	Lochem	33,574	213.14	157.5	Gelderland		
199	Schouwen-Duiveland	33,687	229.97	146.5	Zeeland		
200	Twenterand	33,903	106.28	319.0	Overijssel		
201	Bodegraven-Reeuwijk	33,948	75.68	448.6	Zuid-Holland		
202	IJsselstein	34,302	21.1	1,625.7	Utrecht		
203	Berg en Dal	34,748	86.49	401.8	Gelderland		
204	Hof van Twente	34,930	212.61	164.3	Overijssel		
35,001 tot 40,000							
205	Coevorden	35,299	295.96	119.3	Drenthe	Gemeenteraad 25	Wethouders 5
206	Castricum	35,608	49.51	719.2	Noord-Holland		
207	Montferland	35,627	105.7	337.1	Gelderland		
208	Hellendoorn	35,796	137.98	259.4	Overijssel		
209	Leudal	35,857	162.77	220.3	Limburg		
210	Edam-Volendam	35,953	54.36	661.4	Noord-Holland		
211	Beekdaelen	35,969	78.32	459.3	Limburg		
212	Gorinchem	36,284	18.87	1,922.8	Zuid-Holland		
213	Bronckhorst	36,352	283.51	128.2	Gelderland		
214	Teylingen	36,584	28.44	1,286.4	Zuid-Holland		
215	Moerdijk	36,967	159.17	232.2	Noord-Brabant		
216	Raalte	37,158	171.03	217.3	Overijssel		
217	Landgraaf	37,612	24.58	1,530.2	Limburg		
218	Goes	37,636	92.57	406.6	Zeeland		
219	Oldambt	38,075	226.73	167.9	Groningen		
220	Rijssen-Holten	38,097	94.12	404.8	Overijssel		
221	Wageningen	38,412	30.42	1,262.7	Gelderland		
222	Heemskerk	39,146	27.22	1,438.1	Noord-Holland		
223	Geldrop-Mierlo	39,252	31.01	1,265.8	Noord-Brabant		
224	Oude IJsselstreek	39,520	136.32	289.9	Gelderland		
225	Hellevoetsluis	39,992	31.49	1,270.0	Zuid-Holland		
40,001 tot 45,000							
SINT MAARTEN		40,614	34	1,194.5	Caribisch LAND	Staten 15	Wethouders 5 Ministers 7
226	Dronten	40,735	333.7	122.1	Flevoland		
227	Wijchen	40,847	66.21	616.9	Gelderland		
228	Beverwijk	41,077	18.31	2,243.4	Noord-Holland		
229	Huizen	41,369	15.81	2,616.6	Noord-Holland		
230	Tiel	41,465	32.89	1,260.7	Gelderland		
231	Uden	41,725	67.05	622.3	Noord-Brabant		
232	Zuidplasp	41,882	59.64	702.2	Zuid-Holland		
233	Horst aan de Maas	42,271	188.71	224.0	Limburg		
234	Nijkerk	42,307	69.42	609.4	Gelderland		
235	Noordwijk	42,661	58.37	730.9	Zuid-Holland		
236	De Bilt	42,846	66.13	647.9	Utrecht		
237	Peel en Maas	43,312	159.37	271.8	Limburg		
238	Venray	43,341	163.32	265.4	Limburg		
239	Zevenaar	43,402	92.87	467.3	Gelderland		
240	Rheden	43,527	81.77	532.3	Gelderland		
241	Etten-Leur	43,532	55.34	786.6	Noord-Brabant		
242	De Ronde Venen	43,620	99.97	436.3	Utrecht		
243	Heusden	43,723	78.88	554.3	Noord-Brabant		
244	Steenwijkerland	43,768	289.51	151.2	Overijssel		
245	Molenlanden	43,846	181.79	241.2	Zuid-Holland		
246	Berkelland	44,032	258.5	170.3	Gelderland		
247	Medemblik	44,480	121.45	366.2	Noord-Holland		
248	Vlissingen	44,485	34.24	1,299.2	Zeeland		
249	Zwijndrecht	44,586	20.35	2,191.0	Zuid-Holland		
250	Veldhoven	44,925	31.73	1,415.9	Noord-Brabant	Gemeenteraad 29	Wethouders 6
45,001 tot 50,000							
251	Noardeast-Fryslân	45,287	373.95	121.1	Friesland		
252	Ridderkerk	45,789	23.72	1,930.4	Zuid-Holland		
253	Kerkrade	45,823	21.91	2,091.4	Limburg		
254	Soest	46,089	46.24	996.7	Utrecht		
255	Waadhoeke	46,101	276.76	166.6	Friesland		
256	Lingewaard	46,372	62.21	745.4	Gelderland		
257	Schagen	46,379	167.73	276.5	Noord-Holland		
258	Noordoostpolder	46,605	458.05	101.7	Flevoland		
259	Harderwijk	46,832	38.86	1,205.1	Gelderland		
260	Overbetuwe	47,481	109.19	434.8	Gelderland		
261	Zutphen	47,537	40.96	1,160.6	Gelderland		
262	Hollands Kroon	47,681	357.61	133.3	Noord-Holland		
263	Waalwijk	47,725	64.61	738.7	Noord-Brabant		
264	Het Hogeland	48,019	486.14	98.8	Groningen		
265	Middelburg	48,303	48.47	996.6	Zeeland		
266	Barendrecht	48,477	19.85	2,442.2	Zuid-Holland		
267	Goeree-Overflakkee	49,129	261.92	187.6	Zuid-Holland		
268	Utrechtse Heuvelrug	49,314	132.01	373.6	Utrecht		
269	Houten	49,579	55.07	900.3	Utrecht		
270	Weert	49,855	104.42	477.4	Limburg		

Gemeenten per 1-1-2019	Aantal inwoners per 1-1-2018	Oppervlakte (km2)	Bevolkingsdichtheid (inw per km2)	Provincie	Gemeenteraad / Eilandsraad / Staten	Wethouders / Gedeputeerden / Ministers
50,001 tot 60,000					Gemeenteraad 31	Wethouders 6
271 Heerenveen	50,192	190.13	264.0	Friesland		
272 West Betuwe	50,349	216.25	232.8	Gelderland		
273 De Fryske Marren	51,742	351.66	147.1	Friesland		
274 Woerden	51,758	89.24	580.0	Utrecht		
275 Rijswijk	52,208	14.05	3,715.9	Zuid-Holland		
276 Kampen	53,259	142.27	374.4	Overijssel		
277 Pijnacker-Nootdorp	53,634	37.32	1,437.1	Zuid-Holland		
278 Terneuzen	54,440	250.51	217.3	Zeeland		
279 Altena	54,766	201.86	271.3	Noord-Brabant		
280 Vijfheerenlanden	55,001	146.41	375.7	Utrecht		
281 Oosterhout	55,147	71.49	771.4	Noord-Brabant		
282 Krimpenerwaard	55,644	149.66	371.8	Zuid-Holland		
283 Hoogeveen	55,677	127.52	436.6	Drenthe		
284 Den Helder	55,760	45.1	1,236.4	Noord-Holland		
285 Heerhugowaard	55,850	38.28	1,459.0	Noord-Holland		
286 Smallingerland	55,889	117.66	475.0	Friesland		
287 Gooise Meren	57,337	41.6	1,378.3	Noord-Holland		
288 Barneveld	57,339	175.94	325.9	Gelderland		
289 Doetinchem	57,382	79.05	725.9	Gelderland		
290 Roermond	57,761	60.84	949.4	Limburg		
60,001 tot 70,000					Gemeenteraad 33	Wethouders 7
291 Hardenberg	60,539	312.26	193.9	Overijssel		
292 Midden-Groningen	60,953	280.74	217.1	Groningen		
293 Lansingerland	61,155	54.18	1,128.7	Zuid-Holland		
294 Nieuwegein	62,426	23.57	2,648.5	Utrecht		
295 Westerkwartier	62,844	359.04	175.0	Groningen		
296 Zeist	63,322	48.51	1,305.3	Utrecht		
297 Stichtse Vecht	64,513	96.25	670.3	Utrecht		
298 Veenendaal	64,918	19.48	3,332.5	Utrecht		
299 Katwijk	64,956	24.61	2,639.4	Zuid-Holland		
300 Bergen op Zoom	66,354	79.91	830.4	Noord-Brabant		
301 Capelle aan den IJssel	66,854	14.22	4,701.4	Zuid-Holland		
302 Assen	67,708	81.88	826.9	Drenthe		
303 Velsen	67,831	44.8	1,514.1	Noord-Holland		
70,001 tot 80,000					Gemeenteraad 35	Wethouders 7
304 Vlaardingen	72,050	23.64	3,047.8	Zuid-Holland		
305 Almelo	72,629	67.31	1,079.0	Overijssel		
306 Gouda	72,700	16.82	4,322.2	Zuid-Holland		
307 Hoorn	72,806	20.36	3,575.9	Noord-Holland		
308 Leidschendam-Voorburg	74,947	32.63	2,296.9	Zuid-Holland		
309 Roosendaal	77,000	106.47	723.2	Noord-Brabant		
310 Lelystad	77,389	230.56	335.7	Flevoland		
311 Schiedam	77,907	18.01	4,325.8	Zuid-Holland		
312 Purmerend	79,983	23.19	3,449.0	Noord-Holland		
80,001 tot 100,000					Gemeenteraad 37	Wethouders 7
313 Meierijstad	80,148	184.1	435.4	Noord-Brabant		
314 Hengelo	80,593	60.89	1,323.6	Overijssel		
315 Nissewaard	84,593	83.23	1,016.4	Zuid-Holland		
316 Hoeksche Waard	86,115	268.87	320.3	Zuid-Holland		
317 Heerlen	86,762	44.97	1,929.3	Limburg		
318 Hilversum	89,521	45.61	1,962.7	Noord-Holland		
319 Súdwest-Fryslân	89,594	526.86	170.1	Friesland		
320 Amstelveen	89,870	41.21	2,180.8	Noord-Holland		
321 Helmond	90,903	53.19	1,709.0	Noord-Brabant		
322 Oss	90,951	163.19	557.3	Noord-Brabant		
323 Sittard-Geleen	92,956	79.01	1,176.5	Limburg		
324 Deventer	99,653	131.25	759.3	Overijssel		
100,001 tot 200,000					Gemeenteraad 39	Wethouders 8
325 Venlo	101,192	124.45	813.1	Limburg		
326 Delft	102,253	22.85	4,475.0	Zuid-Holland		
327 Emmen	107,192	335.17	319.8	Drenthe		
328 Westland	107,492	81.24	1,323.1	Zuid-Holland		
329 Alkmaar	108,470	110.46	982.0	Noord-Holland		
330 Alphen aan den Rijn	109,682	126.47	867.3	Zuid-Holland		
ARUBA	111,083	180	617.1	Caribisch LAND	Staten 21	Ministers 7
331 Ede	114,682	318.22	360.4	Gelderland		
332 Dordrecht	118,426	78.61	1,506.5	Zuid-Holland		
333 Leeuwarden	122,415	240.81	508.3	Friesland		
334 Maastricht	122,723	56.34	2,178.3	Limburg		
335 Leiden	124,306	21.97	5,658.0	Zuid-Holland		
336 Zoetermeer	124,695	34.51	3,613.3	Zuid-Holland		
337 Zwolle	126,116	111.31	1,133.0	Overijssel		
338 Haarlemmermeer	153,149	197.51	775.4	Noord-Holland		
339 's-Hertogenbosch	153,434	110.51	1,388.4	Noord-Brabant		
340 Zaanstad	154,865	73.87	2,096.5	Noord-Holland		
341 Amersfoort	155,226	62.77	2,472.9	Utrecht		
342 Arnhem	157,223	97.91	1,605.8	Gelderland		
343 Enschede	158,261	140.99	1,122.5	Overijssel		
344 Haarlem	159,709	29.17	5,475.1	Noord-Holland		
CURACAO	160,012	444	360.4	Caribisch LAND	Staten 21	Ministers 9
345 Apeldoorn	161,156	339.9	474.1	Gelderland		
346 Nijmegen	175,948	53.61	3,282.0	Gelderland		
347 Breda	183,448	125.96	1,456.4	Noord-Brabant		
BOVEN DE 200,000					Gemeenteraad 45	Wethouders 9
348 Almere	203,990	129.24	1,578.4	Flevoland		
349 Tilburg	215,521	117.21	1,838.8	Noord-Brabant		
350 Eindhoven	229,126	87.65	2,614.1	Noord-Brabant		
351 Groningen	229,962	186.07	1,235.9	Groningen		
352 Utrecht	347,483	94.15	3,690.7	Utrecht		
353 Den Haag	532,561	82.69	6,440.5	Zuid-Holland		
354 Rotterdam	638,712	215.64	2,961.9	Zuid-Holland		
355 Amsterdam	854,047	165.33	5,165.7	Noord-Holland		

Bijlage 5B
Rangschikking naar oppervlakte

	Gemeente per 1-1-2019	Oppervlakte (km2)	Aantal inw op 1-1- 2018	Bevolkings dichtheid (inw per km2)	Provincie
1	Westervoort	7.03	15,015	2,135.8	Gelderland
2	Oegstgeest	7.30	23,887	3,272.2	Zuid-Holland
3	Krimpen aan den IJssel	7.68	29,306	3,815.9	Zuid-Holland
4	Maassluis	8.49	32,518	3,830.2	Zuid-Holland
5	Alblasserdam	8.79	20,014	2,276.9	Zuid-Holland
6	Heemstede	9.18	27,080	2,949.9	Noord-Holland
7	Papendrecht	9.41	32,264	3,428.7	Zuid-Holland
8	Hendrik-Ido-Ambacht	10.61	30,677	2,891.3	Zuid-Holland
9	Blaricum	11.15	10,795	968.2	Noord-Holland
10	Voorschoten	11.17	25,453	2,278.7	Zuid-Holland
11	Oostzaan	11.53	9,735	844.3	Noord-Holland
12	Doesburg	11.55	11,328	980.8	Gelderland
13	Leiderdorp	11.55	27,197	2,354.7	Zuid-Holland
14	Diemen	11.99	28,121	2,345.4	Noord-Holland
15	Laren	12.41	11,146	898.1	Noord-Holland
16	Enkhuizen	12.68	18,476	1,457.1	Noord-Holland
17	Sliedrecht	12.83	25,020	1,950.1	Zuid-Holland
18	Hillegom	12.87	21,812	1,694.8	Zuid-Holland
	SABA	13	2,155	165.8	CARIBISCH NL
19	Urk	13.51	20,544	1,520.7	Flevoland
20	Scherpenzeel	13.79	9,751	707.1	Gelderland
21	Rijswijk	14.05	52,208	3,715.9	Zuid-Holland
22	Capelle aan den IJssel	14.22	66,854	4,701.4	Zuid-Holland
23	Stede Broec	14.55	21,670	1,489.3	Noord-Holland
24	Lisse	15.69	22,746	1,449.7	Zuid-Holland
25	Huizen	15.81	41,369	2,616.6	Noord-Holland
26	Simpelveld	16.03	10,561	658.8	Limburg
27	Gouda	16.82	72,700	4,322.2	Zuid-Holland
28	Hardinxveld-Giessendam	16.92	17,958	1,061.3	Zuid-Holland
29	Brunssum	17.21	28,241	1,641.0	Limburg
30	Mook en Middelaar	17.38	7,768	447.0	Limburg
31	Schiedam	18.01	77,907	4,325.8	Zuid-Holland
32	Uithoorn	18.22	29,445	1,616.1	Noord-Holland
33	Beverwijk	18.31	41,077	2,243.4	Noord-Holland
34	Renswoude	18.42	5,175	280.9	Utrecht
35	Heiloo	18.7	23,099	1,235.2	Noord-Holland
36	Gorinchem	18.87	36,284	1,922.8	Zuid-Holland
37	Uitgeest	19.17	13,520	705.3	Noord-Holland
38	Veenendaal	19.48	64,918	3,332.5	Utrecht
39	Barendrecht	19.85	48,477	2,442.2	Zuid-Holland
40	Aalsmeer	20.13	31,499	1,564.8	Noord-Holland
41	Zwijndrecht	20.35	44,586	2,191.0	Zuid-Holland
42	Hoorn	20.36	72,806	3,575.9	Noord-Holland
	SINT EUSTATIUS	21	3,348	159.4	CARIBISCH NL
43	Beek	21.03	15,895	755.8	Limburg
44	IJsselstein	21.1	34,302	1,625.7	Utrecht
45	Stein	21.1	24,987	1,184.2	Limburg
46	Zoeterwoude	21.26	8,430	396.5	Zuid-Holland
47	Oldenzaal	21.55	31,915	1,481.0	Overijssel
48	Albrandswaard	21.73	25,218	1,160.5	Zuid-Holland
49	Kerkrade	21.91	45,823	2,091.4	Limburg
50	Leiden	21.97	124,306	5,658.0	Zuid-Holland
51	Waalre	22.39	17,075	762.6	Noord-Brabant
52	Landsmeer	22.53	11,435	507.5	Noord-Holland
53	Weesp	22.8	19,147	839.8	Noord-Holland
54	Delft	22.85	102,253	4,475.0	Zuid-Holland
55	Hattem	23.08	12,154	526.6	Gelderland
56	Purmerend	23.19	79,983	3,449.0	Noord-Holland
57	Nieuwegein	23.57	62,426	2,648.5	Utrecht
58	Vlaardingen	23.64	72,050	3,047.8	Zuid-Holland
59	Ridderkerk	23.72	45,789	1,930.4	Zuid-Holland
60	Appingedam	23.78	11,801	496.3	Groningen
61	Vaals	23.89	9,874	413.3	Limburg
62	Langedijk	23.9	27,836	1,164.7	Noord-Holland
63	Ouder-Amstel	24.08	13,496	560.5	Noord-Holland
64	Landgraaf	24.58	37,612	1,530.2	Limburg
65	Katwijk	24.61	64,956	2,639.4	Zuid-Holland
66	Harlingen	24.96	15,783	632.3	Friesland
67	Son en Breugel	25.95	16,753	645.6	Noord-Brabant
68	Borne	26	23,124	889.4	Overijssel
69	Geertruidenberg	26.65	21,517	807.4	Noord-Brabant
70	Meerssen	26.96	19,039	706.2	Limburg
71	Grave	27.18	12,419	456.9	Noord-Brabant
72	Heemskerk	27.22	39,146	1,438.1	Noord-Holland
73	Brielle	27.54	17,040	618.7	Zuid-Holland
74	Rozendaal	27.9	1,575	56.5	Gelderland
75	Waddinxveen	27.96	27,578	986.3	Zuid-Holland
76	Beesel	28.08	13,444	478.8	Limburg
77	Teylingen	28.44	36,584	1,286.4	Zuid-Holland
78	Haarlem	29.17	159,709	5,475.1	Noord-Holland
79	Culemborg	29.29	28,195	962.6	Gelderland
80	Dongen	29.29	25,777	880.1	Noord-Brabant
81	Wageningen	30.42	38,412	1,262.7	Gelderland
82	Bunschoten	30.44	21,266	698.6	Utrecht
83	Geldrop-Mierlo	31.01	39,252	1,265.8	Noord-Brabant
84	Eemnes	31.04	9,112	293.6	Utrecht
85	Hellevoetsluis	31.49	39,992	1,270.0	Zuid-Holland
86	Voerendaal	31.51	12,390	393.2	Limburg
87	Veldhoven	31.73	44,925	1,415.9	Noord-Brabant
88	Zandvoort	32.11	16,970	528.5	Noord-Holland

Bijlage 5B
Rangschikking naar oppervlakte

	Gemeente per 1-1-2019	Oppervlakte (km2)	Aantal inw op 1-1- 2018	Bevolkings dichtheid (inw per km2)	Provincie
89	Baarn	32.54	24,630	756.9	Utrecht
90	Leidschendam-Voorburg	32.63	74,947	2,296.9	Zuid-Holland
91	Tiel	32.89	41,465	1,260.7	Gelderland
92	Vught	33.5	26,418	788.6	Noord-Brabant
93	Nuenen, Gerwen en Nederwetten	33.72	23,019	682.7	Noord-Brabant
94	Duiven	33.9	25,438	750.4	Gelderland
	SINT MAARTEN	34	40,614	1,194.5	Caribisch LAND
95	Vlissingen	34.24	44,485	1,299.2	Zeeland
96	Best	34.3	29,497	860.0	Noord-Brabant
97	Boekel	34.51	10,502	304.3	Noord-Brabant
98	Zoetermeer	34.51	124,695	3,613.3	Zuid-Holland
99	Vlieland - (WADDEN)	35.44	1,132	31.9	Friesland
100	Woudenberg	36.53	13,021	356.4	Utrecht
101	Valkenburg aan de Geul	36.73	16,431	447.3	Limburg
102	Bunnik	36.97	15,214	411.5	Utrecht
103	Schiermonnikoog - (WADDEN)	37.04	932	25.2	Friesland
104	Kapelle	37.13	12,720	342.6	Zeeland
105	Pijnacker-Nootdorp	37.32	53,634	1,437.1	Zuid-Holland
106	Montfoort	37.64	13,879	368.7	Utrecht
107	Druten	37.7	18,701	496.0	Gelderland
108	Heerhugowaard	38.28	55,850	1,459.0	Noord-Holland
109	Wormerland	38.59	15,995	414.5	Noord-Holland
110	Harderwijk	38.86	46,832	1,205.1	Gelderland
111	Oudewater	39.07	10,180	260.6	Utrecht
112	Bloemendaal	39.72	23,208	584.3	Noord-Holland
113	Heumen	39.82	16,462	413.4	Gelderland
114	Zutphen	40.96	47,537	1,160.6	Gelderland
115	Amstelveen	41.21	89,870	2,180.8	Noord-Holland
116	Opmeer	41.52	11,526	277.6	Noord-Holland
117	Gooise Meren	41.6	57,337	1,378.3	Noord-Holland
118	Rhenen	42.08	19,816	470.9	Utrecht
119	Goirle	42.09	23,621	561.2	Noord-Brabant
120	Beuningen	43.65	25,798	591.0	Gelderland
121	Velsen	44.8	67,831	1,514.1	Noord-Holland
122	Heerlen	44.97	86,762	1,929.3	Limburg
123	Den Helder	45.1	55,760	1,236.4	Noord-Holland
124	Hilversum	45.61	89,521	1,962.7	Noord-Holland
125	Maasgouw	45.71	23,697	518.4	Limburg
126	Renkum	45.95	31,338	682.0	Gelderland
127	Soest	46.24	46,089	996.7	Utrecht
128	Midden-Delfland	47.35	19,338	408.4	Zuid-Holland
129	Wijdmeren	47.61	23,659	496.9	Noord-Holland
130	Wijk bij Duurstede	47.62	23,678	497.2	Utrecht
131	Gennep	47.66	17,052	357.8	Limburg
132	Middelburg	48.47	48,303	996.6	Zeeland
133	Zeist	48.51	63,322	1,305.3	Utrecht
134	Pekela	49.07	12,245	249.5	Groningen
135	Castricum	49.51	35,608	719.2	Noord-Holland
136	Loon op Zand	50.01	23,120	462.3	Noord-Brabant
137	Cuijk	51.15	24,911	487.0	Noord-Brabant
138	Wassenaar	51.16	26,084	509.9	Zuid-Holland
139	Waterland	52.11	17,259	331.2	Noord-Holland
140	Mill en Sint Hubert	52.23	10,831	207.4	Noord-Brabant
141	Westvoorne	53.15	14,508	273.0	Zuid-Holland
142	Helmond	53.19	90,903	1,709.0	Noord-Brabant
143	Nijmegen	53.61	175,948	3,282.0	Gelderland
144	Lansingerland	54.18	61,155	1,128.7	Zuid-Holland
145	Edam-Volendam	54.36	35,953	661.4	Noord-Holland
146	Valkenswaard	54.9	30,654	558.4	Noord-Brabant
147	Houten	55.07	49,579	900.3	Utrecht
148	Etten-Leur	55.34	43,532	786.6	Noord-Brabant
149	Laarbeek	55.36	22,158	400.3	Noord-Brabant
150	Meppel	55.55	33,410	601.4	Drenthe
151	Maastricht	56.34	122,723	2,178.3	Limburg
152	Haaren	57.71	14,103	244.4	Noord-Brabant
153	Noordwijk	58.37	42,661	730.9	Zuid-Holland
154	Sint-Michielsgestel	58.43	28,673	490.7	Noord-Brabant
155	Leusden	58.61	29,755	507.7	Utrecht
156	Ameland - (WADDEN)	58.65	3,654	62.3	Friesland
157	Drechterland	58.95	19,440	329.8	Noord-Holland
158	Zuidplas	59.64	41,882	702.2	Zuid-Holland
159	Neder-Betuwe	59.99	23,615	393.6	Gelderland
160	Roermond	60.84	57,761	949.4	Limburg
161	Hengelo	60.89	80,593	1,323.6	Overijssel
162	Lingewaard	62.21	46,372	745.4	Gelderland
163	Amersfoort	62.77	155,226	2,472.9	Utrecht
164	Kaag en Braassem	63.27	26,625	420.8	Zuid-Holland
165	Boxtel	63.73	30,672	481.3	Noord-Brabant
166	Elburg	63.82	23,107	362.1	Gelderland
167	Oisterwijk	63.86	26,132	409.2	Noord-Brabant
168	Rucphen	64.41	22,401	347.8	Noord-Brabant
169	Waalwijk	64.61	47,725	738.7	Noord-Brabant
170	Gilze en Rijen	65.49	26,313	401.8	Noord-Brabant
171	De Bilt	66.13	42,846	647.9	Utrecht
172	Maasdriel	66.13	24,350	368.2	Gelderland
173	Wijchen	66.21	40,847	616.9	Gelderland
174	Uden	67.05	41,725	622.3	Noord-Brabant
175	Almelo	67.31	72,629	1,079.0	Overijssel
176	Nijkerk	69.42	42,307	609.4	Gelderland

Bijlage 5B
Rangschikking naar oppervlakte

	Gemeente per 1-1-2019	Oppervlakte (km2)	Aantal inw op 1-1- 2018	Bevolkings dichtheid (inw per km2)	Provincie
177	Asten	70.17	16,719	238.3	Noord-Brabant
178	Landerd	70.36	15,332	217.9	Noord-Brabant
179	Beemster	70.58	9,550	135.3	Noord-Holland
180	Oosterhout	71.49	55,147	771.4	Noord-Brabant
181	Gulpen-Wittem	73.18	14,196	194.0	Limburg
182	Zaanstad	73.87	154,865	2,096.5	Noord-Holland
183	Halderberge	74.48	29,888	401.3	Noord-Brabant
184	Bladel	75.37	20,144	267.3	Noord-Brabant
185	Lopik	75.66	14,395	190.3	Utrecht
186	Bodegraven-Reeuwijk	75.68	33,948	448.6	Zuid-Holland
187	Veendam	76	27,508	361.9	Groningen
188	Baarle-Nassau	76.16	6,799	89.3	Noord-Brabant
189	Cranendonck	76.36	20,336	266.3	Noord-Brabant
190	West Maas en Waal	77.17	18,891	244.8	Gelderland
191	Eijsden-Margraten	77.43	25,566	330.2	Limburg
192	Reusel-De Mierden	77.92	13,040	167.4	Noord-Brabant
193	Nieuwkoop	78.27	28,269	361.2	Zuid-Holland
194	Beekdaelen	78.32	35,969	459.3	Limburg
195	Dordrecht	78.61	118,426	1,506.5	Zuid-Holland
196	Heerde	78.74	18,603	236.3	Gelderland
197	Heusden	78.88	43,723	554.3	Noord-Brabant
198	Sittard-Geleen	79.01	92,956	1,176.5	Limburg
199	Doetinchem	79.05	57,382	725.9	Gelderland
200	Zaltbommel	79.61	28,014	351.9	Gelderland
201	Bergen op Zoom	79.91	66,354	830.4	Noord-Brabant
202	Someren	80.27	19,120	238.2	Noord-Brabant
203	Koggenland	80.32	22,659	282.1	Noord-Holland
204	Westland	81.24	107,492	1,323.1	Zuid-Holland
205	Rheden	81.77	43,527	532.3	Gelderland
206	Assen	81.88	67,708	826.9	Drenthe
207	Eersel	82.46	18,778	227.7	Noord-Brabant
208	Zwartewaterland	82.67	22,468	271.8	Overijssel
209	Den Haag	82.69	532,561	6,440.5	Zuid-Holland
210	Nissewaard	83.23	84,593	1,016.4	Zuid-Holland
211	Terschelling - (WADDEN)	83.45	4,906	58.8	Friesland
212	Brummen	83.96	20,771	247.4	Gelderland
213	Dantumadiel	84.91	18,904	222.6	Friesland
214	Putten	85.21	24,313	285.3	Gelderland
215	Ermelo	85.63	26,793	312.9	Gelderland
216	Noord-Beveland	85.88	7,314	85.2	Zeeland
217	Berg en Dal	86.49	34,748	401.8	Gelderland
218	Eindhoven	87.65	229,126	2,614.1	Noord-Brabant
219	Roerdalen	88.22	20,728	235.0	Limburg
220	Woerden	89.24	51,758	580.0	Utrecht
221	Bernheze	89.73	30,550	340.5	Noord-Brabant
222	Woensdrecht	91.68	21,800	237.8	Noord-Brabant
223	Goes	92.57	37,636	406.6	Zeeland
224	Zevenaar	92.87	43,402	467.3	Gelderland
225	Alphen-Chaam	93.03	10,083	108.4	Noord-Brabant
226	Rijssen-Holten	94.12	38,097	404.8	Overijssel
227	Utrecht	94.15	347,483	3,690.7	Utrecht
228	Wierden	94.73	24,258	256.1	Overijssel
229	Hilvarenbeek	94.9	15,366	161.9	Noord-Brabant
230	Drimmelen	95.46	27,063	283.5	Noord-Brabant
231	Stichtse Vecht	96.25	64,513	670.3	Utrecht
232	Aalten	96.54	26,962	279.3	Gelderland
233	Bergen	97.1	29,941	308.4	Noord-Holland
234	Oldebroek	97.65	23,504	240.7	Gelderland
235	Arnhem	97.91	157,223	1,605.8	Gelderland
236	Losser	98.76	22,547	228.3	Overijssel
237	Sint Anthonis	99.27	11,577	116.6	Noord-Brabant
238	Nederweert	99.86	17,038	170.6	Limburg
239	De Ronde Venen	99.97	43,620	436.3	Utrecht
240	Bergeijk	101.01	18,398	182.1	Noord-Brabant
241	Oirschot	101.78	18,558	182.3	Noord-Brabant
242	Reimerswaal	101.84	22,555	221.5	Zeeland
243	Achtkarspelen	102.26	27,935	273.2	Friesland
244	Echt-Susteren	103.11	31,751	307.9	Limburg
245	Bergen	103.47	13,106	126.7	Limburg
246	Heeze-Leende	104.01	15,886	152.7	Noord-Brabant
247	Weert	104.42	49,855	477.4	Limburg
248	Haaksbergen	104.82	24,291	231.7	Overijssel
249	Montferland	105.7	35,627	337.1	Gelderland
250	Twenterand	106.28	33,903	319.0	Overijssel
251	Roosendaal	106.47	77,000	723.2	Noord-Brabant
252	Overbetuwe	109.19	47,481	434.8	Gelderland
253	Oost Gelre	109.64	29,672	270.6	Gelderland
254	Alkmaar	110.46	108,470	982.0	Noord-Holland
255	's-Hertogenbosch	110.51	153,434	1,388.4	Noord-Brabant
256	Loppersum	111.04	9,732	87.6	Groningen
257	Zwolle	111.31	126,116	1,133.0	Overijssel
258	Boxmeer	111.44	28,853	258.9	Noord-Brabant
259	Olst-Wijhe	113.99	18,023	158.1	Overijssel
260	Deurne	116.93	32,137	274.8	Noord-Brabant
261	Tilburg	117.21	215,521	1,838.8	Noord-Brabant
262	Stadskanaal	117.64	32,258	274.2	Groningen
263	Smallingerland	117.66	55,889	475.0	Friesland
264	Zundert	120.7	21,525	178.3	Noord-Brabant
265	Medemblik	121.45	44,480	366.2	Noord-Holland
266	Gemert-Bakel	122.22	30,340	248.2	Noord-Brabant

Bijlage 5B
Rangschikking naar oppervlakte

	Gemeente per 1-1-2019	Oppervlakte (km2)	Aantal inw op 1-1- 2018	Bevolkings dichtheid (inw per km2)	Provincie
267	Voorst	123.08	24,310	197.5	Gelderland
268	Venlo	124.45	101,192	813.1	Limburg
269	Breda	125.96	183,448	1,456.4	Noord-Brabant
270	Alphen aan den Rijn	126.47	109,682	867.3	Zuid-Holland
271	Hoogeveen	127.52	55,677	436.6	Drenthe
272	Nunspeet	128.79	27,114	210.5	Gelderland
273	Almere	129.24	203,990	1,578.4	Flevoland
274	Deventer	131.25	99,653	759.3	Overijssel
275	Utrechtse Heuvelrug	132.01	49,314	373.6	Utrecht
276	Veere	132.75	21,867	164.7	Zeeland
277	Delfzijl	133.13	24,863	186.8	Groningen
278	Buren	134.05	26,365	196.7	Gelderland
279	Staphorst	134.18	16,797	125.2	Overijssel
280	Oude IJsselstreek	136.32	39,520	289.9	Gelderland
281	Winterswijk	137.95	28,987	210.1	Gelderland
282	Hellendoorn	137.98	35,796	259.4	Overijssel
283	Enschede	140.99	158,261	1,122.5	Overijssel
284	Borsele	141.74	22,716	160.3	Zeeland
285	Kampen	142.27	53,259	374.4	Overijssel
286	Tynaarlo	143.32	33,462	233.5	Drenthe
287	Steenbergen	146.37	24,781	169.3	Noord-Brabant
288	Vijfheerenlanden	146.41	55,001	375.7	Utrecht
289	Tholen	146.77	25,583	174.3	Zeeland
290	Tubbergen	147.01	21,213	144.3	Overijssel
291	Tytsjerksteradiel	149.28	31,870	213.5	Friesland
292	Krimpenerwaard	149.66	55,644	371.8	Zuid-Holland
293	Epe	156.23	32,863	210.4	Gelderland
294	Moerdijk	159.17	36,967	232.2	Noord-Brabant
295	Peel en Maas	159.37	43,312	271.8	Limburg
296	Texel - (WADDEN)	161.18	13,584	84.3	Noord-Holland
297	Leudal	162.77	35,857	220.3	Limburg
298	Oss	163.19	90,951	557.3	Noord-Brabant
299	Venray	163.32	43,341	265.4	Limburg
300	Dalfsen	165.12	28,242	171.0	Overijssel
301	Amsterdam	165.33	854,047	5,165.7	Noord-Holland
302	Schagen	167.73	46,379	276.5	Noord-Holland
303	Raalte	171.03	37,158	217.3	Overijssel
304	Dinkelland	175.71	26,291	149.6	Overijssel
305	Barneveld	175.94	57,339	325.9	Gelderland
306	Ommen	179.96	17,630	98.0	Overijssel
	ARUBA	180	111,083	617.1	Caribisch LAND
307	Molenlanden	181.79	43,846	241.2	Zuid-Holland
308	Meerijst	184.1	80,148	435.4	Noord-Brabant
309	Groningen	186.07	229,962	1,235.9	Groningen
310	Horst aan de Maas	188.71	42,271	224.0	Limburg
311	Heerenveen	190.13	50,192	264.0	Friesland
312	Haarlemmermeer	197.51	153,149	775.4	Noord-Holland
313	Noordenveld	200.16	32,370	161.7	Drenthe
314	Hulst	201.61	27,472	136.3	Zeeland
315	Altena	201.86	54,766	271.3	Noord-Brabant
316	Hof van Twente	212.61	34,930	164.3	Overijssel
317	Lochem	213.14	33,574	157.5	Gelderland
318	Rotterdam	215.64	638,712	2,961.9	Zuid-Holland
319	West Betuwe	216.25	50,349	232.8	Gelderland
320	Weststellingwerf	220.71	25,720	116.5	Friesland
321	Ooststellingwerf	223.97	25,459	113.7	Friesland
322	Opsterland	224.48	29,753	132.5	Friesland
323	De Wolden	224.68	23,917	106.4	Drenthe
324	Oldambt	226.73	38,075	167.9	Groningen
325	Schouwen-Duiveland	229.97	33,687	146.5	Zeeland
326	Lelystad	230.56	77,389	335.7	Flevoland
327	Leeuwarden	240.81	122,415	508.3	Friesland
328	Zeewolde	247.48	22,407	90.5	Flevoland
329	Terneuzen	250.51	54,440	217.3	Zeeland
330	Berkelland	258.5	44,032	170.3	Gelderland
331	Goeree-Overflakkee	261.92	49,129	187.6	Zuid-Holland
332	Hoeksche Waard	268.87	86,115	320.3	Zuid-Holland
333	Borger-Odoorn	274.51	25,351	92.4	Drenthe
334	Westerwolde	275.77	24,684	89.5	Groningen
335	Aa en Hunze	276.25	25,390	91.9	Drenthe
336	Waadhoeke	276.76	46,101	166.6	Friesland
337	Westerveld	278.5	19,152	68.8	Drenthe
338	Sluis	279.36	23,526	84.2	Zeeland
339	Midden-Groningen	280.74	60,953	217.1	Groningen
340	Bronckhorst	283.51	36,352	128.2	Gelderland
	BONAIRE	288	19,549	67.9	CARIBISCH NL
341	Steenwijkerland	289.51	43,768	151.2	Overijssel
342	Coevorden	295.96	35,299	119.3	Drenthe
343	Hardenberg	312.26	60,539	193.9	Overijssel
344	Ede	318.22	114,682	360.4	Gelderland
345	Dronten	333.7	40,735	122.1	Flevoland
346	Emmen	335.17	107,192	319.8	Drenthe
347	Apeldoorn	339.9	161,156	474.1	Gelderland
348	Midden-Drenthe	340.75	33,172	97.3	Drenthe
349	De Fryske Marren	351.66	51,742	147.1	Friesland
350	Hollands Kroon	357.61	47,681	133.3	Noord-Holland
351	Westerkwartier	359.04	62,844	175.0	Groningen
352	Noardeast-Fryslân	373.95	45,287	121.1	Friesland
	CURACAO	444	160,012	360.4	Caribisch LAND
353	Noordoostpolder	458.05	46,605	101.7	Flevoland
354	Het Hogeland	486.14	48,019	98.8	Groningen
355	Súdwest-Fryslân	526.86	89,594	170.1	Friesland

Bijlage 6

Overzichtstabel mogelijke tijdsbesteding Eilandsraad BES – eilanden vergeleken met gemeente met vergelijkbaar aantal inwoners.

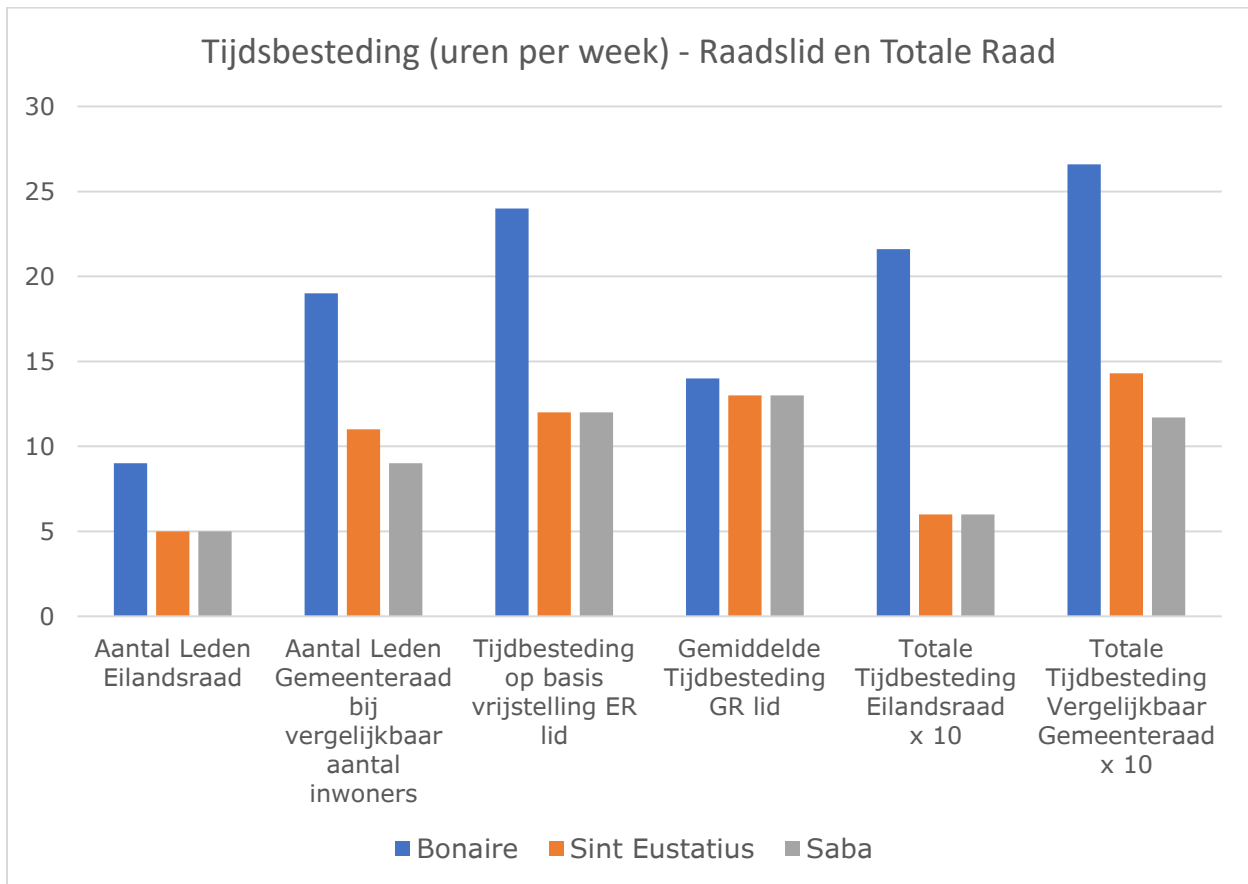
	Bonaire	Sint Eustatius	Saba
Inwoners per 1-1-2019	20104	3138	1915
ER leden WolBES	9	5	5
Tijd vrijstelling volgens Rechtspositie ambtenaar uur/week	24	12	12
A. Geprojecteerde tijdsbesteding Eilandsraad uur/week	9 x 24 = 176	5 x 12 = 60	5 x 12 = 60
Gemiddelde tijdsbesteding volgens Raadsledenonderzoek uur/week			
Bij minder dan 14.000 inwoners	14		
Tussen 14.001 en 30.000 inwoners		13	13
Aantal raadsleden volgens Gemeentewet bij aantal inwoners BES	19	11	9
B. Geprojecteerde totale tijdsbesteding volgens Raadsledenonderzoek uur/week	19 x 14 = 266	11 x 13 = 143	9 x 13 = 117
Verhouding A/B	176/266 = 66%	60/143 = 42%	60/117 = 51%

Deze berekeningen tonen aan dat bij gelijk aantal inwoners een gemeente in Nederland ongeveer het dubbele aantal raadsleden heeft en ook gemiddeld meer tijd zal kunnen besteden aan raadswork.

Verhouding A/B = Tijdsbesteding gebaseerd op de verleende tijdsvrijstelling voor ambtenaren en huidige aantal raadsleden en tijdsbesteding vergelijkbare gemeenteraad met een gemiddelde tijdsbesteding volgens het Raadsledenonderzoek.

BIJLAGE 6A

Vergelijking mogelijke tijdsbesteding Eilandsraad en vergelijkbaar Gemeenteraad
Gemiddelde tijd (uren per week) per raadslid en tijd voor de totale raad.

Van: Carlos Oscarío Da Costa Gomez <co437@msn.com>

Verzonden: donderdag 1 november 2018 03:59

Aan: Daadkracht <info@daadkracht.nl>

Onderwerp: Raadsledenonderzoek.

Geachte heer den Boer en heer Flos,

In het kader van een masterscriptie aan de juridische faculteit van de University of Curaçao wil ik gebruik maken van de door DAADKRACHT in de Nationale Raadsledenonderzoek gepubliceerde data.

Ik ben voornamelijk geïnteresseerd in de eilandsraden van de BES eilanden. Helaas zijn deze in uw studie niet meegenomen.

Wat is de reden dat u de BES eilanden niet hebt meegenomen in uw studie?

Aan de hand van uw data van de Nederlandse Gemeenten, probeer ik een schatting te maken van de werkzaamheden en tijdsbesteding van de eilandsraadsleden van de BES eilanden

Voor het gemak neem ik aan dat de werkzaamheden gelijk zijn.

Een groot verschil is dat het aantal raadsleden ruwweg de helft is van het aantal raadsleden in een gemeente met vergelijkbaar aantal inwoners.

Voor de tijdsbesteding stel ik dat dezelfde totale uren besteed wordt, als in een vergelijkbare gemeente wat betreft het inwonertal.

Dus dat de werkzaamheden uitgevoerd moeten worden door 5 ipv van 9 leden voor Saba, 5 ipv 11 leden voor Sint Eustatius en 9 ipv van 17 leden voor Bonaire.

Aangezien Bonaire dicht tegen de 20,000 inwoners zit en een vergelijkbare gemeente 19 leden zou hebben, heb ik ook deze getallen berekend.

Verder heb ik een variatie aangebracht, waarbij ik stel dat de tijd besteed aan vergaderingen, onafhankelijk is van het aantal leden.

In bijgevoegd Excel sheet, ziet u de getallen.

IK had graag uw mening over deze aanpak en de berekende tijdsbesteding en uurloon per eilandsraadslid.

Kordial Saludos, Kind Regards, Vriendelijke Groeten,
Carlos Oscarío DA COSTA GOMEZ

RESULTATEN VAN NATIONAAL RAADSLEDENONDERZOEK 2017 DOOR "DAADKRACHT VOOR DE OVERHEID"					
	% van het totaal 2007	% van het totaal 2009	% van het totaal 2012	% van het totaal 2014	% van het totaal 2017
Bestuurlijke Activiteiten					
Lezen van vergaderstukken, nota's en rapporten	20.1	19.3	21.2	20.4	20.2
Raadsvergadering*	8.2	8.3	7.1	8.0	7.8
Commissievergadering*	9.3	8.8	7.8	8.5	8.6
Fractievergadering*	10.6	9.7	9.5	9.6	9.2
Coalitievergadering*		1.5	1.4	1.5	1.3
Partijvergadering/bijeenkomsten*	3.9	3.7	3.8	3.6	3.7
Stadhuiswerk: maken van notities en opstellen schriftelijke vragen	4.5	4.3	4.0	4.5	4.5
Telefonische contacten	3.9	3.7	3.7	3.8	3.6
Internetactiviteiten: e-mail, social media, blogs, fora	6.3	5.2	7.4	4.9	4.8
Totaal bestuurlijke activiteiten	66.8	64.5	65.9	64.8	63.7
Volksvertegenwoordigende activiteiten					
Persoonlijk contact met (groepen) van burgers	6.4	7.3	5.6	5.9	6.0
Activiteiten in maatschappelijke organisaties	6.8	6.8	7.9	7.2	7.7
Buurt- en wijkbijeenkomsten	4.1	4.5	3.5	3.8	3.8
Werkbezoeken	4.8	4.4	4.1	4.6	4.7
Politieke avond/spreekuur	2.7	3.2	3.5	2.8	3.0
Internetactiviteiten: e-mail, social media, blogs, fora	3.1	2.6	3.7	4.9	4.8
Contact met media	1.6	1.9	1.4	1.6	1.6
Totaal volksvertegenwoordigende activiteiten	29.5	30.7	29.7	30.8	31.6
Overige activiteiten					
Overige activiteiten	3.8	4.7	4.2	4.3	4.7
Totaal	100.1	99.9	99.8	99.9	100.0
Totaal vergaderingen	32.0	32.0	29.6	31.2	30.6
	2007	2009	2012	2016	2017
Gemiddelde tijdsbesteding: uren per week	14.01	13.95	16.76	15.91	16.03
BEREKENINGEN VOOR VERGELIJKING TIJDSBESTEDING EILANDSRAADSLID SABA EN SINT EUSTATIUS MET GEMEENTERAADSLID IN NEDERLAND					
Gemiddelde tijdsbesteding gemeenteraadslid bij minder dan 14,001 inwoners: uren per week	10.2	11.3	12.1	12.0	12.9
Aantal inwoners Sint Eustatius per 1 januari			3,792	4,020	3,250
Aantal eilandsraadsleden in Sint Eustatius	5	5	5	5	5
Vergelijking --> Aantal gemeenteraadsleden bij 3,001 tot 6,000 inwoners	11	11	11	11	11
CASE 1 Sint Eustatius --> 5 in plaats van 11 --> x 11/5 : uren per week	22.4	24.9	26.6	26.4	28.4
CASE 2 Sint Eustatius --> Met correctie voor vergaderingen: uren per week	18.5	20.5	22.3	21.9	23.6
Aantal inwoners Saba per 1 januari			1,971	1,846	2,010
Aantal eilandsraadsleden in Saba	5	5	5	5	5
Vergelijking --> Aantal gemeenteraadsleden bij minder dan 3,001 inwoners	9	9	9	9	9
CASE 1 Saba --> 5 in plaats van 9 --> x 9/5 : uren per week	18.4	20.3	21.8	21.6	23.2
CASE 2 Saba --> Met correctie voor vergaderingen : uren per week	15.8	17.4	18.9	18.6	20.1
BEREKENINGEN VOOR VERGELIJKING TIJDSBESTEDING EILANDSRAADSLID BONAIRE MET GEMEENTERAADSLID IN NEDERLAND					
Gemiddelde tijdsbesteding gemeenteraadslid bij 14,001 tot 30,000 inwoners uren per week	12.6	14.1	15.1	14.4	14.4
Aantal inwoners Bonaire per 1 januari			16,541	18,413	19,179
Aantal eilandsraadsleden in Bonaire	9	9	9	9	9
Vergelijking --> Aantal gemeenteraadsleden bij 15,001 tot 20,000 inwoners	17	17	17	17	17
CASE 1 Bonaire --> 9 in plaats van 17 leden --> x 17/9 : uren per week	23.8	26.6	28.5	27.2	27.2
CASE 2 Bonaire --> 9 ipv 17 leden met correctie voor vergaderingen: uren per week	20.2	22.6	24.5	23.2	23.3
Bonaire heeft bijna 20,000 inwoners. aangegeven wat de impact van het passeren van de 20,000 grens zal zijn.					Hier wordt
Vergelijking --> Aantal gemeenteraadsleden bij 20,001 tot 25,000 inwoners	19	19	19	19	19
CASE 3 Toekomst Bonaire --> 9 in plaats van 19 leden --> x 19/9 : uren per week	26.6	29.8	31.9	30.4	30.4
CASE 4 Toekomst Bonaire --> 9 ipv 19 leden met correctie voor vergaderingen : uren per week	22.1	24.7	26.8	25.4	25.5
VERGELIJKING UURLOON VAN SABA EN SINT EUSTATIUS MET GEMEENTE IN NEDERLAND					
Vergoeding Saba en Sint Eustatius in USD per jaar			2012	2014	2017
Klasse 1 --> 0 tot 10,000 inwoners.			6,643	6,643	6,877
Berekende uurlonen: vergoeding per jaar / (uren per week * 52) in USD/uur			USD per uur	USD per uur	USD per uur
CASE 1 Sint Eustatius			4.80	4.84	4.66
CASE 2 Sint Eustatius met correctie voor vergaderingen			5.74	5.84	5.59
CASE 1 Saba			5.87	5.91	5.70
CASE 2 Saba met correctie voor vergaderingen			6.77	6.87	6.59
Gemeenteraadslid in gemeente tot en met 8,000 inwoners vergoeding in EUR			2012	2014	2017
Per maand: Vergoeding plus tegemoetkoming in de kosten			275.88	280.95	250.82
Per jaar			3,311	3,371	3,010
Per 01-07-2014 is de onkostenvergoeding vervallen					
UURLOON Gemeenteraadslid in Gemeente met minder dan 14,001 inwoners EUR PER UUR			EUR per uur	EUR per uur	EUR per uur
			5.26	5.40	4.49
VERGELIJKING UURLOON VAN BONAIRE MET GEMEENTE IN NEDERLAND					
Vergoeding Bonaire in USD per jaar			2012	2014	2017
Klasse 3 --> 15,001 tot 20,000 inwoners.			8,006	8,248	8,496
Klasse 4 --> 20,001 tot 25,000 inwoners.			NVT	9,035	9,306
CASE 1 Bonaire bij 15,001 tot 20,000 inwoners			5.40	5.83	6.01
CASE 2 Bonaire bij 15,001 tot 20,000 inwoners met correctie voor vergaderingen			6.29	6.84	7.02
CASE 3 Bonaire bij 20,001 tot 25,000 inwoners			NVT	5.72	5.89
CASE 4 Bonaire bij 20,001 tot 25,000 inwoners met correctie voor vergaderingen			NVT	6.85	7.02
Gemeenteraadslid in gemeente met 14,001 tot 24,000 inwoners vergoeding in EUR			2012	2014	2017
Per maand			649.18	660.24	785.42
Per jaar			7,790	7,923	9,425
UURLOON Gemeenteraadslid in gemeente met 14,001 tot 30,000 inwoners in EUR PER UUR			9.92	10.58	12.59

Bij "correctie voor vergaderingen" wordt verondersteld dat het aantal uren besteed aan vergaderingen onafhankelijk is van het aantal raadsleden.

Ter vergelijking:

Rechtspositiebesluit ambtenaren BES
Geldend van 22-09-2018 t/m heden
Tijdelijk Besluit vrijstelling van dienst ambtenaren en werknemers BES
Artikel 38

1. Het bevoegde gezag verleent de ambtenaar op diens schriftelijke verzoek vrijstelling van dienst wegens bijzondere omstandigheden indien hij verkozen is tot eilandraadslid van Bonaire, Sint Eustatius of Saba en zijn ambtelijke functie op grond van artikel 14 van de Wet openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba onverenigbaar is met het eilandraadslidmaatschap.

2. Indien de ambtenaar verkozen is tot eilandraadslid en zijn functie op grond van artikel 14, vierde lid, van de Wet openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba verenigbaar is met het eilandraadslidmaatschap, verleent het bevoegd gezag hem met inachtneming van het derde lid op diens schriftelijke verzoek vrijstelling van dienst wegens bijzondere omstandigheden voor het bijwonen van vergaderingen en zittingen van de eilandsraad en voor het verrichten van werkzaamheden die voortvloeien uit het lidmaatschap van de eilandraad.

3. Voor de toepassing van het tweede lid wordt uitgegaan van een **taakduur van 24 uur per week voor een lid van de eilandraad van Bonaire** en van een **taakduur van 12 uur per week voor een lid van de eilandraad van Sint Eustatius of Saba**.

De vrijstelling van dienst van 24 uur per week op Bonaire komt redelijk overeen met de berekende 23 tot 27 uren per week

Op Saba en Sint Eustatius is de 12 uur per week vrijstelling van dienst beduidend minder dan de berekende 20 tot 28 uren per week.

RE: Raadsledenonderzoek.

Daadkracht <info@daadkracht.nl>

Mon 2018-11-05 08:36

To: co437@msn.com <co437@msn.com>

Geachte heer Da Costa Gomez,

Bedankt voor uw bericht. Leuk te horen dat u ons onderzoek heeft gelezen en wilt gebruiken in uw onderzoek. Ik ben betrokken geweest bij de ontwikkeling van het onderzoek en ben sindsdien verantwoordelijk voor de begeleiding van de uitvoering van de verschillende edities. Vanuit die ervaring reageer ik graag op uw mail.

Allereerst uw vraag waarom we de BES eilanden niet in ons onderzoek hebben meegenomen. We hebben het onderzoek in 2007 ontwikkeld. Op dat moment waren de BES-eilanden nog geen gemeenten. Bij de metingen die we sinds 2007 hebben uitgevoerd, hebben we steeds voortgeborduurd op de eerste meting, om de vergelijkbaarheid van de cijfers zoveel als mogelijk te kunnen waarborgen. We hebben er bij de instelling van de BES-eilanden als gemeenten voor gekozen deze gemeenten niet mee te nemen in ons onderzoek, omdat deze "bijzondere gemeenten" niet geheel vergelijkbaar zijn met de andere Nederlandse gemeenten. Dit blijkt ook uit uw vergelijking waarbij u aangeeft dat het aantal eilandraadsleden kleiner is dan in andere Nederlandse gemeenten met een vergelijkbaar inwonertal.

In de gegevens zoals u die heeft meegestuurd, gaat u ervan uit dat de werkzaamheden in alle gemeenten gelijk zijn. Aangezien de BES-gemeenten als "bijzondere gemeenten" worden gezien, waarin (zoals u ook aangeeft) andere aantallen leden worden gehanteerd dan in andere Nederlandse gemeenten, verwacht ik dat de werkzaamheden ook niet geheel vergelijkbaar zullen zijn. U kunt uiteraard de werkzaamheden zoals we die in ons onderzoek hebben gehanteerd als leidraad gebruiken en bij eilandraadsleden toetsen in hoeverre deze werkzaamheden ook voor hun van toepassing zijn. Maar ik zou niet uitgaan van de aanname dat de werkzaamheden gelijk zijn.

Verder gaat u er vanuit dat er sprake is van een totale tijdsbesteding binnen een gemeenteraad. Op die manier is ons onderzoek echter niet opgezet. We meten nadrukkelijk de tijdsbesteding per raadslid. Per raadslid kan de tijdsbesteding variëren, afhankelijk van de persoonlijke situatie. Dit betekent dat het niet betrouwbaar is om de uren per gemeenteraad te berekenen en die vervolgens weer te delen door het aantal eilandraadsleden. Ik raad u deze werkwijze dan ook af.

Ik begrijp uit uw bericht dat u graag een uitspraak wilt kunnen doen over de tijdsbesteding en vergoeding van eilandraadsleden. Ik adviseer u ons onderzoek ter inspiratie en waar mogelijk als basis te gebruiken, maar vooral zelf een meting uit te voeren onder de eilandraadsleden. De situatie in de BES-eilanden wijkt teveel af van de andere Nederlandse gemeenten, waardoor het niet mogelijk is om op basis van ons onderzoek betrouwbare uitspraken te doen over de situatie van eilandraadsleden.

Mocht u nog vragen hebben, dan hoor ik dat graag.

We zijn zeer benieuwd naar de uitkomsten van uw onderzoek. We ontvangen te zijner tijd graag uw scriptie. Daar kunnen we met ons onderzoek wellicht ook weer uit leren.

Met vriendelijke groet,

Drs. Ageeth de Jager – de Lange

Adviseur / Onderzoeker

 Daadkracht Logo

t | 024 344 6288

a | Postbus 6635, 6503 GC Nijmegen

e | a.dejager@daadkracht.nl w | www.daadkracht.nl

Daadkracht Digitaal B.V. kvk | 69122172 btw | NL8577.45.414.B.01

aanwezig | ma - di - wo tot 12.00u - do

 LinkedIn Logo